

LABAS PRAKSES ROKASGRĀMATA

askaņā ar

***1980. gada 25. oktobra HCCH
Konvenciju par starptautiskās
bērnu nolaupīšanas
civiltiesiskajiem aspektiem***

**VI DAĻA. 13.
PANTA PĪRMĀS
DAĻAS b) PUNKTS**

Izdevējs —

**Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences (HCCH)
pastāvīgais birojs**

Churchillplein 6b, 2517 JW, Hāga, Nīderlande

+31 70 363 3303

+31 70 360 4867

secretariat@hcch.net
www.hcch.net

Priekšvārds

Saistībā ar 1980. gada 25. oktobra Konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem noslēgšanas 40. gadadienu man ir liels prieks iepazīstināt ar HCCH 1980. gada Labas prakses rokasgrāmatas saskaņā ar Konvenciju par bērnu nolaupīšanu VI daļu, kura attiecas uz būtisku konvencijas noteikumu — 13. panta pirmās daļas b) punktu (izņēmums, ja pastāv nopietna kaitējuma risks).

Šis publikācijas mērķis ir sniegt norādījumus tiesnešiem, centrālajām iestādēm, advokātiem un citiem speciālistiem, kuri strādā starptautisko ģimenes tiesību jomā un saskaras ar 1980. gada Konvencijas par bērnu nolaupīšanu 13. panta pirmās daļas b) punkta piemērošanu. Šis noteikums nosaka vienu no izņēmumiem attiecībā uz bērna ātru atgriešanos saskaņā ar konvenciju. Pēdējo gadu laikā šis aizstāvības arguments aizvien biežāk tiek izmantots bērnu nolaupīšanas lietās, un ekspertu aprindās arvien pieaug bažas, ka minētā noteikuma nepareiza piemērošana apdraudēs Konvencijas par bērnu nolaupīšanu radīto trauslo līdzsvaru, un tas pamudināja Vispārējo lietu un politikas padomi – HCCH vadības struktūru – uzdot pastāvīgajam birojam, iesaistot darba grupu, kurā darbojas plašs valstu ekspertu loks, izstrādāt Labas prakses rokasgrāmatu par konvencijas 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretāciju un piemērošanu.

Vēlos izmantot šo iespēju, lai izteiktu pateicību visiem tiem, kas ir devuši ieguldījumu šīs rokasgrāmatas izstrādē un pabeigšanā. Vispirms vēlos izteikt īpašu pateicību daudzajiem darba grupas locekļiem (pilns dalībnieku saraksts ir pieejams rokasgrāmatā), jo īpaši cienījamai Diānai Braientei, kura ir vadījusi šo darba grupu kopš tās pirmās sanāksmes 2013. gadā. Tiesneses Braientes kompetentā vadība, neierobežotā apņēmība un pacietība ir būtiski ietekmējušas šīs rokasgrāmatas sekmīgu pabeigšanu. Sirsnīgi pateicos arī pastāvīgā biroja darbiniekiem un daudzajiem praktikantiem, kuri cits pēc cita ir iesaistījušies šajā projektā. Ievērojot HCCH pamatoto un pārbaudīto kārtību, Labas prakses rokasgrāmata tika iesniegta apstiprināšanai tās dalībniekiem. Apstāklis, ka to apstiprināja visi 83 (toreizējie) HCCH dalībnieki, noteikti palielina šīs rokasgrāmatas kā sekundāra informācijas avota par konvencijas darbību autoritatīvo vērtību.

Ir ļoti svarīgi, lai visi speciālisti — neatkarīgi no tā, vai viņi regulāri, patiešām katru dienu vai tikai vienreiz dzīvē, izskata starptautiskas bērnu nolaupīšanas lietas, — būtu nodrošināti ar nepieciešamajiem instrumentiem, lai varētu palīdzēt bērniem un ģimenēm, kas nonākuši šādās ļoti kritiskās situācijās. Cerams, ka speciālisti, it īpaši tiesneši, tagad varēs izmantot šo publikāciju kā instrumentu, kas ļauj rūpīgi izanalizēt izņēmumu, ja pastāv nopietna kaitējuma risks. Ir ļoti svarīgi, lai viņi spētu pieņemt apzinātu un ātru lēmumu par bērna atgriešanos. Arī Centrālās iestādes un citi speciālisti tajā atradīs derīgus norādījumus, kas palīdzēs izšķirt lietas, kurās aizstāvība atsaucas uz 13. panta pirmās daļas b) punktu. Rokasgrāmatā minētie lēmumi, kuri visi ir pieejami INCADAT, HCCH starptautiskajā bērnu nolaupīšanas gadījumu datubāzē, lasītājiem sniegs konkrētus piemērus par to, kā minētais noteikums ir piemērots katrā konkrētā lietā.

Nemot vērā iepriekš minēto, esmu pārliecināts, ka šī svarīgā publikācija veicinās Konvencijas par bērnu nolaupīšanu 13. panta pirmās daļas b) punkta labāku darbību un vienotāku piemērošanu — bērnu un ģimeņu interesēs visā pasaulē.

Christophe Bernasconi | *Ģenerālsēkretārs*

Satura rādītājs

GLOSĀRIJS	8
IEVADS	13
I. 13. panta pirmās daļas b) punkts 1980. gada konvencijas satvarā	19
1. Princips — bērna atgriešanās	21
a. Konvencijas mērķis un pamatkonceptijas	21
i. Aizvešana vai aizturēšana ir nelikumīga, ja tas ir tiesību uz aizbildnību pārkāpums	21
ii. Nelikumīga aizvešana vai aizturēšana ir kaitējums bērnam	22
iii. Pastāvīgās dzīvesvietas valsts iestādes vislabāk var izlemt par aizbildnību un apmeklēšanu	22
b. Lēmums par atgriešanos nav aizbildnības noteikšana	22
c. Saīsinātā tiesvedība par bērna atgriešanos	23
d. Sadarbība starp Līgumslēdzējām Pusēm	23
e. Pienākums dot rīkojumu par bērna atgriešanos nekavējoties	23
f. Ierobežotie izņēmumi no pienākuma nekavējoties dot rīkojumu par atgriešanos	24
g. Izņēmumus ierobežojoša interpretācija	25
2. 13. panta pirmās daļas b) punkts — izpratne par izņēmumu nopietna riska gadījumā	26
a. Trīs “nopietna riska” veidi	26
b. Nopietns risks bērnam	26
c. “Nopietna riska” līmenis	26
d. “Nākotnē vērsts” izņēmums nopietna riska gadījumā	27
II. 13. panta pirmās daļas b) punkta praktiskā piemērošana	29
1. Izņēmuma nopietna riska gadījumā ņemšana vērā	31
a. Pakāpeniska analīze	31
b. Aizsardzības pasākumi	34
c. Praktiskie pasākumi	36
d. Procesuālie un pierādīšanas noteikumi	36
i. Pierādīšanas pienākums	36
ii. Informācijas un pierādījumu pieprasīšana tikai saistībā ar atgriešanās jautājumu	37

iii.	Informācijas par bērna sociālo stāvokli pieņemamība	37
iv.	Atdošanas pieteikuma un tam pievienoto dokumentu pieņemamība	37
2.	Piemēri ar apgalvojumiem, kurus var sniegt saskaņā ar 13. panta pirmās daļas b) punktu	37
a.	Vardarbība mājās pret bērnu un/vai to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis	38
b.	Ekonomiskie zaudējumi vai attīstības traucējumi bērnam atgriešanās gadījumā	41
c.	Riski, kas saistīti ar apstākļiem pastāvīgās dzīvesvietas valstī	42
d.	Riski, kas saistīti ar bērna veselību	43
e.	Bērna nošķiršana no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, kad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nevarētu vai nevēlētos atgriezties bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī..	44
i)	Kriminālapsūdzība pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas dēļ.....	46
ii)	Imigrācijas problēmas, ar kurām saskaras tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis	47
iii)	Faktiska tiesu nepieejamība pastāvīgās dzīvesvietas valstī	47
iv)	Medicīniski vai ģimenes apstākļu radīti iemesli attiecībā uz to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis.....	48
v)	Viennozīmīga atteikšanās atgriezties	50
f.	Bērna nošķiršana no brāļiem un māsām.....	50
III.	Laba prakse tiesām 13. panta pirmās daļas b) punkta lietās	53
1.	Visaptverošais princips — efektīva lietu pārvaldība.....	55
2.	Laba lietu pārvaldības prakse	56
a.	Būtisku problēmu agrīna identificēšana	56
b.	Izlīgums	56
c.	Pušu piedalīšanās tiesvedībā.....	58
d.	Bērna piedalīšanās tiesvedībā	59
e.	Pierādījumi.....	60
f.	Ekspertu pierādījumi	60
g.	Centrālo iestāžu palīdzība un tiešā tiesu saziņa	61
IV.	Laba prakse Centrālajām iestādēm 13. panta pirmās daļas b) punkta lietās.....	63

1.	Centrālo iestāžu vispārīgie pienākumi — sadarbība un informācijas sniegšana.....	65
2.	Centrālo iestāžu ierobežotā atbildība attiecībā uz izņēmumu nopietna riska gadījumā.....	65
3.	Laba prakse pieprasījuma iesniedzējvalsts Centrālajai iestādei ...	66
4.	Laba prakse pieprasījuma saņēmējvalsts Centrālajai iestādei	66
V.	Noderīgi resursi	69
1.	Paskaidrojošais ziņojums par 1980. gada konvenciju	71
2.	Četrpadsmitās sesijas procedūras (1980)	71
3.	Starptautiskā bērnu nolaupīšanas gadījumu datubāze (INCADAT)	71
4.	Labas prakses rokasgrāmatas, ko izdevusi HCCH	72
5.	Starptautiskais Hāgas Tiesnešu tīkls (IHJ)	72
6.	Tiesnešu informatīvais izdevums par starptautisko bērnu aizsardzību	73
7.	Valstu iestāžu sagatavotie dokumenti	73
	Citētās judikatūras rādītājs	75

GLOSĀRIJS

13. panta pirmās daļas b) punkta lieta

Termins "13. panta pirmās daļas b) punkta lieta" šajā rokasgrāmatā tiek lietots, lai apzīmētu tādu starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietu par bērna vai bērnu atgriešanos, kura ierosināta saskaņā ar 1980. gada konvenciju un kurā atsaucas uz 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmumu.

Lietas pārvaldība

Process, kurā tiesa pārrauga lietas virzību, jo īpaši tāpēc, lai nodrošinātu, ka lieta ir gatava ātrai izskatīšanai un ka tiesvedībā nav nepamatotas kavēšanās.

Vardarbība pret bērnu

Atkarībā no definīcijas, kas tiek izmantota attiecīgajā jurisdikcijā, "vardarbība pret bērnu" ir fiziskas, emocionālas vai psiholoģiskas nevērības, sliktas izturēšanās vai seksuālas uzmākšanās veidi, kas parasti rodas vecāku vai citu personu rīcības vai bezdarbības dēļ.

Tieša saziņa starp tiesām

Tieša saziņa starp tiesām ir saziņa, kas notiek starp tiesnešiem, kuri izskata kādu konkrētu lietu tiesas sēdēs, kas notiek dažādās jurisdikcijās¹.

Vardarbība mājās un ģimenē

Termins "vardarbība mājās" vai "vardarbība ģimenē" atkarībā no definīcijas, kas tiek izmantota attiecīgajā jurisdikcijā, var aptvert dažādu ļaunprātīgu izturēšanos ģimenē, tostarp, piemēram, fiziskas, emocionālas, psiholoģiskas, seksuālas un finansiālas vardarbības veidus. Tā var būt vērsta pret bērnu ("vardarbība pret bērnu") un/vai pret partneri (dažkārt to dēvē par "vardarbību pret laulāto" vai "vardarbību pret intīmo partneri"), un/vai citiem ģimenes locekļiem.

Vardarbība ģimenē

Skatīt iepriekš definīciju "Vardarbība mājās un ģimenē".

Nopietns risks

Šajā rokasgrāmatā "nopietns risks" bērnam ir nopietns risks, ka atgriešanās var sagādāt bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu vai citādi radīt bērnam neciešamu situāciju.

¹ Skatīt *Direct Judicial Communications — Emerging Guidance regarding the development of the International Hague Network of Judges and General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for Direct Judicial Communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judges* (Tieša saziņa starp tiesām — jaunās pamatnostādnes par Starptautiskā Hāgas Tiesnešu tīkla un Tiesu saziņas vispārīgo principu attīstību, tostarp par vispārpieņemtajiem drošības pasākumiem tiešai saziņai starp tiesām konkrētās lietās saistībā ar Starptautisko Hāgas Tiesnešu tīklu), Hāga, 2013., 12. lpp. (turpmāk — "Jaunās pamatnostādnes par tiesu saziņu", pieejamas arī HCCH tīmekļa vietnē < www.hcch.net > sadaļa "Child Abduction", tad "Direct Judicial Communications").

Izņēmums nopietna riska gadījumā

Šajā rokasgrāmatā termins “izņēmums nopietna riska gadījumā” attiecas uz 1980. gada konvencijas 13. panta pirmās daļas b) punktā noteikto izņēmumu, tostarp uz trim nopietna riska veidiem — fiziska kaitējuma sagādāšanu bērnam, psiholoģiska kaitējuma sagādāšanu bērnam vai neciešamas situācijas radīšanu bērnam citādā veidā².

Starptautiskais Hāgas Tiesnešu tīkls

Starptautiskais Hāgas Tiesnešu tīkls (*IHNJ*) ir tādu tiesnešu tīkls, kas specializējas ģimenes lietās, un to izveidoja Hāgas Starptautisko privāttiesību konference (*HCCH*), lai veicinātu saziņu un sadarbību starp tiesnešiem starptautiskā līmenī un palīdzētu efektīvi piemērot 1980. gada konvenciju.

Bez bērna atstātais vecāks

Termins “bez bērna atstātais vecāks” attiecas uz personu, iestādi vai struktūru, kas apgalvo, ka bērns ir nelikumīgi aizvests vai aizturēts citā Līgumslēdzējā Pusē, pārkāpjot tiesības uz aizbildnību saskaņā ar 1980. gada konvenciju.

Iekļaušana tiesas sēžu grafikā

“Iekļaušana tiesas sēžu grafikā” ir procedūra, kā lietu iekļaut tiesas sēžu grafikā.

Atbilstoši rīkojumi (*Mirror orders*)

Atbilstoši rīkojumi ir identiski vai līdzīgi rīkojumi, kurus izdod gan pieprasījuma saņēmējvalsts, gan pieprasījuma iesniedzējvalsts tiesas un kuri ir iespējami tikai dažās tiesību sistēmās un jurisdikcijās. Katrs rīkojums ir izpildāms un ir spēkā tajā valstī, kurā tas izdots.

Praktiskie pasākumi

Praktiskie pasākumi ir pasākumi, kurus tiesa var iekļaut rīkojumā par atgriešanos, lai atvieglotu un īstenotu bērna atdošanu. Praktiskie pasākumi nav paredzēti nopietna riska novēršanai, un tie jānošķir no aizsardzības pasākumiem.

Aizsardzības pasākumi

Šajā rokasgrāmatā minētais termins jāsaprot plašā nozīmē — kā pasākumi, kas pieejami nopietna riska novēršanai.

Pieprasījuma saņēmējvalsts

Valsts, uz kuru bērns ir aizvests vai kurā bērns tiek aizturēts. Tā ir valsts, kurā notiek tiesvedība par bērna atgriešanos³.

² Skatīt šīs rokasgrāmatas I.2. punktu.

³ Skatīt 1980. gada konvencijas 11. panta otro daļu, 12. panta trešo daļu, 13. panta pirmo daļu, 14., 17., 20. un 24. pantu.

Pieprasījuma iesniedzējvalsts

Valsts, kuras Centrālā iestāde vai kāda atsevišķa persona ir iesniegusi atdošanas pieteikumu, tādējādi pieprasot bērna atgriešanos saskaņā ar 1980. gada konvenciju. Parasti tā ir bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts pirms bērna aizvešanas vai aizturēšanas⁴.

Tiesvedība par bērna atgriešanos

Jēdziens "tiesvedība par bērna atgriešanos" apzīmē tādu tiesvedību saskaņā ar 1980. gada konvenciju attiecībā uz bērna vai bērnu atgriešanos, kas notiek tās Līgumslēdzējas Puses tiesā vai administratīvajā iestādē, uz kuru bērns ir aizvests vai kurā bērns tiek aizturēts ("pieprasījuma saņēmējvalsts")⁵.

Atkarībā no jurisdikcijas tiesvedību par bērna atgriešanos var pieprasīt bez bērna atstātais vecāks, advokāts, kurš pārstāv bez bērna atstāto vecāku, Centrālā iestāde pieprasījuma saņēmējvalstī un/vai valsts iestāde, piemēram, prokurors.

Tiesības uz aizbildnību

Šajā rokasgrāmatā lietotais jēdziens "tiesības uz aizbildnību" atbilst patstāvīgajai definīcijai, kas sniegta 1980. gada konvencijas 5. panta a) punktā, un ietver "tiesības, kas attiecas uz rūpēm par bērnu un, it īpaši, uz tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu".

Atsevišķais bērna pārstāvis

Persona vai struktūra, kuru tiesa ir iecēlusi vai apstiprinājusi, lai tā pārstāvētu bērnu vai bērnus tiesvedībā par bērna atgriešanos, un tā cita starpā un ne tikai var būt neatkarīgs bērnu advokāts un bērna likumīgais pārstāvis.

Tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis

Persona, par kuru tiek apgalvots, ka tā bērnu ir nelikumīgi aizvedusi no viņa pastāvīgās dzīvesvietas valsts uz citu Līgumslēdzēju Pusi vai ka tā bērnu ir nelikumīgi aizturējusi citā Līgumslēdzējā Pusē.

Apņemšanās

"Apņemšanās" ir brīvprātīgs solījums, saistības vai apliecinājums, ko fiziska persona — parasti bez bērna atstātais vecāks — dod tiesai, apņemoties izdarīt vai nedarīt noteiktas lietas. Vairāku jurisdikciju tiesas pieņem vai pat pieprasa, lai bez bērna atstātais vecāks uzņemtos kādas saistības bērna atdošanas gadījumā. Apņemšanās, kas oficiāli dota tiesai pieprasījuma saņēmējā jurisdikcijā saistībā ar tiesvedību par bērna atgriešanos, var būt vai nebūt izpildāma valstī, kurā bērns atgriezīsies⁶.

⁴ Skatīt 1980. gada konvencijas 9. pantu ("pieprasījuma iesniedzēja Centrālā iestāde") un 11. panta otro daļu.

⁵ Skatīt 1980. gada konvencijas 12. panta pirmo daļu.

⁶ Šajā rokasgrāmatā ir pārņemta "apņemšanās" definīcija, kas sniegta *Guide to Good Practice under the 1980 Hague Child Abduction Convention: Part I – Central Authority Practice (Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. I daļa. Centrālās iestādes prakse)*, Bristole, Ģimenes tiesības (*Jordan Publishing*), 2003. (turpmāk — "Labas prakses rokasgrāmata attiecībā uz Centrālās iestādes praksi", pieejama arī HCCH tīmekļa vietnē < www.hcch.net > sadaļā "Publications").

IEVADS

1. Šajā rokasgrāmatā ir aplūkots **13. panta pirmās daļas b) punkts 1980. gada 25. oktobra Konvencijā par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem** (turpmāk — “1980. gada konvencija” vai vienkārši “konvencija”)⁷, kas zināms arī kā “**izņēmums nopietna riska gadījumā**”⁸.
2. 13. panta pirmās daļas b) punkts⁹ paredz:

“[1.] Neskatoties uz iepriekšējā [12.] panta noteikumiem, pieteikuma saņēmējas Līgumslēdzējas Puses tiesai vai administratīvajai iestādei nav pienākuma dot rīkojumu par bērna atgriešanos, ja persona, institūcija vai kāda cita iestāde, kas iebilst pret bērna atgriešanos, pierāda, ka –
[..]
b) ja pastāv nopietns risks, ka viņa vai viņas atdošana sagādās bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu, vai citādi radīs neciešamu situāciju.”
3. Šī rokasgrāmata ir izstrādāta tam, lai pasaules mērogā veicinātu izņēmuma nopietna riska gadījumā pareizu un konsekventu piemērošanu saskaņā ar 1980. gada konvencijas noteikumiem un mērķi, ņemot vērā tādus skaidrojošus palīg līdzekļus kā konvencijas paskaidrojošais ziņojums¹⁰, kā arī iepriekšējie Īpašās komisijas secinājumi un ieteikumi¹¹ un publicētās Labas prakses rokasgrāmatas par 1980. gada konvenciju. Šajā nolūkā rokasgrāmatā sniegta informācija un norādījumi par izņēmuma nopietna riska gadījumā interpretēšanu un piemērošanu, kā arī izklāstīta laba prakse, kas izmantota dažādās jurisdikcijās.
4. Rokasgrāmata ir iedalīta piecās sadaļās. I sadaļā tiek raksturots 13. panta pirmās daļas b) punkts kā daļa no 1980. gada konvencijas satvara. II sadaļā tiek sīkāk aprakstīta 13. panta pirmās daļas b) punkta praktiskā piemērošana. III sadaļā tiek sniegti darbības norādījumi un laba prakse, kas paredzēta kā palīg līdzeklis

⁷ Šī rokasgrāmata ir VI daļa sērijā *Labas prakses rokasgrāmatas saskaņā ar 1980. gada konvenciju*, ko izdod HCCH, skatīt turpmāk V.4. punktu. Ja nav noteikts citādi, atsauce uz “rokasgrāmatu” šajā dokumentā ir atsauce uz šo konkrēto rokasgrāmatu (sērijas VI daļu).

⁸ Skatīt iepriekš glosārijā terminu “Nopietns risks” un “Izņēmums nopietna riska gadījumā”.
⁹ Ja nav norādīts citādi, atsauce uz pantu šīs rokasgrāmatas tekstā vai zemsvītras piezīmē ir atsauce uz 1980. gada konvencijas pantu.

¹⁰ Skatīt E. Pérez-Vera “Paskaidrojošais ziņojums par 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu” (turpmāk — “paskaidrojošais ziņojums”), *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)*, III sējums, *Bērnu nolaupīšana*, Hāga, Imprimerie Nationale, 1982., 426.–473. lpp. (pieejams arī HCCH tīmekļa vietnē, skatīt 2 piezīmē norādīto ceļu). Šo paskaidrojošo ziņojumu, kurā cita starpā ir sniegta informācija par konvencijas noslēgšanas sagatavošanas darbu un apstākļiem, var izmantot kā papildu līdzekli konvencijas interpretācijai. Skatīt 1969. gada 23. maija Vīnes Konvenciju par līgumu tiesībām, 31., 32. pants.

¹¹ HCCH izveido īpašās komisijas, kuras sasauc tās ģenerālsekretārs, lai izstrādātu un apspriestu jaunas HCCH konvencijas vai pārskatītu pašreizējo HCCH konvenciju praktisko darbību. Īpašā komisija sastāv no ekspertiem, kurus izraugās HCCH dalībnieki un konvencijas Līgumslēdzējas Puses. Novērotāju statusā tās darbā var piedalīties arī citu ieinteresēto valstu pārstāvji (jo īpaši to valstu pārstāvji, kuras pastāvīgajam birojam ir apliecinājušas interesi par pievienošanos konvencijai) un attiecīgo starptautisko organizāciju pārstāvji. Īpašās komisijas pieņemtajiem secinājumiem un ieteikumiem (“C&R”) ir liela nozīme konvencijas vienotā interpretācijā un praktiskajā darbībā.

tiesām¹², kurās ierosināta tiesvedība par bērna atgriešanos, lai tās varētu operatīvi un efektīvi vadīt šo procesu un novērtēt tām pieprasīto izņēmumu nopietna riska gadījumā. IV sadaļā ir iekļauta informācija par saskaņā ar konvenciju izraudzīto Centrālo iestāžu¹³ uzdevumiem, lai palīdzētu tām izskatīt ienākošās un izejošās lietas, ja tiek pieprasīts 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzētais izņēmums. V sadaļā tiek sniegti noderīgi resursi. Lai gan rokasgrāmata galvenokārt ir paredzēta tiesām un Centrālajām iestādēm, tā var noderēt arī juristiem un citām iestādēm/struktūrām.

5. Lai gan rokasgrāmatā galvenā uzmanība ir pievērsta 13. panta pirmās daļas b) punktam, atsaucies uz citiem 1980. gada konvencijas noteikumiem un citiem starptautiskajiem instrumentiem ir sniegtas tad, kad tie var būt nozīmīgi šā panta piemērošanā. Konkrēti, ja attiecībās starp Līgumslēdzējām Pusēm tiek piemērota 1996. gada 19. oktobra Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem (turpmāk — “1996. gada konvencija”), to var izmantot saistībā ar starptautiskās bērnu nolaupīšanas gadījumos cietušajiem bērniem, jo tā papildina un pastiprina 1980. gada konvenciju dažādos svarīgos aspektos¹⁴. HCCH tīmekļa vietne (< www.hcch.net >) ietver atjauninātu informāciju par to, vai valsts, kas iesaistīta 13. panta pirmās daļas b) punkta lietā, ir arī 1996. gada konvencijas puse (sadaļa “Protection of Children”, tad “Status table”).
6. 1980. gada konvencijas joprojām lielo nozīmi bērna tiesību atbalstīšanā apliecina starptautiskā tiesiskā regulējuma attīstība pēc tās pieņemšanas¹⁵. Piemēram, valstīm, kuras ir *Apvienoto Nāciju Organizācijas 1989. gada Bērnu tiesību konvencijas* (turpmāk — “UNCRC”) puses, ir pienākumi tādās jomās kā bērnu līdzdalība tiesvedībā par bērna atgriešanos saskaņā ar 1980. gada konvenciju, tostarp gadījumos, kad tiek pieprasīts 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzētais izņēmums¹⁶. 1980. gada konvencija atbalsta bērnu tiesības būt informētiem par tiesvedības par bērna atgriešanos norisi un sekām un paust savu viedokli šīs tiesvedības laikā. Ja bērns ir sasniedzis attiecīgu vecumu un brieduma pakāpi, viņa viedoklis būtu pienācīgi jāņem vērā.

¹² Atsauce uz “tiesu” šajā rokasgrāmatā ir atsauce uz tiesu vai kompetento administratīvo iestādi, kurā ierosināta tiesvedība par bērna atgriešanos saskaņā ar 1980. gada konvenciju (11. pants).

¹³ Skatīt 1980. gada konvencijas 6. pantu.

¹⁴ Skatīt, piemēram, 1996. gada konvencijas 7. un 50. pantu. Plašāku informāciju par 1996. gada konvencijas iespējamo piemērošanu starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās skatīt, piemēram, 13. nodaļas A iedaļā 1996. gada *Konvencijas par bērnu aizsardzību darbības praktiskajā rokasgrāmatā*, izdevējs: HCCH, Hāga, 2014. (turpmāk — “1996. gada konvencijas darbības praktiskā rokasgrāmata”), kas pieejama HCCH tīmekļa vietnē (skatīt 2. piezīmē norādīto ceļu). Skatīt arī 7. nodaļu N. Lowe un M. Nicholls, *The 1996 Convention on the Protection of Children*, Jordan Publishing, 2012.

¹⁵ Skatīt lietu *Office of the Children's Lawyer / Balev*, 2018 SCC 16, Kanādas Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1389], 34. punkts, kurā tiesa nosprieda, ka gan 1980. konvencija, gan UNCRC tiecas “aizsargāt bērnu intereses”, “aizsargāt bērna identitāti un ģimenes attiecības” un “novērst bērnu nelikumīgu pārvietošanu un aizturēšanu” un ka abas konvencijas “pieņem principu, ka bērnam ar pietiekamu brieduma pakāpi būtu jāpiedalās lemtī par to, kur viņš dzīvos, kā aprakstīts turpmāk saistībā ar Hāgas konvencijas 13. panta otro daļu”.

¹⁶ Skatīt, piemēram, UNCRC 12. pantu.

7. Lai gan šajā rokasgrāmatā tiek analizēti interpretējamie jautājumi vispārīgā līmenī, tā **nav paredzēta**, lai dotu ievirzi 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretācijai konkrētās lietās. Tā joprojām ir "ekskluzīva tās iestādes atbildība, kuras kompetencē ir lemt par atgriešanos"¹⁷, pienācīgi ņemot vērā katra atsevišķā gadījuma konkrētos apstākļus. Ir labi zināms, ka 1980. gada konvencijas lietas ir ļoti specifiskas atkarībā no faktiem, tāpēc tiesas, Centrālās iestādes un citas personas tiek aicinātas ņemt to vērā, iepazīstoties ar šo rokasgrāmatu.
8. Turklāt ir svarīgi uzsvērt, ka nekas šajā rokasgrāmatā nav uzskatāms par saistošu 1980. gada konvencijas (un jebkuras citas HCCH konvencijas) Līgumslēdzējām Pusēm un to tiesu vai citām iestādēm. Šajā rokasgrāmatā izklāstītā labā prakse tiek tikai ieteikta, un to reglamentē attiecīgi tiesību akti un procedūras, tostarp tiesību tradīciju dēļ radušās atšķirības. Turklāt rokasgrāmatā nav paredzēta tam, lai aprakstītu visu Līgumslēdzēju Pušu juridisko nostāju, un tikai nepieciešamības gadījumā tajā ir iekļautas dažas atsauces uz valstu judikatūru un salīdzinošajām tiesībām. Visbeidzot, būtu jāapzinās, ka konkrētās lietas ir norādītas atsaucēs tikai tādēļ, lai ilustrētu to, kā dažas tiesas ir risinājušas jautājumus saistībā ar apgalvojumiem par nopietnu risku¹⁸, nevis lai sniegtu stingrus vai precīzus norādījumus tiesnešiem vai citām personām, kuras izmanto šo rokasgrāmatu. Atsauces uz judikatūru ir paredzētas, lai ilustrētu konkrētas problēmas, kas apspriestas attiecīgajā rokasgrāmatas daļā, neatkarīgi no lēmuma, kurš pieņemts konkrētajā lietā. Visi šajā rokasgrāmatā citētie lēmumi ir pieejami INCADAT¹⁹ ar pilnu lēmuma tekstu tā oriģinālvalodā, kā arī kopsavilkumu angļu, franču vai spāņu valodā, divu šo valodu kombinācijā vai visās trijās valodās. Šajā rokasgrāmatā tiek piedāvāti īsi attiecīgo problēmu kopsavilkumi, lai sniegtu ātras norādes uz šīs judikatūras atbilstību. Būtu jānorāda, ka jaunāka judikatūra var atcelt vai izmainīt vecākus lēmumus. Rokasgrāmatas lasītājiem būtu jāpārbauda INCADAT vai citos avotos, vai nav pieejama kāda jaunāka judikatūra par 13. panta pirmās daļas b) punkta konkrēto aspektu, kas ir saistīts ar konkrēto lietu.
9. Visas Līgumslēdzējas Puses tiek mudinātas pārskatīt tajās īstenoto 13. panta pirmās daļas b) punkta piemērošanas praksi un uzlabot to, ja ir lietderīgi un ir iespējams.

¹⁷ "Conclusions and Recommendations of Part I and Part II of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention and a Report of Part II of the meeting" (Īpašās komisijas secinājumi un ieteikumi par I un II daļu attiecībā uz 1980. gada Konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Bērnu aizsardzības konvencijas praktisko darbību un sanāksmes ziņojums par II daļu), 62. punkts, kā arī "Conclusions and Recommendations and Report of Part I of the Sixth Meeting of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention (1-10 June 2011)" (Īpašās komisijas Sestās sanāksmes secinājumi un ieteikumi un ziņojums par I daļu attiecībā uz 1980. gada Hāgas Konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Hāgas Konvencijas par bērnu aizsardzību praktisko darbību (2011. gada 1.–10. jūnijs)), C&R Nr. 13 (šie abi dokumenti ir pieejami HCCH tīmekļa vietnē < www.hcch.net > sadaļa "Child Abduction", tad "Special Commission meetings on the practical operation of the Convention" un "Previous Special Commission meetings").

¹⁸ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Nopietns risks".

¹⁹ HCCH Starptautiskā bērnu nolaupīšanas gadījumu datubāze. Skatīt šīs rokasgrāmatas V sadaļu.

10. HCCH vēlas pateikties daudziem ekspertiem, kuru zināšanas un pieredze ir atvieglojusi šā dokumenta izstrādi, jo īpaši šīs rokasgrāmatas izstrādes darba grupas locekļiem, kurus vadīja cienījamā Diāna Braiente (Austrālija) un starp kuriem bija tiesneši, valsts pārvaldes amatpersonas (piemēram, Centrālās iestādes darbinieki), akadēmiskie un starpdisciplinārie eksperti un privātā sektora speciālisti no dažādām jurisdikcijām²⁰.

²⁰ Rokasgrāmatas izstrādē visos vai tikai atsevišķos posmos bija iesaistīti šādi eksperti: tiesneši: cienījamā *Diana Bryant* (Austrālija), darba grupas priekšsēdētāja, cienījamā *Queeny Au-Yeung* (Ķīna, Honkongas ĪPA), tiesnese *María Lilián Bendahan Silvera* (Urugvaja), tiesnesis *Oscar Gregorio Cervera Rivero* (Meksika), godājamais *Jacques Chamberland* (Kanāda), cienījamā *Bebe Pui Ying Chu* (Ķīna, Honkongas ĪPA), tiesnese *Martina Erb-Klünemann* (Vācija), tiesnesis *Yetkin Ergün* (Turcija), tiesnesis *Francisco Javier Forcada Miranda* (Spānija), cienījamā *Ramona Gonzalez* (Amerikas Savienotās Valstis), R. H. *Lady Hale* (Apvienotā Karaliste), tiesnesis *Katsuya Kusano* (Japāna), tiesnesis *Torunn Kvisberg* (Norvēģija), lords *Justice Moylan* (Apvienotā Karaliste), tiesnese *Annette Olland* (Nīderlande), tiesnesis *Tomoko Sawamura* (Japāna), tiesnese *Belinda Van Heerden* (pensionējusies, Dienvidāfrika), tiesnesis *Hironori Wanami* (Japāna); valsts pārvaldes amatpersonas: *Aline Albuquerque* (Brazīlija), *Hatice Seval Arslan* (Turcija), *Frauke Bachler* (Vācija), *Gonca Gülfem Bozdog* (Turcija), *Natália Camba Martins* (Brazīlija), *Marie-Alice Esterhazy* (Francija), *Victoria Granillo Ocampo* (Argentīna), *Juhee Han* (Korejas Republika), *Christian Höhn* (Vācija), *Emmanuelle Jacques* (Kanāda), *Leslie Kaufman* (Izraēla), *Luiz Otávio Ortigão de Sampaio* (Brazīlija), *Francisco George Lima Beserra* (Brazīlija), *Tuskasa Murata* (Japāna), *Jocelyne Palenne* (Francija), *Marie Riendeau* (Kanāda), *Andrea Schulz* (Vācija), *Petunia Itumeleng Seabi-Mathope* (Dienvidāfrika), *Agris Skudra* (Latvija), *Daniel Trecca* (Urugvaja), *Kumiko Tsukada* (Japāna), *Yuta Yamasaki* (Japāna), *Juan Francisco Zarricueta Baeza* (Čīle); akadēmiskie un starpdisciplinārie eksperti un privātā sektora speciālisti: *Nicholas Bala* (Kanāda), *Stephen Cullen* (Amerikas Savienotās Valstis), *Mikiko Otani* (Japāna), *Heidi Simoni* (Šveice) un *Zenobia Du Toit* (Dienvidāfrika).

**panta pirmās
daļas b)
punkts 1980.
gada
konvencijas
satvarā**

1. Princips — bērna atgriešanās

a. Konvencijas mērķis un pamatkonceptijas

11. Saskaņā ar konvencijas preambulu tā tika noslēgta, vēloties "starptautiski aizsargāt bērnus no nelabvēlīgās ietekmes, ko radījusi viņu nelikumīga aizvešana vai aizturēšana, un izstrādāt rīcību, kas nodrošinātu ātru atgriešanos viņu pastāvīgās dzīvesvietas valstī, kā arī nodrošināt tiesību uz apmeklēšanu aizsardzību". Šie mērķi ir norādīti arī 1. pantā²¹.
12. Konvencijas pamatā ir šādas saistītas koncepcijas.

i. ***Aizvešana vai aizturēšana ir nelikumīga, ja tas ir tiesību uz aizbildnību pārkāpums***

13. Pirmā pamatkonceptija ir tāda, ka bērna aizvešana vai aizturēšana ir nelikumīga, ja tas ir tiesību uz aizbildnību pārkāpums²². Tādēļ vecākam, kuram ir dalītas tiesības uz aizbildnību vai nav tiesību uz aizbildnību, pirms bērna aizvešanas uz citu valsti vai aizturēšanas citā valstī būtu jālūdz un jāsaņem piekrišana no jebkuras citas personas — parasti otra vecāka — vai iestādes, vai struktūras, kurai arī ir tiesības uz aizbildnību²³, vai, ja tas nav iespējams, tiesas atļauja.

²¹ Konvencijas 1. pants ir šāds:

"Minētās Konvencijas mērķi ir –

- a) nodrošināt bērnu, kuri nelikumīgi aizvesti uz vai aizturēti kādā no Līgumslēdzējām Pusēm, ātru atgriešanos; un
- b) nodrošināt to, ka tiesības uz aizbildnību un apmeklēšanu saskaņā ar vienas Līgumslēdzējas Puses likumiem tiek respektētas arī citās Līgumslēdzējās Pusēs."

²² 3. pantā ir paredzēts, ka bērna aizvešana vai aizturēšana tiek uzskatīta par nelikumīgu, ja –

- a) saskaņā ar tās valsts likumdošanu, kurā bērns pastāvīgi dzīvoja tieši pirms aizvešanas vai aizturēšanas, tas ir personas, institūcijas vai kādas citas iestādes, vienas pašas vai kopīgi, tiesību uz aizbildnību pārkāpums; un
- b) aizvešanas vai aizturēšanas brīdī persona, institūcija vai kāda cita iestāde, viena pati vai kopīgi, šīs tiesības faktiski realizēja vai būtu realizējusi, ja to nekavētu aizvešana vai aizturēšana.

Tiesības uz aizbildnību var tikt nodibinātas ar likumu, ar tiesas vai administratīvu lēmumu vai ar vienošanos, kurai saskaņā ar attiecīgās valsts likumdošanu ir juridisks spēks. Dažās jurisdikcijās tiesību uz aizbildnību noteikšana var ietvert apsvērumu par vecāka tiesībām uzlikt veto bērna aizvešanai no šīs jurisdikcijas ("ne exeat tiesības"). Skatīt lēmumu lietā *Abbott/Abbott*, 130 S. Ct. 1983 (2010), 2010. gada 17. maijs, Augstākā tiesa (ASV) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/USf* 1029], 3. lpp., kur tiesa, apspriežot viedokli par 1980. gada konvenciju *Syllabus*, atzina, ka tās viedokli "būtiski ietekmē arī citu līgumslēdzēju valstu viedokļi šajā jautājumā" un ka "ne exeat tiesības ir tiesības uz aizbildnību konvencijas nozīmē".

²³ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Tiesības uz aizbildnību".

ii. Nelikumīga aizvešana vai aizturēšana ir kaitējums bērnam

14. Otra pamatkonceptcija ir tāda, ka bērna nelikumīga aizvešana vai aizturēšana ir kaitējums bērna labklājībai²⁴ un ka, izņemot konvencijā paredzētos ierobežotos izņēmumus, bērna interesēs būs atgriezties pastāvīgās dzīvesvietas valstī.

iii. Pastāvīgās dzīvesvietas valsts iestādes vislabāk var izlemt par aizbildnību un apmeklēšanu

15. Trešā pamatkonceptcija ir tāda, ka parasti bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesas vislabāk spēj noteikt aizbildnības strīda pamatotību (kas parasti paredz visaptverošu "interesu" novērtējumu), jo *inter alia* tām parasti ir pilnīgāka un vieglāka piekļuve informācijai un pierādījumiem, kas attiecas uz šādu lēmumu pieņemšanu. Tādēļ nelikumīgi aizvestā vai aizturētā bērna atgriešanās savā pastāvīgās dzīvesvietas valstī ne tikai atjauno *status quo ante*, bet arī ļauj visus jautājumus, kas saistīti ar bērna aizbildnību vai apmeklēšanu, tostarp iespējamo bērna pārvietošanu uz citu valsti, izšķirt tiesai, kura vislabāk spēj efektīvi novērtēt bērna intereses²⁵. Šīs trešās pamatkonceptcijas pamatā ir starptautiskā tiesību atzišana, kas nosaka Līgumslēdzējām Pusēm:

"[...] būt pārliecinātām, ka neatkarīgi no atšķirībām, tās pieder tai pašai juridiskajai sistēmai, kurā katras valsts iestādes atzīst, ka iestādes vienā no tām — pēc bērna pastāvīgās dzīvesvietas — principā vislabāk spēj izlemt aizbildnības un apmeklēšanas jautājumus."²⁶

b. Lēmums par atgriešanos nav aizbildnības noteikšana

16. Iepriekš minētais konvencijas mērķis un pamatkonceptcijas nosaka šauru konvencijas piemērošanas jomu, kas aptver vienīgi nelikumīgi aizvestu vai aizturētu bērnu ātru atgriešanos viņu pastāvīgās dzīvesvietas valstī²⁷, piemērojot tikai konvencijā paredzētos ierobežotos izņēmumus²⁸. To darot, pārējās Līgumslēdzējas Puses ievēro tiesības uz aizbildnību, kas ir spēkā pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Attiecībā uz bērnu ātru atgriešanos *konvencija neapskata aizbildnības un apmeklēšanas pamatotību*, par ko lemj pastāvīgās dzīvesvietas valsts iestādes (skatīt iepriekš 15. punktu).

²⁴ Skatīt 1980. gada konvencijas preambulu.

²⁵ 16. pants pastiprina šīs koncepcijas piemērošanu, jo īpaši novēršot to, ka lēmums par tiesību uz aizbildnību pamatotību tiek pieņemts valstī, uz kuru bērns ir aizvests vai kurā bērns ir aizturēts. Arī 19. pantā ir noteikts, ka "[lēmums], kas [...] ir saistīts ar bērna atgriešanos, nav jāuzskata par aizbildnības pēc būtības nodibināšanu".

²⁶ Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 34. un 41. punkts.

²⁷ 21. pants, kas nosaka tiesības uz apmeklēšanu, šajā konkrētajā rokasgrāmatā netiek apskatīts.

²⁸ Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 35. punkts.

c. Saīsinātā tiesvedība par bērna atgriešanos

17. Lai īstenotu konvencijas mērķi, tā paredz saīsinātu procesu, kas parasti atpakaļatdošanas pieprasījumu ļauj iesniegt bez bērna atstātajam vecākam vai viņa vārdā ("tiesvedība par bērna atgriešanos")²⁹. Šo pieprasījumu iesniedz "Līgumslēdzējas Puses, kurā atrodas bērns" kompetentajā tiesā vai administratīvajā iestādē (12. panta pirmā daļa), t. i., "pieprasījuma saņēmējvalstī"³⁰, saskaņā ar tās iekšējām procedūrām un praksi. Šim nolūkam tiesa veic visefektīvākās iespējamās darbības (2. un 11. pants)³¹.

d. Sadarbība starp Līgumslēdzējām Pusēm

18. Lai īstenotu konvencijas mērķi un veicinātu tās pareizu darbību, konvencija izveido arī ciešas sadarbības sistēmu starp Līgumslēdzēju Pušu tiesu un administratīvajām iestādēm³². Tas tiek darīts, izmantojot Centrālās iestādes³³, kuras tiek izraudzītas katrā Līgumslēdzējā Pusē un kuru pienākumi lielākoties ir izklāstīti 7. pantā. Informācija par Centrālo iestāžu pienākumiem gadījumos, kad tiek pieprasīts izņēmums nopietna riska gadījumā, un ar to saistītā labā prakse ir sniegta rokasgrāmatas IV sadaļā. Tiesu iestāžu sadarbību var veicināt, izmantojot *IHNJ*³⁴.

e. Pienākums dot rīkojumu par bērna atgriešanos nekavējoties

19. Ja bērns ir ticis nelikumīgi aizvests vai bērns ir ticis nelikumīgi aizturēts citā Līgumslēdzējā Pusē, kas nav viņa pastāvīgās dzīvesvietas valsts, atbilstoši 3. panta noteikumiem kompetentajai tiesai vai iestādei, kura izskata atdošanas pieteikumu, ir pienākums dot rīkojumu par bērna atgriešanos nekavējoties (12. panta pirmā daļa)³⁵.
20. Konvencijā nav norādīts, *kam* bērns būtu jāatdod. Proti, tā neprasa, lai bērns tiktu atdots *bez bērna atstātā vecāka* aprūpē. Konvencija arī nenosaka, kurā vietā pastāvīgās dzīvesvietas valstī bērnam būtu jāatgriežas. Šī elastība ir apzināta un nostiprina pamatkonceptiju, ka jautājums par to, kurš

²⁹ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Tiesvedība par bērna atgriešanos".

³⁰ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Pieprasījuma saņēmējvalsts".

³¹ Skatīt 2. pantu. Līgumslēdzējas Puses tiek aicinātas "visos jautājumos, kas attiecas uz konvencijas priekšmetu, veikt visefektīvākās iespējamās darbības, kas paredzētas šo valstu tiesību aktos", skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 63. punkts.

³² Turpat, 35. punkts.

³³ Izraudzīto Centrālo iestāžu saraksts un to kontaktinformācija ir pieejama HCCH tīmekļa vietnē < www.hcch.net >, sadaļa "Child Abduction", tad "Authorities".

³⁴ Izraudzīto *IHNJ* dalībnieku saraksts ir pieejams HCCH tīmekļa vietnē < www.hcch.net >, sadaļa "Child Abduction", tad "The International Hague Network of Judges".

³⁵ Skatīt arī 1. panta a) punktu. Turklāt 18. pants pastiprina pienākumu nodrošināt ātru atgriešanos, norādot, ka konvencijas III nodaļas ("Bērna atgriešanās") noteikumi neierobežo kompetentās tiesas vai iestādes tiesības jebkurā laikā izdot rīkojumu par bērna atdošanu. Tas pilnvaro kompetento tiesu vai iestādi, kurā ierosināta tiesvedība par bērna atgriešanos, izdot rīkojumu par bērna atgriešanos (atdošanu), atsaucoties uz citiem noteikumiem, kas ir labvēlīgāki šā mērķa sasniegšanai, piemēram, atzīstot un izpildot pieprasījuma iesniedzējvalstī izdoto aizbildnības rīkojumu, jo īpaši saskaņā ar 1996. gada konvenciju, skatīt turpmāk 47.–48. punktu.

par bērnu rūpēsies pēc bērna atgriešanās, būtu jāizšķir kompetentajai tiesai vai iestādei pastāvīgās dzīvesvietas valstī saskaņā ar tiesību aktiem, kas reglamentē tiesības uz aizbildnību, tostarp paredzot jebkuru risinājumu, ko var piemērot starp vecākiem vai citām ieinteresētajām personām³⁶.

21. Pienākumu atdot bērnu *nekavējoties* pastiprina 11. pants, kurā noteikts, ka kompetentajām tiesām vai iestādēm, veicot bērna atgriešanās procedūru, būtu jārikojas ātri un ka tad, ja lēmums nav pieņemts sešu nedēļu laikā no lietas sākšanas datuma, rodas tiesības prasīt paskaidrojumu par aizkavēšanās iemeslu³⁷. Šim pienākumam ir "divējāda izpausme": "pirmkārt, visātrāko procedūru piemērošana, kas ir paredzēta tiesību sistēmā³⁸"; otrkārt, ka šie pieprasījumi pēc iespējas jāapstrādā prioritārā kārtā³⁹."
22. Pienākums rīkoties ātri nenozīmē, ka tiesai būtu jāatsakās no pienācīgas lietas apstākļu izvērtēšanas, tostarp gadījumos, kad tiek prasīts izņēmums nopietna riska gadījumā. Tomēr tas paredz, ka tiesa vāc tikai tādu informāciju un/vai pierādījumus, kas ir pietiekami būtiski lietas apstākļu noskaidrošanai, un ļoti mērķtiecīgi un ātri pārbauda šo informāciju un pierādījumus, tostarp dažkārt izskatot arī ekspertu atzinumus vai pierādījumus.

f. Ierobežotie izņēmumi no pienākuma nekavējoties dot rīkojumu par atgriešanos

23. Konvencija paredz ierobežotus izņēmumus no bērna atdošanas principa. Ja un kad šie izņēmumi tiek pieprasīti un sekmīgi piešķirti, pieprasījuma saņēmējvalsts tiesai "nav pienākuma dot rīkojumu par bērna atgriešanos" pastāvīgās dzīvesvietas valstī, citiem vārdiem sakot, tiesa pēc tam var izvēlēties nedot rīkojumu par bērna atgriešanos. Šie izņēmumi ir paredzēti 12. panta otrajā daļā⁴⁰, 13. panta pirmās

³⁶ Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 110. punkts.

³⁷ Saistībā ar pienākumu rīkoties ātri skatīt dokumentu *Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. II daļa. Īstenošanas pasākumi*, Bristole, Ģimenes tiesību akti (*Jordan Publishing*), 2003. (turpmāk — "Labas prakses rokasgrāmata par īstenošanas pasākumiem", pieejama arī HCCH tīmekļa vietnē, ceļš ir norādīts 2. piezīmē), piemēram, 1. nodaļas 1.5. punkts un 5. un 6. nodaļa.

³⁸ Par pienākumu "veikt visefektīvākās iespējamās darbības" skatīt 2. pantu.

³⁹ Paskaidrojuma pieprasījumu var iesniegt pieprasījuma iesniedzējs vai pieprasījuma saņēmējvalsts Centrālā iestāde vai nu pēc savas iniciatīvas, vai arī pēc pieprasījuma iesniedzējvalsts Centrālās iestādes lūguma (11. pants). Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 104. un 105. punkts. Informācija par to, vai ir veikti pasākumi, lai nodrošinātu, ka Līgumslēdzējas Puses tiesu un administratīvās iestādes tiesvedībā par bērna atgriešanos rīkojas ātri, ir iekļauta valstu profilos (pieejami HCCH tīmekļa vietnē < www.hcch.net >, sadaļa "Child Abduction", tad "Country Profiles"), 10.3. punkta d) apakšpunktā.

⁴⁰ Tiesai vai administratīvajai iestādei, pat ja lietas izskatīšana sāka pēc šā panta pirmajā daļā minētā viena gada termiņa beigām, jādod rīkojums par bērna atgriešanos, ja vien netiek pierādīts, ka bērns ir iedzīvojies jaunajā vidē.

daļas a) punktā⁴¹, 13. panta pirmās daļas b) punktā, 13. panta otrajā daļā⁴² un 20. pantā⁴³.

24. Ņemot vērā uzskaitītos izņēmumus, konvencija atzīst, ka nelikumīgi aizvesta vai aizturēta bērna neatdošana dažkārt var būt pamatota. Tādēļ vispārīgo principu, ka ātra atgriešanās ir bērna interesēs, var atspēkot katrā atsevišķajā gadījumā, kad ir noteikts izņēmums.

g. Izņēmumus ierobežojoša interpretācija

25. Tomēr šie uzskaitītie izņēmumi jāpiemēro ierobežoti. Paskaidrojošajā ziņojumā ir teikts, ka izņēmumi "jāpiemēro tikai tiktāl, ciktāl tie ir noteikti, bet ne tālāk", tātad "ierobežojoši, jo konvencijai nav jāklūst par sastingušu tekstu"⁴⁴. Tajā ir norādīts, ka "sistemātiska [...] izņēmumu pieprasīšana, aizstājot nolaupītāja izvēlēto tiesas vietu ar tiesu bērna dzīvesvietā, izraisītu visas konvencijas struktūras sabrukums, atņemot tai savstarpējās uzticības garu, kas to iedvesmo"⁴⁵.
26. Konkrēti, kaut arī izņēmumi izriet no bērna interešu ievērošanas⁴⁶, tie nepārvērš tiesvedības par bērna atgriešanos par aizbildnības tiesvedībām. Izņēmumi attiecas uz bērna (iespējamo) atgriešanos vai neatgriešanos. Tām nebūtu jārisina aizbildnības jautājumi, nedz arī jāparedz pilnīgs bērna "interesu novērtējums" tiesvedībā par bērna atgriešanos. Kompetentajai tiesai vai iestādei, kura ierosina tiesvedību par bērna atgriešanos, jāpiemēro konvencijas noteikumi un nav jāiejaucas jautājumos, kas jāizlemj pastāvīgās dzīvesvietas valstij⁴⁷.
27. Tas nozīmē, ka izņēmumiem ir leģitīms mērķis, jo konvencija neparedz automātisku atgriešanās mehānismu. Apgalvojumi par nopietna riska pastāvēšanu būtu nekavējoties jāpārbauda tikai saistībā ar tiesvedību par bērna atgriešanos un izņēmumam nepieciešamajā apjomā.
28. Tas nozīmē to, ka, lai gan konvencijas mērķis ir novērst starptautiskās bērnu nolaupīšanas kaitīgo ietekmi, nodrošinot bērna ātru atgriešanos pastāvīgās dzīvesvietas valstī, kurā būtu jārisina aizbildnības/apmeklēšanas un citi saistītie jautājumi, var būt arī tādi izņēmuma apstākļi, kas pieļauj bērna neatgriešanos.

⁴¹ [Ir pierādīts, ka] persona, institūcija vai kāda cita iestāde, kura ir uzņēmusies rūpes par bērnu, viņa aizvešanas vai aizturēšanas laikā nav izmantojusi savas tiesības uz aizbildnību vai ir piekritusi aizvešanai vai aizturēšanai, vai nav iebildusi pret to.

⁴² Tiesa vai administratīvā iestāde var atteikties dot rīkojumu par bērna atgriešanos, ja tai kļūst zināms, ka bērns iebilst pret atgriešanos un ir sasniedzis attiecīgu vecumu un brieduma pakāpi, lai spētu atbildēt par saviem uzskatiem.

⁴³ Bērna atgriešanos saskaņā ar 12. panta noteikumiem var atteikt, ja to nepieļauj pieteikuma saņēmējvalsts pamatprincipi par cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzību.

⁴⁴ Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 34. punkts.

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ Turpat, 29. punkts.

⁴⁷ Skatīt 1980. gada konvencijas 16. pantu.

2. 13. panta pirmās daļas b) punkts — izpratne par izņēmumu nopietna riska gadījumā

29. Izņēmumam nopietna riska gadījumā pamatā ir "jebkuras personas primārā interese nepakļauties fiziskam vai psiholoģiskam apdraudējumam vai nonākt neciešamā situācijā"⁴⁸.

a. Trīs "nopietna riska" veidi

30. 13. panta pirmās daļas b) punktā ir norādīti trīs dažādi riska veidi:
- nopietns risks⁴⁹, ka atdošana sagādās bērnam fizisku kaitējumu;
 - nopietns risks, ka atdošana sagādās bērnam psiholoģisku kaitējumu, vai
 - nopietns risks, ka atdošana citādi radīs bērnam neciešamu situāciju.
31. Katrs riska veids var rasties neatkarīgi, pamatojot izņēmumu no pienākuma nodrošināt bērna ātru atgriešanos, un tādēļ atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem šie trīs veidi tiek izskatīti tiesvedības gaitā un katrs no tiem — pats par sevi. Tomēr, kaut arī šie trīs riska veidi ir atsevišķi riski, tos bieži vien piemēro kopā, un tiesas lēmumos tie ne vienmēr ir skaidri nošķirti.

b. Nopietns risks bērnam

32. 13. panta pirmās daļas b) punkta formulējums skaidri norāda, ka jautājums ir par to, vai pastāv nopietns risks, ka atgriešanās "sagādās bērnā fizisku vai psiholoģisku kaitējumu, vai citādi radīs [bērnā] neciešamu situāciju".
33. Bet kaitējums vecākam, fizisks vai psiholoģisks, dažos izņēmuma gadījumos varētu radīt nopietnu risku, ka atgriešanās sagādās bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu vai citādi radīs neciešamu situāciju. 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmums, piemēram, neprasa, lai bērns būtu tiešais vai galvenais cietušais fiziska kaitējuma gadījumā, ja ir pietiekami daudz pierādījumu par to, ka tāda riska dēļ, kas kaitē tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, pastāv nopietns risks bērnam.

c. "Nopietna riska" līmenis

34. Termins "nopietns" attiecas uz risku, nevis uz kaitējumu bērnam. Tas norāda, ka riskam jābūt reālam un jāsasniedz tāds smaguma līmenis, lai to varētu raksturot kā "nopietnu"⁵⁰. Attiecībā uz kaitējuma līmeni, tam jābūt līdzvērtīgam "neciešamai

⁴⁸ Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 29. punkts.

⁴⁹ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Nopietns risks" un "Izņēmums nopietna riska gadījumā".

⁵⁰ *Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)* [2011] UKSC 27, [2012] 1 A.C. 144, 2011. gada 10. jūnijs, Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa (Anglija un Velsa) (Apvienotā Karaliste) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/UK 1068*], 33. punkts. Skatīt paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 29. punkts. Termins "nopietns risks" atbilst izstrādātāju vēlmei piemērot šo izņēmumu ierobežojoši, ievērojot vispārējo pieeju konvencijas izņēmumiem. Izstrādes procesā tika panākta vienošanās par šaurāku 13. panta pirmās daļas b) punkta

situācijai”⁵¹, tas ir, situācijai, kura nebūtu jāpacieš konkrētajam bērnam. Relatīvais riska līmenis, kas nepieciešams, lai risks būtu nopietns risks, tomēr var atšķirties atkarībā no iespējamā kaitējuma bērnam veida un smaguma⁵².

d. “Nākotnē vērsts” izņēmums nopietna riska gadījumā

35. 13. panta pirmās daļas b) punkta formulējums arī norāda, ka izņēmums ir “nākotnē vērsts”, jo tas pievēršas bērna apstākļiem *atgriežoties* un tam, vai šie apstākļi radītu bērnam nopietnu risku.
36. Tādēļ, lai gan izņēmuma nopietna riska gadījumā pārbaudei parasti būs nepieciešama tās informācijas/pierādījumu analīze, uz ko atsaucas persona, iestāde vai cita struktūra, kuri iebilst pret bērna atgriešanos (vairumā gadījumu tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis), nevajadzētu aprobežoties ar to apstākļu analīzi, kas pastāvēja pirms nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas vai tās laikā. Tā vietā ir jāieskatās nākotnē, t. i., apstākļos, kādi būtu, ja bērns atgrieztos nekavējoties. Tādā situācijā, pārbaudot izņēmumu nopietna riska gadījumā, būtu jāņem vērā arī apsvērums par atbilstošu un efektīvu aizsardzības pasākumu pieejamību pastāvīgās dzīvesvietas valstī, ja to uzskata par nepieciešamu un piemērotu⁵³.

formulējumu, nekā sākotnēji tika ieteikts. Sākotnēji izņēmumā tika lietots termins “būtisks risks”, un tas tika aizstāts ar terminu “nopietns risks”, jo vārds “nopietns” tika atzīts par intensīvāku apzīmējumu. Skatīt arī *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)* (op. cit. 10 piezīme), 362. lpp.

⁵¹ Skatīt, piemēram, *Thomson/Thomson*, [1994] 3 SCR 551, 1994. gada 20. oktobris, Kanādas Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 11], 596. lpp., kur tiesa nosprieda, ka “fiziskais vai psiholoģiskais kaitējums, kas minēts 13. panta pirmās daļas b) punkta pirmajā klauzulā, ir tāds kaitējums, kas rada arī neciešamu situāciju”. Skatīt arī *Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)* (skatīt iepriekš 50 piezīmi), 34. punkts, un *EW/ LP, HCMP1605/2011*, 2013. gada 31. janvāris, Honkongas īpašās pārvaldes apgabala Augstā tiesa (Ķīna) [INCADAT atsauce: HC/E/CNh 1408], 11. punkts, kur abos lēmumos attiecīgās tiesas citēja spriedumu, kas iekļauts *Re D*, [2006] 3 WLR 0989, 2006. gada 16. novembris, Apvienotās Karalistes Lordu palāta (Anglija un Velsa) (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UK 880], 52. punkts, “[n]eciešams” ir spēcīgs vārds, bet, ja to piemēro bērnam, ar to jāsaprot “situācija, par kuru nav gaidāms, ka konkrētajam bērnam konkrētajos apstākļos to vajadzētu paciest”.

⁵² *Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)* (skatīt iepriekš 50 piezīmi), 33. punkts, kur Tiesa norādīja: “Kaut arī “nopietns” raksturo risku, nevis kaitējumu, ikdienas valodā starp tiem abiem pastāv saikne. Tādējādi relatīvi zemu nāves vai patiešām nopietnu traumu risku var pienācīgi kvalificēt kā “nopietnu”, savukārt augstāks riska līmenis var būt vajadzīgs citiem mazāk nopietniem kaitējuma veidiem.”

⁵³ Skatīt turpmāk 43. punktu un turpmākos punktus par aizsardzības pasākumiem 13. panta pirmās daļas b) punkta lietās.

37. Tomēr raudzīšanās nākotnē nenozīmē, ka pagātnes rīcība un negadījumi nav svarīgi, izvērtējot nopietno risku⁵⁴, bērnam atgriežoties pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Piemēram, pagātnē notikusī vardarbība mājās vai ģimenē atkarībā no konkrētajiem apstākļiem var noderēt kā pierādījums jautājumā par to, vai pastāv šāds nopietns risks. Tas nozīmē, ka pagātnes rīcība un negadījumi *per se* nenosaka to, ka nav pieejami efektīvi aizsardzības pasākumi, lai pasargātu bērnu no nopietna riska⁵⁵.

⁵⁴ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Nopietns risks".

⁵⁵ Skatīt, piemēram, 12 UF 532/16, 2016. gada 6. jūlijs, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* (Vācija) [*INCADAT* atsauce: HC/E/DE 1405], 42. punkts, kur tiesa atzina, ka atgriešanās risku nevar izsecināt no it kā agrāk notikušas vardarbīgas rīcības, un atzīmēja, ka ir spēkā juridiski saistošs ierobežojošs rīkojums, saskaņā ar kuru tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var lūgt pienācīgu aizsardzību pret jebkādu šādu iespējamo bez bērna atstātā vecāka rīcību; *H.Z. / Valsts Centrālā iestāde*, 2006. gada 6. jūlijs, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa Melburnā (Austrālija) [*INCADAT* atsauce: HC/E/AU 876], 40. punkts, kur, apspriežot pagātnē notikušu vardarbīgu un neatbilstīgu rīcību, tiesnesis konstatēja, ka, "lai gan pagātne var būt labs rādītājs attiecībā uz nākotni, tā nav noteicošā" un ka, tā kā ir pieejama likumīga aizsardzība pret šādu rīcību, nav iespējams konstatēt nopietnu risku, ka atgriešanās radīs bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu vai citādi radīs bērnam neciešamu situāciju.

**II. 13.
panta
pirmās daļas
b) punkta
praktiskā
piemērošana**

1. Izņēmuma nopietna riska gadījumā ņemšana vērā

a. Pakāpeniska analīze

38. Apgalvojumi par nopietnu risku tiek izteikti dažādās situācijās, tostarp gadījumos, kad šādu risku var radīt:
- fiziska, seksuāla vai cita veida vardarbība pret bērnu vai bērna saskare ar vardarbību mājās, kuru bez bērna atstātais vecāks vērs pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis;
 - bērna nošķiršana no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, piemēram, kad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvo, ka nevar atgriezties bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī drošības, veselības vai ekonomisku apsvērumu dēļ vai viņa imigrācijas statusa vai kriminālapsūdzības dēļ, kura gaidāma bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī;
 - bērna nošķiršana no brāļiem vai māsām;
 - smagas drošības, izglītības, veselības vai ekonomiskās problēmas, kas saistītas ar bērnu viņa pastāvīgās dzīvesvietas valstī.
39. Konvencija neparedz dažādus testus nopietna riska novērtēšanai, pamatojoties uz riska veidu vai pamatā esošajiem apstākļiem, uz kuriem norāda persona, kas iebilst pret atgriešanos. Tādēļ visi apgalvojumi par nopietnu risku tiek vērtēti, pamatojoties uz vienu un to pašu standartu vai robežlielumu un pakāpenisku analīzi. Tas nozīmē, ka noteiktas situācijas, piemēram, tās, kas, visticamāk, tiešā veidā apdraud bērna fizisko vai psiholoģisko integritāti, biežāk tiek atzītas par atbilstīgām augstajam robežlielumam, ko paredz izņēmums nopietna riska gadījumā.
40. Vispirms tiesai būtu jāizvērtē, vai apgalvojumiem ir tāds veids un vai tie ir pietiekami sīki izstrādāti un būtiski, lai varētu liecināt par nopietnu risku. Maz ticams, ka pietiks ar plašiem vai vispārīgiem apgalvojumiem⁵⁶.
41. Nākamajā posmā tiesai jākonstatē, vai ir pierādīts, ka izņēmums nopietna riska gadījumā attiecībā uz bērna atgriešanos ir nepieciešams, pārbaudot un izvērtējot pierādījumus, ko iesniegusi persona, kas iebilst pret bērna atgriešanos / apkopoto informāciju, un ņemot vērā pierādījumus/informāciju par aizsardzības pasākumiem, kas pieejami pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Tas nozīmē, ka pat tad, ja tiesa konstatē, ka ir pietiekami daudz pierādījumu vai informācijas, kas pamato potenciālā kaitējuma vai neciešamas situācijas elementus, tiesai tomēr ir pienācīgi jāizvērtē visi apstākļi kopumā, tostarp tas, vai ir pieejami pietiekami aizsardzības pasākumi, vai arī tie ir jāparedz, lai aizsargātu bērnu no nopietna riska, ka šāds

⁵⁶ Skatīt, piemēram, *E.S.s/ Reintegro de hijo*, 2013. gada 11. jūnijs, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentīna) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/AR 1305*], kur tiesa atzina, ka tikai norāde vien par slikto izturēšanos vai vardarbību bez jebkādiem pierādījumiem ir pārāk vispārīga, lai liecinātu par nopietnu risku bērnam; *Gspomer/Johnson*, 1988. gada 23. decembris, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa Melburnā (Austrālija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/AU 255*], kur "ļoti vispārīgie un nekonkrētie" pierādījumi, kurus tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, sniedza par būtiskām vardarbības epizodēm, bez bērna atstātā vecāka uzbrukumiem vai slikto izturēšanos pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un bērnu, tika atzīti par nepietiekamiem, lai pierādītu nopietnu risku, ka atgriešanās radīs bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu vai citādi radīs bērnam neciešamu situāciju.

kaitējums vai neciešama situācija radīsies⁵⁷, izvērtējot, vai ir nepieciešams izņēmums nopietnā riska gadījumā.

42. Pēc šāda izvērtējuma veikšanas:

- ja tiesa *nav* pārliecināta, ka iesniegtie pierādījumi / savāktā informācija, tostarp attiecībā uz aizsardzības pasākumiem, liecina par nopietnu risku, tā izdod rīkojumu par bērna atgriešanos⁵⁸;
- ja tiesa *ir* pārliecināta, ka iesniegtie pierādījumi / savāktā informācija, tostarp attiecībā uz aizsardzības pasākumiem, liecina par nopietnu risku, tiesai nav pienākuma izdot rīkojumu par bērna atgriešanos, proti, tiesa var izlemt, vai izdot rīkojumu par bērna atgriešanos.

⁵⁷ Skatīt turpmāk 43. punktu un turpmākos punktus attiecībā uz diskusiju par šādiem aizsardzības pasākumiem.

⁵⁸ Ja iespējamais nopietnais risks nav konstatēts un bērns tiek atdots, tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var iesniegt pierādījumus par bažām attiecībā uz bērnu, izmantojot aizbildnības procedūras pastāvīgās dzīvesvietas valstī.

Jautājumi, kurus tiesa izskata, analizējot 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzēto izņēmumu

Tiesām ir jārīkojas ātri tiesvedībā par bērna ātru atgriešanos [Preambula un 11. panta pirmā daļa].

Vai personas, iestādes vai citas struktūras, kas iebilst pret bērna atgriešanos, apgalvojumi ir pietiekami sīki izstrādāti un būtiski, lai tie varētu liecināt par nopietnu risku, ka atgriešanās radīs bērnam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu vai citādi radīs bērnam neciešamu situāciju?

NĒ

Tiesa izdod rīkojumu par bērna atgriešanos.

JĀ

Informācijas vai pierādījumu vākšana un izvērtēšana ir veikta saskaņā ar katras jurisdikcijas tiesību aktiem, procedūrām un praksi.

Attiecībā uz aizsardzības pasākumiem tiesai būtu jāizskata iespēja sadarboties ar Centrālajām iestādēm un/vai IHNJ tiesnešiem.

Pēc informācijas vai pierādījumu izvērtēšanas:

Vai persona, iestāde vai cita struktūra, kas iebilst pret bērna atgriešanos (parasti tas no vecākiem, kurš bērnu ir nolaupījis), ir pārliecinājusi tiesu, ka ¶ pastāv nopietns risks, ka atgriešanās bērnam radīs fizisku vai psiholoģisku kaitējumu vai citādi radīs bērnam ¶neciešamu situāciju, ņemot vērā visus atbilstīgos un efektīvos pasākumus, kas pieejami vai ir spēkā pastāvīgās dzīvesvietas valstī, lai pasargātu bērnu no nopietna riska?

NĒ

JĀ

NĒ

Tiesa izdod rīkojumu par bērna atgriešanos.

JĀ

Izņēmums nopietna riska gadījumā ir konstatēts, un tiesai NAV pienākuma izdot rīkojumu par bērna atgriešanos.

Dažās jurisdikcijās tiesas sāk ar jautājumu: vai ir pieejami un/vai ir ieviesti atbilstoši un efektīvi aizsardzības pasākumi, kas pasargātu bērnu no iespējamā nopietnā riska?

b. Aizsardzības pasākumi

43. Aizsardzības pasākumi biežāk tiek apsvērti situācijās, kad iespējamais nopietnais risks ir saistīts ar vardarbību pret bērnu vai vardarbību mājās, bet ne tikai. Tie aptver plašu klāstu pastāvošo pakalpojumu, palīdzības un atbalsta pasākumu, tostarp piekļuvi juridiskiem pakalpojumiem, finansiālai palīdzībai, palīdzībai mājokļu jomā, veselības aprūpes pakalpojumiem, patversmēm un citiem palīdzības vai atbalsta veidiem, kas paredzēti cietušajiem no vardarbības mājās, kā arī policijas iesaistīšanos un krimināltiesību sistēmas izmantošanu.
44. Aizsardzības pasākumi var būt pieejami, un tiem var viegli piekļūt bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī, vai arī dažos gadījumos tie var būt jāievieš pirms bērna atgriešanās. Otrajā gadījumā konkrēti aizsardzības pasākumi būtu jāievieš tikai tad, ja tas ir stingri un tieši nepieciešams nopietna riska novēršanai. Tie nav jāparedz kā pašsaprotami pasākumi, un tiem vajadzētu būt ierobežotiem laikā, kas beidzas, kad bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts spēj noteikt, kādi aizsardzības pasākumi bērnam būtu piemēroti, ja tādi ir⁵⁹. Noteiktos apstākļos, kaut arī aizsardzības pasākumi ir pieejami un tiem var piekļūt pastāvīgās dzīvesvietas valstī, tie var nebūt pietiekami, lai efektīvi novērstu nopietno risku. Piemēram, tas var būt gadījums, kad bez bērna atstātais vecāks ir atkārtoti pārkāpis aizsardzības rīkojumus.
45. Tiesas parasti novērtē aizsardzības pasākumu pieejamību un efektivitāti tajā pašā laikā, kad pārbauda apgalvojumus par nopietnu risku; tiesas var to darīt arī tikai pēc tam, kad puse, kas iebilst pret atgriešanos, ir konstatējusi nopietnu risku un izskaidrojusi tā būtību. Ideālā gadījumā, tā kā jebkura aizkavēšanās var apdraudēt konvencijas mērķu sasniegšanu, iespējamo aizsardzības pasākumu veikšana būtu jāsāk jau tiesvedības sākumposmā, lai katrai pusei būtu pietiekama iespēja laikus iesniegt attiecīgus pierādījumus par šādu pasākumu nepieciešamību un izpildāmību. Dažās jurisdikcijās, lai paātrinātu izskatīšanu, ja tiesa kādā konkrētā gadījumā ir pārliecināta, ka bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir pieejami vai ieviesti atbilstoši un efektīvi aizsardzības pasākumi, lai varētu novērst iespējamo nopietno risku, tiesa var izdot rīkojumu atdot bērnu bez nepieciešamības veikt apgalvoto faktu padziļinātu izvērtēšanu.
46. Dažās valstīs tiesai, kas izskata atdošanas pieteikumus, valsts tiesību akti var paredzēt iekšēju jurisdikciju iekļaut aizsardzības pasākumus rīkojumos par bērna atgriešanos. Citās valstīs tiesai var nebūt šādas jurisdikcijas.

⁵⁹ Kā piemēru skatīt lietu, kurā tika piemēroti aizsardzības pasākumi: *Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)* (skatīt iepriekš 50. piezīmi). Skatīt arī: *J.D. / P.D.*, (2010) *ONCJ 410*, 2010. gada 9. septembris, Ontario apgabaltiesa (Kanāda) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CA 1421*], 47. punkts, kur tiesa secināja, ka tā var "noteikt pienākumus, lai palīdzētu atgriezties un aizsargātu bērnus pārejas periodā, pirms lietu pārņem tiesa Skotijā". Lietā *Mbuyi/Ngalula*, (2018) *MBQB 176*, 2018. gada 8. novembris, Manitobas Karaliskā tiesa (Kanāda) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CA 1416*], 62. punkts, tiesa norādīja, ka, nosakot, vai 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzētais izņēmums izriet no faktiskās situācijas, "tiesai jebkurā Hāgas konvencijas procedūrā jāsāk ar to, ka, izņemot īpašus ārkārtas gadījumus vai gadījumus, kad ir pietiekami pierādījumi, lai pierādītu pretējo, bērnu pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesas un iestādes varēs veikt pasākumus bērnu aizsardzībai [...]".

Šādos gadījumos tiesa tomēr var apsvērt aizsardzības pasākumus kā brīvprātīgu apņemšanos, ko tiesai apsola bez bērna atstātais vecāks⁶⁰.

47. Neatkarīgi no tā, vai aizsardzības pasākumus piemēro ar tiesas rīkojumu vai kā brīvprātīgas saistības, to efektivitāte būs atkarīga no tā, vai un ar kādiem nosacījumiem aizsardzības pasākumus var padarīt izpildāmus bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī, un tas būs atkarīgs no iekšējiem tiesību aktiem šajā valstī. Viena iespēja var būt juridiska spēka piešķiršana aizsardzības pasākumam, izdodot atbilstošu rīkojumu pastāvīgās dzīvesvietas valstī, ja tāds rīkojums ir iespējams un pieejams. Taču pieprasījuma saņēmējvalsts tiesa nevar izdot rīkojumus, kuri pārsniedz tās jurisdikciju vai nav nepieciešami, lai mazinātu konstatēto nopietno risku. Būtu jānorāda, ka brīvprātīgas apņemšanās nav viegli izpildāmas, tādēļ daudzos gadījumos tās var nebūt efektīvas. Tādējādi, ja vien brīvprātīgo apņemšanos nevar padarīt izpildāmu bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī, tā būtu jāizmanto piesardzīgi, jo īpaši gadījumos, kad nopietnais risks ir saistīts ar vardarbību mājās.
48. Attiecībā uz aizsardzības pasākumiem 1996. gada konvencija var veicināt bērnu ātru atgriešanos, ja tā ir spēkā starp iesaistītajām valstīm. 1996. gada konvencija paredz īpašu jurisdikcijas pamatu, kas ļauj tiesai Līgumslēdzējā Pusē, kurā atrodas bērns (kas nav tās pastāvīgais iedzīvotājs), veikt nepieciešamos pasākumus, lai aizsargātu bērnu steidzamos gadījumos⁶¹. 1996. gada konvencija pastiprina šādu pasākumu efektivitāti, nodrošinot, ka tos saskaņā ar likumu atzīst visas citas Līgumslēdzējas Puses⁶² un tos pēc jebkuras ieinteresētās personas pieprasījuma var atzīt par izpildāmiem saskaņā ar tās valsts tiesību aktos paredzēto procedūru, kurā izpilde tiek pieprasīta⁶³. Visi pasākumi bērna aizsardzībai, kas veikti, pamatojoties uz šo konkrēto jurisdikcijas pamatu, zaudē spēku, tiklīdz pastāvīgās dzīvesvietas (tas ir, bērna pastāvīgās dzīvesvietas) valsts tiesas ir veikušas situācijas prasītos pasākumus, tādējādi uzsverot koordinācijas starp kompetentajām iestādēm lielo nozīmi⁶⁴.

⁶⁰ Skatīt, piemēram, *Sabogal/Velarde*, 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 2015. gada 20. maijs, Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa Merilendas apgabalā (ASV) [INCADAT atsauce: HC/E/USf 1383], kur tiesa bija gatava izdot rīkojumu par bērnu atgriešanos, izpildot īpašus nosacījumus, ka atgriešanās notiek pēc tam, kad bez bērna atstātais vecāks nokārto viņam par labu izdotā pagaidu aizbildnības rīkojuma atcelšanu, tādējādi atjaunojot pamatā esošo pagaidu aizbildnības rīkojumu par labu tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un pēc tam, kad bez bērna atstātais vecāks ir nokārtojis, ka tiek noraidītas kriminālsūdzības pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, vai izmeklēšanas izbeigta. Tomēr jāņem vērā, ka šajā lietā izvirzītie nosacījumi daudzās Līgumslēdzējās Pusēs var nebūt iespējami.

⁶¹ 1996. gada konvencijas 11. pants.

⁶² 1996. gada konvencijas 23. pants.

⁶³ 1996. gada konvencijas 26. pants.

⁶⁴ Skatīt arī 27. panta 5. punktu Padomes 2019. gada 25. jūnija Regulā (ES) 2019/1111 par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (pārstrādāta redakcija), OV L 178/1, 2.7.2019., kas būs piemērojama no 2022. gada 1. augusta. Šīs regulas 27. panta 5. punkts paredz, ka gadījumā, ja tiesa norīko bērna atpakaļatdošanu [atgriešanos], tiesa attiecīgā gadījumā saskaņā ar šīs regulas 15. pantu var veikt pagaidu pasākumus, tostarp aizsardzības pasākumus, lai pasargātu bērnu no 1980. gada Hāgas konvencijas 13. panta pirmās daļas b) apakšpunktā minētā nopietnā riska, ar noteikumu, ka šādu pasākumu pārbaude un veikšana nepamatoti neaizkavētu atgriešanās lietas izskatīšanu.

c. Praktiskie pasākumi

49. Dažās jurisdikcijās tiesas, kas izdod rīkojumu par bērna atgriešanos nekavējoties, var paredzēt praktiskus pasākumus, kas atvieglo bērna atgriešanās pastāvīgās dzīvesvietas valstī īstenošanu. Praktiska pasākuma piemērs ir gadījums, kad rīkojumā par atgriešanos tiek norādīts, kam jāpērk lidmašīnas biļetes, lai bērns atgrieztos. Šādi pasākumi atšķiras no aizsardzības pasākumiem, jo tie nav paredzēti nopietna kaitējuma riska novēršanai. Praktiskie pasākumi nedrīkstētu radīt šķēršļus bērna atdošanai, tie nedrīkstētu pārslogot kādu no pusēm (jo īpaši bez bērna atstāto vecāku), ne arī pārsniegt tiesas ierobežoto jurisdikciju.

d. Procesuālie un pierādīšanas noteikumi

50. 1980. gada konvencija paredz ļoti maz procesuālo un pierādīšanas noteikumu. Šos jautājumus reglamentē *lex fori*, t. i., tiesību akti pieprasījuma saņēmējvalstī, kurā atrodas tiesa. Tie aptver noteikumus par pierādīšanas **standartu** (jeb pierādījumu apjomu)⁶⁵. Tomēr konvencijā nepārprotami ir aplūkots pierādīšanas **pienākuma** jautājums.

i. Pierādīšanas pienākums

51. Izņēmuma noteikšanas pienākums gulstas uz personu, iestādi vai citu struktūru, kas iebilst pret bērna atgriešanos⁶⁶, tādējādi lielākajā daļā gadījumu — uz to no vecākiem, kurš bērnu ir nolaupījis. Pat ja tiesa *ex officio* apkopo informāciju vai pierādījumus (saskaņā ar vietējām procedūrām) vai ja persona vai struktūra, kas iesniegusi atdošanas pieteikumu, netiek aktīvi iesaistīta tiesvedībā, tiesai ir jāpārlicinās, ka pierādīšanas pienākumu par to, lai varētu noteikt izņēmumu, ir izpildījusi persona, kas iebilst pret atgriešanos.

⁶⁵ Līgumslēdzēju Pušu piemērotie pierādīšanas standarti var atšķirties. Piemēram, daudzas Līgumslēdzējas Puses piemēro vispārīgo civiltiesisko pierādīšanas standartu "pierādījumu pārsvars" vai "iespējamību izvērtēšana"; dažas valstis pieprasa izņēmuma pamatošanu ar augstāku standartu, piemēram, "ar skaidriem un pārliecinošiem pierādījumiem".

⁶⁶ 13. panta pirmā daļa; skatīt arī paskaidrojošo ziņojumu (*op. cit.* 10. piezīme), 114. punkts, kurā norādīts *inter alia*, ka, "izdarot šādu izvēli, konvencija paredz radīt atstumtajai personai tikpat labas iespējas kā nolaupītājam, kurš teorētiski ir izvēlēties sev ērtāko tiesas vietu".

ii. Informācijas un pierādījumu pieprasīšana tikai saistībā ar atgriešanās jautājumu

52. Kaut arī noteikumi un prakse attiecībā uz pierādījumu pieļaujamību un vākšanu dažādās Līgumslēdzējās Pusēs ir atšķirīgi⁶⁷, tie vienmēr būtu jāpiemēro, pienācīgi ņemot vērā prasību par ātru tiesvedību un to, cik svarīgi ir iekļaut tiesas izmeklēšanā tikai strīdīgos aspektus, kas ir tieši saistīti ar atgriešanās (nevis aizbildnības⁶⁸) jautājumu.

iii. Informācijas par bērna sociālo stāvokli pieņemamība

53. 13. panta trešā daļa atvieglo pierādījumu vai informācijas saņemšanu no ārvalstīm, paredzot, ka tiesām "jāņem vērā informācija, kas attiecas uz bērna sociālo stāvokli un ko sniedz bērna pastāvīgās dzīvesvietas Centrālā Iestāde vai kāda cita kompetenta iestāde", piemēram, ziņojumi par labklājību, skolas ziņojumi un medicīniskie ziņojumi, ja tie ir pieejami un ir tieši saistīti ar nopietna riska jautājumu un ja tos var iegūt saskaņā ar pastāvīgās dzīvesvietas valsts iekšējiem tiesību aktiem. Šie pierādījumi vai informācija būtu jāiegūst tikai vajadzības gadījumā un pienācīgi ņemot vērā ātras procedūras nepieciešamību.

iv. Atdošanas pieteikuma un tam pievienoto dokumentu pieņemamība

54. Lai atvieglotu pierādījumu un informācijas pieņemšanu, 23. pantā ir noteikts, ka nav pieprasāma legalizācija vai kāda līdzīga formalitāte. Turklāt 30. pants paredz, ka jebkurš atdošanas pieteikums, kas iesniegts Centrālajai iestādei vai tieši tiesai, kopā ar apliecinātiem dokumentiem un informāciju, kas tam pievienota vai ko sniegusi Centrālā iestāde, "ir pieņemams Līgumslēdzējas Puses tiesās vai administratīvajās iestādēs". 30. pantā tomēr nav noteikta pierādījuma (pierādošā) vērtība, kas jāpiešķir šiem dokumentiem, un tā ir atstāta vietējo tiesību aktu un tiesas kompetencē.

2. Piemēri ar apgalvojumiem, kurus var sniegt saskaņā ar 13. panta pirmās daļas b) punktu

55. 13. panta pirmās daļas b) punkta analīze ir ļoti atkarīga no faktiem. Tādēļ katrs tiesas lēmums par izņēmuma piemērošanu vai nepiemērošanu ir unikāls un pamatojas uz konkrētajiem lietas apstākļiem. Tāpēc vienmēr ir nepieciešama iespējamā nopietnā riska rūpīga un pakāpeniska analīze saskaņā ar konvencijas tiesisko satvaru, tostarp attiecībā uz izņēmumu, kā paskaidrots šajā rokasgrāmatā.

⁶⁷ Noteiktu informāciju par atgriešanās procedūrās piemērojamiem noteikumiem Līgumslēdzējas Puses sniedz savos valstu profilos (*op. cit.* 39. piezīme). Piemēram, 10.3. punktā *inter alia* tiek sniegta informācija par to, vai ir iespējams izskatīt atdošanas pieteikumu, tikai pamatojoties uz dokumentiem (t. i., bez tiesas sēdes), un vai tiesvedībā par bērna atgriešanos ir pieņemami mutiskie pierādījumi (t. i., personas klātienē minētie pierādījumi).

⁶⁸ Skatīt iepriekš 16. punktu.

Tomēr tiesām⁶⁹ jāpatur prātā konvencijas prasība izskatīt lietas ātri.

56. Šajā sadaļā ir sniegti vairāki piemēri par to, kā dažas tiesas ir izskatījušas apgalvojumus par nopietnu risku, izmantojot dažādus faktu modeļus, un paplašināts attiecīgo apsvērumu vai faktoru saraksts. Tajā nav norādīts relatīvais nozīmīgums, kas jāpiešķir katram apsvērumam vai faktoram, jo tas būs atkarīgs no konkrētajiem lietas apstākļiem. Šajā sadaļā ir sniegtas arī dažas atsauces uz starptautisko jurisprudenci, lai ilustrētu konkrētos apspriežamos jautājumus. Tiesas un citas ieinteresētās personas tiek aicinātas iepazīties ar *INCADAT* un valstu judikatūru, lai iegūtu plašāku priekšstatu un jaunāko informāciju par to, kā tiek risināti dažādi 13. panta pirmās daļas b) punkta jautājumi.

a. Vardarbība mājās pret bērnu un/vai to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis

57. Apgalvojumi par nopietnu risku, ko rada vardarbība mājās, var būt dažādi. Tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var apgalvot, ka pastāv nopietns tieša kaitējuma risks, ko rada fiziska, seksuāla vai cita veida vardarbība pret bērnu. Var būt arī apgalvojumi, ka nopietnais risks izriet no bērna saskares ar vardarbību mājās, kuru bez bērna atstātais vecāks vērš pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis⁷⁰. Dažās situācijās nopietno risku bērnam var pamatot arī ar bez bērna atstātā vecāka iespējamo kaitējumu tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atgriešanās brīdī⁷¹, tostarp gadījumā, ja šāds kaitējums var būtiski pasliktināt spēju rūpēties par bērnu tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis.
58. Šajos gadījumos, analizējot nopietnu risku, īpaša uzmanība tiek pievērsta vardarbības mājās ietekmei uz bērnu, kad bērns atgriezies pastāvīgās dzīvesvietas valstī, un tam, vai šāda ietekme atbilst izņēmuma nopietna riska

⁶⁹ Skatīt iepriekš 16. piezīmi.

⁷⁰ Skatīt, piemēram, *Miltiados/Tetervak*, 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 2010. gada 19. februāris, Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa, Pensilvānijas austrumu nodaļa (ASV) [*INCADAT* atsauce: HC/E/US 1144], kur tiesa atzina, ka nopietna riska konstatēšanai pietiek ar bez bērna atstātā vecāka vardarbību pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, tostarp nāves draudiem un pārmērīgu alkohola lietošanu, kā arī ar citiem faktoriem, piemēram, ar Kipras iestāžu nespēju aizsargāt to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un meitai radītajiem hroniskajiem pēctraumatiskā stresa traucējumiem.

⁷¹ Skatīt, piemēram, *Taylor/Taylor*, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11. aprīlis, 2012), 2012. gada 20. decembris, Amerikas Savienoto Valstu Apelācijas tiesa Vienpadsmitajā apriņķī (ASV) [*INCADAT* atsauce: HC/E/US 1184]. Tiesa pieņēma pierādījumus tam, ka bez bērna atstātais vecāks bija draudējis izmantot trešās personas, lai nodarītu fizisku kaitējumu tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis (un varbūt pat nogalinātu viņu). Tiesa norādīja, ka šī lieta ir unikāla, jo risks bērnam radās ne tikai no bez bērna atstātā vecāka izteiktajiem draudiem, bet arī no nezināmas trešās personas izteiktajiem draudiem, un bez bērna atstātā vecāka krāpnieciskās darbības radīja un, iespējams, turpinās radīt būtisku nopietna kaitējuma risku ģimenei un nopietnu kaitējuma risku bērnam atgriešanās gadījumā. Skatīt arī *LJ Wall* atzinumu *Re W. (A Child)* [2004] *EWCA Civ 1366* (Apvienotā Karaliste) [*INCADAT* atsauce: HC/E/UK 771], 49. punkts. Lietā *Gomez/Fuenmayor*, Nr. 15-12075, Amerikas Savienoto Valstu Apelācijas tiesa (11. aprīlis, 2016. gada 5. februāris (ASV) [*INCADAT* atsauce: HC/E/US 1407], tiesa konstatēja, ka "[j]a pienācīgā izmeklēšana pievēršas riskam, ar kuru saskaras bērns, nevis vecāks [...], pietiekami nopietni draudi un vardarbība, kas vērsta pret vecāku, tomēr var radīt nopietnu kaitējuma risku arī bērnam".

gadījumā augstajai robežai, ņemot vērā tādus apsvērumus kā vardarbības veids, biežums un intensitāte, kā arī apstākļus, kādos tā var izpausties⁷². Tādēļ pierādījumi par to, ka notiek vardarbība mājās, paši par sevi nav pietiekami, lai pierādītu, ka pastāv nopietns risks bērnam.⁷³

59. Gadījumos, kad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ir pierādījis apstākļus, kas saistīti ar vardarbību mājās un var nopietni apdraudēt bērnu, tiesām būtu jāizskata tādu pasākumu pieejamība, atbilstība un efektivitāte, kuri pasargātu bērnu no nopietna riska⁷⁴. Piemēram, ja bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir pieejama tiesiskā aizsardzība, kā arī policijas un sociālie dienesti, lai palīdzētu cietušajiem no vardarbības mājās, tiesas ir izdevušas rīkojumus par bērna atdošanu⁷⁵. Dažos gadījumos tiesa tomēr var atzīt, ka šāda tiesiskā aizsardzība

⁷² Turpmāk minētajās lietās tiesa konstatēja, ka nav pierādījumu par nopietnu risku bērnam. *Tabacchi/Harrison*, 2000 WL 190576 (N.D.III.), 2000. gada 2. augusts, Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa Ilinoisas ziemeļu apgabalā, Austrumu nodaļa (ASV) [INCADAT atsauce: HC/E/USf 465], kur tika konstatēts, ka bez bērna atstātā vecāka vardarbība pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nav radījusi nopietnu risku viņu bērnam, jo bērns ir bijis klāt tikai divos pagātnes atgadījumos, kad bez bērna atstātais vecāks bija vardarbīgs pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un pēc bērna aizvešanas vecāki bez grūtībām bija organizējuši apmeklējumus, un nekas neliecināja, ka bez bērna atstātais vecāks būtu vardarbīgs pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, vai uzmāktos tam. Skatīt arī *Tieslietu sekretārs / Parker*, 1999 (2) ZLR 400 (H), 1999. gada 30. novembris, Augstā tiesa (Zimbabve) [INCADAT atsauce: HC/E/ZW 340], 408. punkts, kur tiesa atzīmēja, ka bez bērniem atstātā vecāka vardarbīgā un iebiedējošā rīcība bija vērsta pret to no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, nevis bērniem, un spriedzes pilno vidi, kurai, kā norādīja tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, bija pakļauti bērni, radīja saspringtās attiecības starp vecākiem. Tiesa arī norādīja, ka tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, neiebilda pret bez bērniem atstātā vecāka prasību pēc apmeklējumiem un gluži pretēji, šķiet, tieši mudināja bez bērniem atstāto vecāku sazināties ar nepilngadīgajiem bērniem.

⁷³ Skatīt arī *Souratgar/Fair*, 720 F.3d 96 (2. aprīlis, 2013), 2013. gada 13. jūnijs, Amerikas Savienoto Valstu Apelācijas tiesa otrajā aprīnī, (ASV) [INCADAT atsauce: HC/E/US 1240], 12. un 16. punkts, kur apgalvojumus, kurus izteica tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, par bez bērna atstātā vecāka veikto laulības pārkāpšanu tiesa atzina par "atbilstošiem 13. panta pirmās daļas b) punktam tikai gadījumā, ja rodas nopietns apdraudējums bērnam; 13. panta pirmās daļas b) punkta izmeklēšana nav saistīta ar to, vai repatriācija nopietni apdraud drošību [tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis], bet gan — vai tā rada bērnam nopietnu fiziska vai psiholoģiska kaitējuma risku". Šajā lietā tiesa apstiprināja apgabaltiesas secinājumu, ka, lai arī ir bijuši vardarbības gadījumi mājās, "nevienu brīdi [bērnam] netika nodarīts kaitējums un nenotika vēršanās pret bērnu" un ka "šajā gadījumā pierādījumi [...] neliecina, ka repatriācija bērnam radīs nopietnu fiziska vai psiholoģiska kaitējuma risku".

⁷⁴ Skatīt, piemēram, *F. v. M. (Nolaupīšana: nopietns kaitējuma risks)* [2008] 2 FLR 1263, 2008. gada 6. februāris, Anglijas un Velsas Augstās tiesas Ģimenes lietu nodaļa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UK 1116], 13. un 14. punkts, kur tiesa atzīmēja, ka, ja tā "būtu (vai ir) pārliecināta, ka pieprasījuma iesniedzējvalsts tiesas nodrošinās bērnam atbilstošu aizsardzību un/vai bez bērna atstātais vecāks uzņemsies pietiekamas aizsardzības saistības, tad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, parasti nevarētu izmantot 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzēto izņēmumu, jo īpaši gadījumos, kad notiek vardarbība mājās". Tiesa arī norādīja, ka šajā gadījumā bez bērna atstātais vecāks ir paziņojis, ka viņš "sadarbosies visās [...] tiesvedībās un apņemas izbeigt iebiedēšanu un uzmākšanos". Skatīt iepriekš "Jautājumi, kurus tiesa izskata, analizējot 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzēto izņēmumu", 33. punkts.

⁷⁵ Skatīt, piemēram, *X. (māte) pret Y. (tēvu)*, 2018. gada 22. februāris, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Nīderlande) [INCADAT atsauce: HC/E/NL 1391], 6. punkts, kur tiesa atzina,

un pakalpojumi ir nepietiekami, lai pasargātu bērnu no nopietna riska⁷⁶, piemēram, ja bez bērna atstātais vecāks ir atkārtoti pārkāpis aizsardzības rīkojumus⁷⁷ un tas var radīt bērnam nopietnu fiziska vai psiholoģiska kaitējuma risku, vai arī tiek ņemta vērā bērna psiholoģiskās neaizsargātības pakāpe⁷⁸.

ka apgalvojumi, kurus izteicis tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, par regulāru vardarbību mājās, kura notiek bērna klātbūtnē, nav pietiekami, lai konstatētu nopietnu risku, jo "ir pienācīgi jāņem vērā visi apstākļi, tostarp tas, vai ir iespējams veikt bērna aizsardzības pasākumus vai citus piemērotus pasākumus, nodrošinot, ka vardarbības mājās sekas nerada risku nepilngadīgajam (vai arī vairs nerada risku)". Skatīt arī *Mbuyi/Ngalula* (skatīt iepriekš 59. piezīmi).

⁷⁶ Skatīt, piemēram, *Valsts Centrālā iestāde, Humāno pakalpojumu departamenta sekretārs / Mander*, 2003. gada 17. septembris, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa (Austrālija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/AU 574*], 109. un 111. punkts, kur tiesa atzīmēja, ka "[i]r skaidrs, ka tiesas rīkojumu un kriminālsankciju esība nav mazinājusi vardarbības pakāpi", jo, piemēram, tiesa ir "pārliecināta par nopietna kaitējuma riska esību šajā lietā". Tādēļ bērnu atdošana tika atteikta; *No de RG 06/00395*, 2006. gada 30. maijs, *Cour d'appel de Paris* (Francija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/FR 1010*], kur tiesa konstatēja, ka, lai gan tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, bija iesniedzis sūdzību par to, ka bērnu ģimenes dzīvesvietā ir izvarojis pie bez bērna atstātā vecāka dzīvojošais partneris, netika veikti efektīvi preventīvi pasākumi, kad bērns bija izteicis nopietnas apsūdzības un paudis lielus iebildumus pret atgriešanos, lai dzīvotu pie bez bērna atstātā vecāka.

⁷⁷ Skatīt, piemēram, *Achakzad/Zemaryalai* [2011] *W.D.F.L.* 2, 2010. gada 20. jūlijs, Ontario apgabaltiesa (Kanāda) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CA 1115*], kur tiesa pieņēma pierādījumus, kurus tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, iesniedza par to, ka bez bērna atstātais vecāks vairākkārt ir viņai uzbrucis vai draudējis uzbrukt, tostarp draudot izvarot, un ir nēsājis pielādētu šaujamieroci, kamēr viņa tur bērnu. Turklāt tiesa atzina, ka, ņemot vērā īpašos apstākļus, saskaņā ar 13. panta pirmās daļas b) punktu nedrīkst ignorēt bez bērna atstātā vecāka nepārprotamo aizvainojumu par apgalvojumiem, kurus izteicis tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un kuri ir pret viņu vērsti. Kaut arī būtu iespējams panākt apņemšanos izpildi, ņemot vērā to, ka bez bērna atstātais vecāks bija gatavs pieņemt droša patvēruma rīkojumu Kalifornijā, tiesa uzskatīja, ka patieso problēmu rada šaubas, vai viņa turpmāko rīcību varēs pienācīgi vadīt un kontrolēt Kalifornijas tiesas, ņemot vērā to, ka viņš bija izrādījis necieņu pret tiesu sistēmu, melojot pierādījumu sniegšanas laikā un pārkāpjot tiesas rīkojumus. Turklāt viņš bija apliecinājis, ka dūsmās nespēj kontrolēt savu rīcību. Tādēļ tiesa nosprieda, ka atgriešanās Kalifornijā radīs nopietnu risku tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un bērnam un apņemšanās nespēs viņus pienācīgi aizsargāt.

⁷⁸ Skatīt, piemēram, *Ostevoll/Ostevoll*, 2000 *WL 1611123* (S.D. Ohio 2000), 2000. gada 16. augusts, Amerikas Savienoto Valstu Ohaio apgabaltiesa (ASV) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/US 1145*], 15. punkts, kur divi psihologi liecināja par labu tam no vecākiem, kas bērnus bija nolaupījis. Pirmais psihologs bērniem diagnosticēja posttraumatiskā stresa traucējumus, jo viņi paši bija "pārcietuši lielu traumu, fizisku vardarbību, emocionālu vardarbību un verbālu vardarbību", kā arī liecinājuši par vardarbību pret to no vecākiem, kas bērnus bija nolaupījis. Konkrēti, pirmais psihologs atzina, ka "bērnu atgriešanās Norvēģijā radīs viņiem neciešamu situāciju". Otram psihologam "attiecībā uz diagnozi radās iespaids par vismaz ļoti smagiem stresa traucējumiem katram bērnam", jo visi bērni aprakstīja bez bērniem atstātā vecāka pārmērīgo alkohola lietošanu un dažādas vardarbības gadījumus, kas bija vērsti pret viņiem un to no vecākiem, kas bērnus bija nolaupījis. Otrais psihologs atzina, ka bez bērniem atstātajam vecākam ir narcistiski personības traucējumi, kas "radīs nopietnu kaitējuma risku bērniem un neciešamu situāciju, ja viņi atgriezīsies Norvēģijā", un ka "rīkojums atgriezties Norvēģijā nodarīs bērniem neatgriezenisku psiholoģisku kaitējumu neatkarīgi no tā, vai viņiem tiks uzdots atgriezties [bez bērniem atstātā vecāka] aizbildnībā".

b. Ekonomiskie zaudējumi vai attīstības traucējumi bērnam atgriešanās gadījumā

60. Ja apgalvojumiem par nopietnu risku pamatā ir ekonomiskie zaudējumi vai attīstības traucējumi, kas bērnam varētu rasties atgriešanās gadījumā⁷⁹, analizē galvenā būtu uzmanība jāpievērš tam, vai pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir iespējams apmierināt bērna pamatvajadzības. Tiesai nav jāsāk salīdzināt dzīves apstākļus, ko katrs vecāks (vai katra valsts) var piedāvāt. Tas var būt svarīgi, turpmāk izskatot aizbildnības lietu, bet tam nav nozīmes 13. panta pirmās daļas b) punkta analizē⁸⁰. Tādēļ pieticīgāki dzīves apstākļi⁸¹ un/vai mazāks atbalsts attīstībai⁸² pastāvīgās dzīvesvietas valstī nav pietiekams iemesls, lai noteiktu izņemumu nopietna riska gadījumā. Ja tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvo, ka nevar atgriezties kopā ar bērnu pastāvīgās dzīvesvietas valstī savas grūtās vai nepieņemamās ekonomiskās situācijas dēļ, piemēram, tādēļ, ka viņa dzīves līmenis pazeminātos, viņš nespētu atrast darbu minētajā valstī vai citādi nonāktu smagā situācijā, parasti ar to nepietiek, lai izdotu rīkojumu par

⁷⁹ Skatīt, piemēram, A.S./P.S. (*Child Abduction*) [1998] 2 IR 244, 1998. gada 26. marts, Augstākā tiesa (Īrija) [INCADAT atsauce: HC/E/IE 389]; K.M.A. / *Tieslietu sekretārs* [2007] NZFLR 891, 2007. gada 5. jūnijs, Jaunzēlandes Apelācijas tiesa (Jaunzēlande) [INCADAT atsauce: HC/E/NZ 1118]; *Dienvidaustrālijas policijas komisārs* / H., 1993. gada 6. augusts, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa Adelaidē (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 260]; *Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības pārsūdzība)* (skatīt iepriekš 50 piezīmi).

⁸⁰ Skatīt *No de pourvoi 08-18126*, 2009. gada 25. februāris, *Cour de cassation* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1013], kur tiesa noraidīja argumentus, kurus izteica tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, ka tiesai būtu jāsalīdzina bērnu pašreizējie dzīves apstākļi ar viņu dzīves apstākļiem atgriešanās gadījumā, lai izvērtētu nopietna riska esību.

⁸¹ Skatīt, piemēram, G., P. C. c. H., S. M. s / *reintegración de hijos*, 2012. gada 22. augusts, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentīna) [INCADAT atsauce: HC/E/AR 1315], kur tiesa izskatīja argumentu par bez bērniem atstātā vecāka finansiālo stāvokli, taču konstatēja, ka tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, nav pierādījis, ka šis stāvoklis būtu tāds, ka bērniem varētu rasties ārkārtēja situācija; Y.D./J.B., [1996] R.D.F. 753, 1996. gada 17. maijs, Kvebekas Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 369], kur tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, apgalvoja, ka bez bērniem atstātā vecāka finansiālā mazspēja radīs bērniem nopietnu risku, taču tiesa nolēma, ka finansiālās grūtības kā tādas nav pietiekams iemesls, lai atteiktu bērna atdošanu; *No de RG 11/02919*, 2011. gada 19. septembris, *Cour d'appel de Lyon* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1168], kur tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, apgalvoja, ka bērnu atgriešanās Vācijā radīs viņiem nopietnu risku bez bērniem atstātā vecāka slikto mājokļa apstākļu dēļ, taču tiesa secināja, ka tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, nav pierādījis, ka šie apstākļi neatbilst obligātajiem standartiem, norādot, ka pieprasījuma saņēmējvalsts, "kurai nebija jānovērtē ārvalstu tiesas lēmuma pamatotība", nevarēja ņemt vērā apgalvojumu, ka bērniem Francijā ir labvēlīgāki dzīves apstākļi; 17 UF 56/16, 2016. gada 4. maijs, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Vācija) [INCADAT atsauce: HC/E/DE 1406], kur tika nolemts, ka potenciāli mazāk labvēlīga ekonomiskā situācija valstī, kurā bērns pastāvīgi dzīvo pēc atgriešanās, nerada viņam nopietnu fiziska vai psiholoģiska kaitējuma risku.

⁸² Skatīt, piemēram, *No de RG 11/01062*, 2011. gada 28. jūnijs, *Cour d'appel de Bordeaux* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1128], kur tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvoja, ka bērns ir sūdzējies par nepietiekamu uzturu, higiēnas trūkumu un atstāšanu novārtā pastāvīgās dzīvesvietas valstī, taču tiesa atzīmēja, ka ar to nepietiek, lai konstatētu nopietnu risku, un pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesām ir kompetence noteikt, kurš vecāks vislabāk spēj nodrošināt bērnam ikdienas aprūpi, un ka pastāvīgās dzīvesvietas valstij ir atbilstošas struktūras un infrastruktūra, lai uzraudzītu tās teritorijā dzīvojošos bērnus.

neatgriešanos⁸³. Proti, atkarība no valsts pabalstiem vai cita institucionālā atbalsta pati par sevi nenožīmē nopietnu risku⁸⁴. Tikai ļoti ārkārtēji apstākļi var likt atzīt nopietnu risku bērnam⁸⁵. Ja tiek konstatēti apstākļi, kas liecina par nopietnu risku, tiesas var apsvērt, vai aizsardzības pasākumi var pasargāt bērnu no šāda riska, piemēram, steidzamas finansiālas palīdzības sniegšana īstermiņā, līdz kompetentās jurisdikcijas tiesa pastāvīgās dzīvesvietas valstī var izdot visus nepieciešamos rīkojumus.

c. Riski, kas saistīti ar apstākļiem pastāvīgās dzīvesvietas valstī

61. Analizējot nopietnu risku, kas saistīts ar apstākļiem pastāvīgās dzīvesvietas valstī, galvenā uzmanība jāpievērš politiskās, ekonomiskās vai drošības situācijas nopietnībai un tās ietekmei uz konkrēto bērnu⁸⁶, kā arī tam, vai šīs ietekmes līmenis ir pietiekams, lai pamatotu izņēmumu nopietna riska gadījumā, nevis politiskajai, ekonomiskajai vai drošības situācijai valstī kopumā.

⁸³ Skatīt, piemēram, *N. R. c. J. M. A. V. s / reintegro de hijo*, 2013. gada 28. februāris, *Corte Suprema* (Čīle) [INCADAT atsauce: HC/E/CL 1318], kur tiesa atzina, ka ar to vien, ka tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atgriešanās var radīt grūtības, jo ir problemātiski atrast darbu, nepietiek, lai pietiekami pamatotu to, ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atsakās atgriezties, un ka šādi jautājumi vēlāk ir jāņem vērā aizbildnības procedūrās; *No de RG 12-19382*, 2013. gada 20. marts, *Cour de cassation* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1213], kur tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, apgalvoja, ka viņa ir bezdarbiece ar minimāliem ienākumiem un lētu īres mājokli Francijā, kādu viņa nevarētu iegūt Anglijā, taču tiesa uzsvēra, ka Anglijas iestādes ir izveidojušas atbilstošus mehānismus, lai nodrošinātu bērnu aizsardzību pēc viņu atgriešanās, un ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atrodas atšķirīgā situācijā attiecībā uz minimālā ienākuma pabalstu, jo viņas uzturēšanās Anglijā tagad ir izlemta ar Anglijas lēmumu, tādēļ nopietna riska nav; *5A_285/2007/frs*, 2007. gada 16. augusts, *Tribunal fédéral, IIe cour de droit civil* (Šveice) [INCADAT atsauce: HC/E/CH 955], kur tiesa atzina — tā kā nav objektīvu iemeslu, kas pamatotu to, ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atsakās atgriezties, nešķiet, ka viņam būs praktiski grūti vai ekonomiski nepanesami atgriezties dzīvot Izraēlā, vismaz tīkmēr, kamēr tur notiek tiesvedība.

⁸⁴ Skatīt, piemēram, *Re A. (Nepilngadīgie) (Nolaupīšana: aizbildnības tiesības)* [1992] *Fam 106*, 1992. gada 12. februāris, Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UK 48], kur tiesa atzina, ka atkarība no Austrālijas valsts pabalstiem pēc atgriešanās pati par sevi nav pietiekams apstāklis, lai pamatotu neciešamu situāciju.

⁸⁵ Skatīt, piemēram, tiesas apsvērumus lietā *No de RG 08/04984*, 2009. gada 18. februāris, *Cour d'appel de Nîmes* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1135].

⁸⁶ Skatīt *Escaf/Rodriguez*, 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 2002. gada 6. maijs, Amerikas Savienoto Valstu Virdžīnijas austrumu apgabala apgabaltiesa, Aleksandrijas nodaļa (ASV) [INCADAT atsauce: HC/E/USf 798], kur tiesa atzina, ka, lai gan bija pierādījumi, ka Amerikas uzņēmējiem Kolumbijā bija paaugstināts nolaupīšanas un vardarbības risks un ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, pats bija apdraudēts pilsētā, kur dzīvoja bez bērna atstātais vecāks, nebija skaidru un pārliecinošu pierādījumu par nopietnām briesmām 13 gadus vecam jauniešim ar dubultu ASV un Kolumbijas pilsonību, kurš tur dzīvoja kopā ar savu Kolumbijas vecāku un ģimeni.

Tādēļ ar apgalvojumiem par smagu drošības, politisko vai ekonomisko situāciju pastāvīgās dzīvesvietas valstī parasti nepietiek, lai pamatotu izņēmumu nopietna riska gadījumā⁸⁷. Tāpat arī (atsevišķi) vardarbīgi incidenti nesakārtotā politiskā vidē parasti nerada nopietnu risku⁸⁸. Pat ja norādītie fakti ir tādi, ka var radīt nopietnu risku, tiesai tomēr jānosaka, vai aizsardzības pasākumi var šo risku novērst, un, ja var, tad tiesai ir pienākums izdot rīkojumu par bērna atgriešanos⁸⁹.

d. Riski, kas saistīti ar bērna veselību

62. Lietās, kas saistītas ar apgalvojumiem par bērna veselību, nopietnā riska analīzē parasti būtu jāizvērtē ārstēšanas pieejamība bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī⁹⁰, nevis jāsalīdzina aprūpes relatīvā kvalitāte katrā valstī⁹¹.

⁸⁷ Skatīt, piemēram, *No de RG 11/02685*, 2011. gada 28. jūnijs, *Cour d'appel de Rennes* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1129], kur tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, norādīja uz piesārņojumu Mehiko pilsētā, nedrošību, ko rada noziedzība Mehiko metropolē, un zemesrīces riskiem, taču nespēja pierādīt, kā šie riski personiski un tieši ietekmē bērnus; *No de pourvoi 14-17.493*, 2014. gada 19. novembris, *Cour de cassation* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1309], kur tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvoja, ka, atgriežoties Dienvidāfrikā, bērnam rastos nopietns fiziska apdraudējuma risks vispārējo dzīves apstākļu dēļ Makalali rezervātā, kurā viņš atgrieztos dzīvot, taču tiesa šos argumentus noraidīja.

⁸⁸ Skatīt, piemēram, lietas, kas saistītas ar atgriešanos Izraēlā, kur iespējamie draudi, kuri raksturīgi ikdienas dzīvei, parasti tiek atzīti par pārāk vispārīgiem, lai ierosinātu lietu saskaņā ar 13. panta pirmās daļas b) punktu: *A./A.*, 2001. gada 5. oktobris, Buenosairesas Pirmās instances tiesa (Argentīna) [INCADAT atsauce: HC/E/AR 487]; Nr. 03/3585/A, 2003. gada 17. aprīlis, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Beļģija) [INCADAT atsauce: HC/E/BE 547]; *B-2939-01*, 2002. gada 11. janvāris, *Vestre Landsret* (Dānija) [INCADAT atsauce: HC/E/DK 519]; *Freier/Freier*, 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 1996. gada 4. oktobris, Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa Mičiganas austrumu apgabalā, Dienvidu nodaļa (ASV) [INCADAT atsauce: HC/E/USf 133]. Skatīt arī: *Bērnu starptautiskas atgriešanās procedūra*, Lieta Nr. 2926/2008, 2009. gada 16. februāris, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal* (Meksika) [INCADAT atsauce: HC/E/MX 1038], kur politiskās demonstrācijas, kas pārtrauca ikdienas dzīvi Venecuēlā, un no tām izrietošā vispārējā nenoteiktība netika atzīta par nopietnu risku.

⁸⁹ Skatīt, piemēram, *A./A.* (skatīt iepriekš 88 piezīmi), kur tiesa uz diviem mēnešiem atlika atgriešanās lēmuma izpildi, ļaujot stabilizēties situācijai pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Skatīt arī *Re D. (13.b pants: neatgriešanās)* [2006] EWCA Civ 146, 2006. gada 25. janvāris, Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UK 818], kur abi vecāki bija cietušie iepriekš izplānotā un mērķtiecīgā apšaudē un citos uzbrukumos Venecuēlā. Tiesa 28. punktā piekrita izmeklēšanas tiesnesim, ka "bērni nav cietuši nevienā uzbrukumā un ir maz ticams, ka cietīs vairāk nekā viņu vecāki, taču viņiem draudēs fiziskas traumas, ja šādu uzbrukumu laikā viņi atradīsies pie kāda no vecākiem". Tiesa arī atzīmēja izmeklēšanas tiesneša konstatēto, ka "nepārtraukta diennakts uzraudzība, ko veic bruņoti apsargi [...], pati par sevi nenodrošina pilnīgu aizsardzību, taču nedaudz mazina risku".

⁹⁰ Skatīt, piemēram, *No de pourvoi 17-11031*, 2017. gada 4. maijs, *Cour de cassation* (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1346], kur tiesa atzina, ka veselības aprūpes sistēmas kvalitāte Izraēlā ir apmierinoša un HIV pretvīrusa ārstēšana, ko bērns saņēmis Izraēlā, ir tāda pati kā viņai izrakstītā ārstēšana Francijā. Tādējādi bija pieejama pietiekama ārstēšana un nebija pamata atteikt atgriešanos.

⁹¹ Skatīt, piemēram, *No de rôle: 07/78/C*, 2007. gada 25. janvāris, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Beļģija) [INCADAT atsauce: HC/E/BE 857], kur tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvoja, ka bērnam radīsies nopietns risks, jo bez bērna atstātais vecāks ir atteicies ņemt vērā skolas psihologa steidzamo ieteikumu vest bērnu pie logopēda,

Nopietns risks parasti tiek konstatēts tikai situācijās, kad ārstēšana ir nepieciešama vai būtu nepieciešama steidzami un tā nav pieejama vai tai nevar piekļūt pastāvīgās dzīvesvietas valstī, vai ja bērna veselība vispār nepieļauj ceļošanu atpakaļ uz šo valsti⁹². Tikai ar to vien, ka pastāvīgās dzīvesvietas valstī var būt atšķirīgi veselības aprūpes standarti vai atšķirīga klimatiskā vide, parasti nepietiek, lai noteiktu 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmumu. Piemēram, arguments, ka pieprasījuma iesniedzējvalsts klimata apstākļi atšķiras no pieprasījuma saņēmējvalsts apstākļiem, pats par sevi nav pietiekams, lai noteiktu izņēmumu nopietna riska gadījumā, kas saistīts ar bērna veselību. Ja apstiprinās ar bērna veselību saistīti apgalvojumi, tiesa var, piemēram, izskatīt aizsardzības pasākumus, lai pasargātu bērnu no nopietna riska pēc atgriešanās, piemēram — finansiāla atbalsta sniegšanu, veselības apdrošināšanu un/vai medicīniskā atbalsta sagatavošanu bērnam pēc atgriešanās. Minētie pasākumi tomēr nedrīkstētu uzlikt nepamatotu slogu bez bērna atstātajam vecākam, un tie būtu jāierobežo laikā, tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ļaujot vienīgi vērsties pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesās, kuras vislabāk spēj risināt šādus jautājumus.

e. Bērna nošķiršana no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, kad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nevarētu vai nevēlētos atgriezties bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī

63. Apgalvojumi par nopietnu psiholoģiska kaitējuma risku vai nonākšanu neciešamā situācijā, kas izriet no bērna nošķiršanas no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, kad šis vecāks nevar vai nevēlas atgriezties, tiek bieži visdažādākajos apstākļos izvirzīti tiesvedībā par bērna atgriešanos. Tiesas lēmumi daudzās Līgumslēdzējās Pusēs tomēr pierāda, ka tiesas tikai retos gadījumos ir atbalstījušas 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmumu tad, kad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nevar vai nevēlas atgriezties kopā ar bērnu bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī⁹³.

taču tiesa šos faktus atzina par nepietiekamiem, lai konstatētu nopietnu risku; V.L. B-1572-09, 2009. gada 23. septembris, *Vestre Landsret* (Dānija) [INCADAT atsauce: HC/E/DK 1101], kur bērnam bija vajadzīga īpaša uzmanība skolā, un tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvoja, ka atgriešanās pie bez bērna atstātā vecāka, kurš cieta no multiplās sklerozes un depresijas, radīs nopietnu risku. Tomēr tiesa atzīmēja labās attiecības starp bērnu un bez bērna atstāto vecāku, kā arī bez bērna atstātā vecāka centienus rūpēties par bērnu pēc iespējas labāk, un neatzina šos apgalvojumus par pietiekamiem, lai konstatētu nopietnu risku; DP / *Sadraudzības Centrālā iestāde*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 346], 144. punkts, kur attiecībā uz bērnu ar autismu ārstēšanu tiesa atzīmēja, ka "Grieķijā pastāv iespējas bērnu autismu ārstēšanai", jo atgriešanās tika prasīta uz Grieķiju, taču tiesa nesalīdzināja relatīvo aprūpes kvalitāti Austrālijā un Grieķijā. Skatīt arī *Solis / Tibbo Lenoski*, 2015 BCCA 508 (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1403].

⁹² Skatīt *Valsts Centrālā iestāde / Maynard*, 2003. gada 9. marts, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 541], 27., 28. un 30. punkts, kur, kā liecināja plaši medicīniskie pierādījumi, bērna smagais veselības stāvoklis (epilepsijas lēkmes) nozīmēja, ka "ceļošana var radīt būtisku un nopietnu kaitējumu [bērnam] vai izraisīt tā nāvi", un tiesa noraidīja argumentus, kurus izteica tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un kuri saistīti ar Anglijas medicīnas sistēmas kvalitāti, konstatējot, ka bērna atgriešanās Anglijā radītu nopietnu fiziska kaitējuma risku.

⁹³ Skatīt turpmāk 67.–72. punktu.

64. Šādos gadījumos nopietna riska analīzē galvenā uzmanība tiek pievērsta iespējamās nošķiršanas ietekmei uz bērnu, ja tiek izdots rīkojums par atgriešanos vai viņš tiek atstāts bez aprūpes, un tam, vai šī ietekme atbilst izņēmuma nopietna riska gadījumā augstajām prasībām, ņemot vērā aizsardzības pasākumu pieejamību, lai novērstu nopietno risku⁹⁴. Apstākļi vai iemesli, kādēļ tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nevar atgriezties bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī, atšķiras no novērtējuma par iespējamās nošķiršanas ietekmi uz bērnu, kaut arī tie var daļēji pārklāties.
65. Ja nošķiršana no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, sasniegtu augsto nopietnā riska robežlielumu, apstākļi vai iemesli, kādēļ tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nevar atgriezties bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī, var būt īpaši svarīgi, nosakot, kādi aizsardzības pasākumi ir pieejami, lai novērstu atgriešanās šķēršļus un nopietno risku tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis⁹⁵. Turpmāk (67.–72. punkts) ir minēti daži biežāk sastopamie šķēršļi, kurus norāda tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un dažāda veida pasākumi, kurus tiesas var apsvērt dažādos gadījumos. Savukārt, ja tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atgriešanās šķēršļus nevar novērst, tad, novērtējot iespējamās aizsardzības pasākumus, var paredzēt arī iespēju, ka bez bērna atstātais vecāks vai kāda cita persona rūpējas par bērnu pēc viņa atgriešanās bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī līdz brīdim, kamēr minētās valsts tiesa spēj izlemt par aizbildnību.
66. Ja tādēļ, lai novērstu nopietnu risku, ir svarīgi, lai pastāvīgās dzīvesvietas valstī nepabeigtās aizbildnības tiesvedības tiktu nekavējoties iekļautas tiesas sēžu grafikā⁹⁶, tiesa, kas izdod rīkojumu par atgriešanos, varētu kā bērna aizsardzības līdzekli pieprasīt, lai pēc atgriešanās bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī pēc iespējas drīz tiktu pabeigta aizbildnības tiesvedība. Ja to paredz attiecīgie tiesību akti un procedūras, tiesvedības puses var informēt par paātrinātajām procedūrām, kas var būt pieejamas bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Turklāt atkarībā no apstākļiem un ja tas ir iespējams abās attiecīgajās valstīs, tiesa, kas izdod rīkojumu par atgriešanos, varētu arī palīdzēt atvieglot šīs tiesvedības drīzu iekļaušanu tiesas sēžu grafikā, izmantojot tiesu saziņas tiešos līdzekļus⁹⁷.

⁹⁴ Skatīt, piemēram, *No de RG 11/01437*, 2011. gada 1. decembris, *Cour d'appel d'Agen* (Francija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/FR 1172*], kur tiesa secināja, ka bērna nošķiršana no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, neradīs nopietnu risku, jo, kaut arī tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, vienmēr ir rūpējies par bērnu, bērnam ir labas attiecības arī ar bez bērna atstāto vecāku un mājas ģimene pastāvīgās dzīvesvietas valstī; 7 *UF 660/17*, 2017. gada 5. jūlijs, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Vācija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/DE 1409*], kur tiesa vērtēja galvenokārt to, vai nopietns psiholoģiska kaitējuma risks bērnam radīsies tādā mērā, kas būtiski pārsniegs emocionālo spriedzi, kādu bērns parasti piedzīvo atgriešanās dēļ, un konstatēja, ka šajā gadījumā nav pierādījumu, ka tā varētu notikt.

⁹⁵ Dažās jurisdikcijās tiesa var izskatīt iespējamās pasākumus, lai novērstu atgriešanās šķēršļus tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, pirms tiek izvērtēti apgalvojumi un fakti par nopietnu risku. Ja šādi pasākumi ir iespējami, tiesa var neizskatīt atdošanas pieteikumu un nevērtēt apgalvojumus, kurus izsaka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, attiecībā uz nošķiršanas radīto nopietno risku bērnam.

⁹⁶ Skatīt iepriekš glosārijā terminu "Iekļaušana tiesas sēžu grafikā".

⁹⁷ Skatīt, piemēram, *Re G. (Nolaupīšana: tiesvedības atsaukšana, mierizlīgums, pastāvīgā dzīvesvieta)* [2007] *EWHC 2807 (Fam)*, 2007. gada 30. novembris, Anglijas un Velsas Augstā tiesa (Ģimenes lietu nodaļa) (Apvienotā Karaliste) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/UK 966*], 78. punkts, kur tiesa izdeva rīkojumu par atgriešanos, pamatojoties uz to, ka puses nekavējoties rīkosies, lai iesniegtu lietu tiesā Kanādā (pastāvīgās dzīvesvietas valstī)

i) *Kriminālapsūdzība pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas dēļ*

Tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var atteikties atgriezties, jo pastāv risks, ka viņš tiks saukts pie kriminālatbildības par bērna nelikumīgu aizvešanu vai aizturēšanu, un, ja tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ieslodzīšana var izraisīt nošķiršanu no minētā vecāka, tas var radīt nopietnu risku bērnam. Tiesa var izskatīt iespēju iegūt informāciju par aresta ordera statusu vai gaidāmo kriminālprocesu, kā arī par iespēju šo orderi vai apsūdzību atsaukt. Piemēram, bez bērna atstātais vecāks vai attiecīgās iestādes bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī var iesniegt apliecinājumu, ka neturpinās kriminālprocesu vai citas procedūras, vai vismaz neapcietinās to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ja tas ir iespējams⁹⁸. Neizskatītās apsūdzības vai attiecīgā gadījumā — aresta ordera — atcelšanu vai atsaukšanu var nodrošināt ar kriminālizmeklēšanas vai tiesu iestāžu palīdzību, tostarp vajadzības gadījumā izmantojot tiešo tiesu saziņu, ja tas ir atļauts pieprasījuma saņēmējvalstī un pastāvīgās dzīvesvietas valstī⁹⁹. Arī Centrālās iestādes var sniegt palīdzību vai informāciju šajā jautājumā, kā to atļauj vietējie tiesību akti. Ja apsūdzība vai attiecīgā gadījumā — aresta orderis — tiek atsaukti, iespējamais šķērslis, kas kavē vecāka atgriešanos, vairs nepastāv. No otras puses, ja apsūdzību vai orderi nevar atsaukt, tiesai, iespējams, jāizvērtē apgalvotais nopietnais risks, kas izriet gadījumā, ja tas no vecākiem, kurš bērnu

lēmuma pieņemšanai, veicot pilnīgu labklājības līmeņa izpēti attiecībā uz turpmāko bērnu aprūpi. Šajā nolūkā tiesnesis iesniedza pieprasījumu Karaliskās tiesas Albertā tiesnesim, kurš bija izraudzīts par kontaktpersonu 1980. gada konvencijas lietās Albertas provincē, un pārliecinājās, ka pēc jebkuras puses pieteikuma ir iespējams ātri sarīkot tiesas sēdi minētajā provincē.

⁹⁸ Skatīt, piemēram, *Priekšlikums iesniegt apelāciju (ģimenes lietas) 5690/10*, 2010. gada 10. augusts, Augstākā tiesa (Izraēla) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/1290*], 3. un 5. punkts, kur tiesa, ņemot vērā tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvojumus, ka pastāv liels risks, ka viņa tiks arestēta par nelikumīgu bērna aizvešanu, atzīmēja, ka aresta orderis ir atcelts un bez bērna atstātā vecāka advokāts ir rakstījis vietējam prokuroram Amerikas Savienotajās Valstīs, norādot, ka bez bērna atstātais vecāks nav ieinteresēts un viņam nav nodoma pieprasīt kriminālprocesu pret to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un pieprasījis, lai viņa nostājai šajā jautājumā tiktu piešķirta būtiska nozīme. Tiesa atzīmēja, ka, lai gan prokuroram šī vēstule nebija saistoša, "pieredze liecina, ka, izņemot ārkārtas gadījumus [...], iespēja, ka [tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis] tiks arestēts, [nebija] liela"; *Sabogal/ Velarde* (skatīt iepriekš 60 piezīmi), kur tiesa izdeva rīkojumu par atgriešanos, ar nosacījumu, ka bez bērna atstātais vecāks *inter alia* pieprasa atsaukt vai slēgt kriminālapsūdzību vai izmeklēšanu pret to no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, jo apstākļu dēļ bērnus pēc viņu atgriešanās nevar nosūtīt pie bez bērna atstātā vecāka.

⁹⁹ Skatīt, piemēram, *Re M. un J. (Nolaupīšana) (Starptautiskā tiesu sadarbība)* [1999] 3 *FCR* 721, 1999. gada 16. augusts, Anglijas un Velsas Augstā tiesa (Apvienotā Karaliste) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/UK* 266], kur brīvprātīgu atgriešanos nodrošināja starptautiskā sadarbība starp Anglijas un Velsas Augsto tiesu, Anglijas Centrālo iestādi, Kalifornijas Augstāko tiesu, Kalifornijas apgabala advokātu un Losandželosas Augstākās tiesas Ģimenes tiesību departamenta uzraudzības tiesnesi. Šajā lietā tas no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, pārkāpa probācijas noteikumus, aizvedot bērnus, un viņam draudēja ilgs ieslodzījums, ja izvēlēties atgriezties. Ārpustiesas procedūrā katra persona vai iestāde, kas bija ieinteresēta šajā lietā, sāka darboties katra savā jomā, lai izbeigtu kriminālprocesu pret to no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, un paātrinātu aizbildnības tiesvedību pēc būtības, kā prioritāti izvirzot nepieciešamo labklājības stāvokļa izpēti. Sarunās panāktā vienošanās starp vecākiem vēlāk deva iespēju tam no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, kopā ar bērniem brīvprātīgi atgriezties pastāvīgās dzīvesvietas valstī.

ir nolaupījis, tiktu nošķirts, kā aprakstīts 63.–66. punktā, tostarp iespējamie aizsardzības pasākumi, kas nodrošina bērna aprūpi nošķiršanas laikā. Šādos gadījumos jāņem vērā atšķirība starp tādu no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis un kas tiks ieslodzīts uz kriminālprocesa laiku uzreiz pēc atgriešanās bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī, un tādu no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis un kas noteiktā kārtībā var tikt ieslodzīts pēc viņa vai viņas krimināllietas iztiesāšanas minētajā valstī. Ar to vien, ka apsūdzību vai orderi nevar atsaukt, parasti nepietiek, lai piešķirtu izņēmumu nopietna riska gadījumā¹⁰⁰.

ii) Imigrācijas problēmas, ar kurām saskaras tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis

67. Prasības par šķēršļiem, kas kavē tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atgriešanos saistībā ar imigrācijas problēmām, piemēram, kad tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvo, ka nevar iebrukt pastāvīgās dzīvesvietas valstī, jo ir beidzies attiecīgās vīzas termiņš vai nav uzturēšanās tiesību, parasti var atrisināt sākumposmā tiesvedībai par bērna atgriešanos, iegūstot attiecīgās imigrācijas atļaujas tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, vai nu pašam saviem spēkiem vai, ja ir iespējams un ir lietderīgi, sadarbojoties Centrālajām iestādēm un/vai citām kompetentajām iestādēm, kuras attiecīgajās lietās būtu jāiesaista pēc iespējas drīz. Pat tad, ja tas nav iespējams, tiesas parasti nevēlas izskatīt apgalvojumus par nopietnu risku bērnam, kas izriet no iespējamās nošķiršanas, ja vecāks vismaz uz īsu laiku var atgriezties pieprasījuma iesniedzējvalstī, lai piedalītos aizbildnības tiesvedībā, vai ja tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ieceļošanai pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir piemērojami kādi īpaši nosacījumi¹⁰¹. Jāuzsver, ka vecākam parasti nedrīkstētu ļaut radīt bērnam potenciāli kaitīgu situāciju, kad vecāks neiesniedz pieteikumu vai kavējas ar tā iesniegšanu, lai saņemtu nepieciešamos imigrācijas apstiprinājumus, un pēc tam atsauca uz to, lai tiktu konstatēts nopietns risks.

iii) Faktiska tiesu nepieejamība pastāvīgās dzīvesvietas valstī

68. Tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var, piemēram, apgalvot, ka nevēlas atgriezties pastāvīgās dzīvesvietas valstī, jo nevar atļauties juridisku pārstāvību, ka minētās valsts tiesas ir neobjektīvas vai ka pastāv šķēršļi, lai piekļūtu tiesai aizbildnības tiesvedībā¹⁰².

¹⁰⁰ Skatīt vēlreiz *Priekšlikums iesniegt apelāciju (ģimenes lietas)* (skatīt iepriekš 98. piezīmi), kur tiesa pēc bez bērna atstātā vecāka centieniem atsaukt apsūdzību atzīmēja, ka, lai gan šie centieni iestādēm nav saistoši, iespēja, ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, tiks arestēts, bija maza. Tiesa uzsvēra, ka tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nedrīkstētu būt tiesību apgalvot, ka bērns jāatstāj valstī, uz kuru viņš tika aizvests, sakarā ar bažām par vecāka arestu valstī, no kuras bērns tika nolaupīts.

¹⁰¹ Skatīt, piemēram, *2Ob90/10i*, 2010. gada 8. jūlijs, *Oberster Gerichtshof* (Austrija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/AT 1047*]; *H./H.* [1995] *12 FRNZ 498*, 1995. gada 4. decembris, *Velingtonas Augstā tiesa* (Jaunzēlande) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/NZ 30*].

¹⁰² Skatīt, piemēram, *No de RG 11/02685*, 2011. gada 28. jūnijs, *Cour d'appel de Rennes* (Francija) (skatīt iepriekš 87. piezīmi), kur tiesa noraidīja tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nepamatotos apgalvojumus, ka viņas tiesības uz taisnīgu tiesu Meksikā būtu apdraudētas; *Tieslietu sekretārs / N., ex parte C.*, 2001. gada 4. marts, *Velingtonas Augstā tiesa* (Jaunzēlande) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/NZ 501*], kur tiesa noraidīja tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, argumentus par viņas juridisko situāciju Čīlē, norādot, ka minētajā valstī pastāv specializētu ģimenes tiesu sistēma, kurā, lemjot par aizbildnības jautājumiem,

Ja rodas bažas, ka tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nebūs faktiskas piekļuves tiesai, tiesa var izskatīt iespēju koordinēt sadarbību ar attiecīgajām Centrālajām iestādēm vai izmantot tiešo tiesas saziņu, lai izvērtētu šos apgalvojumus un/vai, ja iespējams, veiktu pasākumus, kuri atvieglo piekļuvi tiesvedībai drīz pēc atgriešanās. Tikai tas vien, ka vecāks, iespējams, nevar atļauties juridisku pārstāvību, ir atzīts par nepietiekamu, lai pierādītu faktisku tiesas nepieejamību¹⁰³. Jebkurā gadījumā, tā kā konvencijas pamatā ir valstu savstarpēja uzticība, tiesvedībā par bērna atgriešanos izvērtējumos nevajadzētu salīdzināt abu valstu tiesu sistēmu relatīvo kvalitāti (piemēram, attiecībā uz tiesvedības ātrumu).

iv) Medicīniski vai ģimenes apstākļu radīti iemesli attiecībā uz to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis

69. Ja tiek konstatēti medicīniski iemesli, kas saistīti ar to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var izvērtēt medicīniskā stāvokļa (fiziskā vai psiholoģiskā) iezīmes un nopietnību, kā arī piemērotas medicīniskās ārstēšanas iespēju pastāvīgās dzīvesvietas valstī, lai pēc būtības novērtētu atgriešanās neiespējamību tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis¹⁰⁴.

bērnu intereses tiks aizstāvētas kā svarīgākās; *Pliego/Hayes*, 843 F.3d 226 (6. aprīlis, 2016), 2016. gada 5. decembris, Sestā aprīļa Apelācijas tiesa (ASV) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/US 1386*], 2. punkts, kur tiesa atstāja spēkā apgabaltiesas secinājumu un noraidīja tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, argumentus, ka "pastāv nopietns "neciešamas situācijas" risks, jo [bez bērna atstātā vecāka] diplomātiskais statuss apdraud Turcijas tiesu spēju pienācīgi iztiesāt aizbildnības lietu". Tiesa 8. punktā konstatēja, ka "13. panta pirmās daļas b) punkta teksts pamato interpretāciju, ka "neciešama situācija" var ietvert situācijas, kurās viens no vecākiem vēlas atgriezt bērnu valstī, kurā tiesas nespēj iztiesāt aizbildnības lietas", bet tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ņemot vērā konkrētās lietas faktus, nav pierādījis "neciešamas situācijas" esību (11. punkts).

¹⁰³ Skatīt, piemēram, *F. v. M. (Nolaupīšana: nopietns kaitējuma risks)* (skatīt iepriekš 74. punktu), 15. punkts, kur tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvoja, ka atgriešanās bērniem radīs neciešamu situāciju, ņemot vērā viņas nostāju pret Francijas tiesību sistēmu. Viņa apgalvoja, ka nevarēs iegūt pārstāvību, ka Francijas tiesas un labklājības konsultanti ir noskaņoti pret viņu, ka viņa nebija spējusi panākt, lai viņi atzīst vai ņem vērā viņas detalizētos apgalvojumus, un ka, ņemot vērā viņu viedokli par viņas pašreizējo dzīvesbiedru, viņai radīsies risks pazaudēt trešo bērnu, atdodot to valsts aprūpē. Tiesa 18. punktā nosprieda, ka "nekādi nav iespējams piekrist bez konkrētas un sīkākas lietas izpētes, ka [Francijas] tiesu process ir tāds, ka tas pats par sevi izraisa neiecietību; citiem vārdiem sakot, ir jāpierāda faktiski neiecietības gadījumi". Tiesa 19. punktā nosprieda, ka "[t]iesību atzīšana un konvencijas politikas ievērošana uzliek [tai] pienākumu [...], ja vien nav pārliecinošu pierādījumu par pretējo, atzīt, ka Francijas tiesas ir tikpat spējīgas taisnīgi izmeklēt un iztiesāt pušu pretrunīgās prasības".

¹⁰⁴ Skatīt, piemēram, *LPQ/ LYW* [2014] *HKCU* 2976, 2014. gada 15. decembris, Honkongas īpašās pārvaldes apgabala Augstā tiesa (Ķīna) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CNh 1302*], kur tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, apgalvoja, ka viņš pats nevar atgriezties Japānā, jo tas viņu "garīgi salauztu", un bērnu atgriešanās bez viņa, galvenā aprūpētāja, radīs viņiem neciešamu situāciju, arī saistībā ar bez bērniem atstātā vecāka aizņemību darbā, nepieņemot bērniem un slikto raksturu. Tiesa noraidīja tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nepamatotos apgalvojumus, norādot 48. punktā, ka 13. panta pirmās daļas b) punkts galvenokārt attiecas uz bērnu, nevis uz atgriešanās ietekmi uz to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis; *Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)* (skatīt iepriekš 50. piezīmi), kur tiesa konstatēja, ka gadījumā, ja pasliktinātos garīgā veselība tam no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, rastos nopietns psiholoģiska kaitējuma risks bērniem, taču ir veikti atbilstoši aizsardzības pasākumi, lai novērstu šīs bažas, tostarp bez bērniem

Ja nepieciešamā ārstēšana ir pieejama vai to var noorganizēt, iespējamie šķēršļi, kas kavē atgriešanos tam no vecākiem, kurš bērnu ir nolaupījis, var tikt atcelti. Tomēr var būt gadījumi, kad medicīniskās ārstēšanas pieejamība var nebūt pietiekama, lai novērstu šķēršļus, kas kavē atgriešanos tam no vecākiem, kurš bērnu ir nolaupījis. Tas var būt, piemēram, gadījumā, ja tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, var galēji pasliktināties psiholoģiskā veselība¹⁰⁵, viņam atgriežoties pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Šādos gadījumos tiesai jāizvērtē iespējamais nopietnais risks bērnam, kā aprakstīts iepriekš 63.–66. punktā. Novērtējuma gaitā tiesa izskata visus aizsardzības pasākumus, lai pasargātu bērnu no nopietna riska, kas viņam/viņai varētu rasties, atgriežoties pastāvīgās dzīvesvietas valstī.

70. Tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, varētu apgalvot, ka viņš vai viņa nevar atgriezties pastāvīgās dzīvesvietas valstī, jo pieprasījuma saņēmējvalstī ir izveidota jauna ģimene¹⁰⁶. Ja tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ir māte, viņas pieprasījums var ietvert norādi, ka viņa ir stāvoklī vai viņai jau ir mazs bērns, kurš tiek barots ar krūti. Ja māte, kas bērnu ir nolaupījusi, apgalvo, ka apstākļi viņai neļauj nokārtot atgriešanos, tiesai būs jāizvērtē viņas apgalvojumi par nopietnu risku bērnam, kā aprakstīts 63.–66. punktā. Šādos gadījumos to, ka mātei varētu rasties neērta dilemma, nevar uzskatīt par pietiekamu iemeslu, lai secinātu, ka vecākā bērna atgriešanās radīs šim bērnam nopietnu risku¹⁰⁷.

atstātais vecāks ir apņēmies nodrošināt, ka ģimenes māja būs pieejama tikai tam no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, un bērniem, un sniegt finansiālu atbalstu.

¹⁰⁵ Skatīt, piemēram, *Ģimenes lietu departamenta ģenerāldirektors / R.S.P.* [2003] *FamCA* 623, 2003. gada 26. augusts, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 544], kur tiesa, pamatojoties uz neapstrīdētām psihiatra liecībām, konstatēja, ka bērna atgriešanās gadījumā pastāvētu nopietns risks, ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, izdarīs pašnāvību un tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, pašnāvības ietekme uz bērnu būtu postoša. Skatīt arī: *Re S. (Bērns) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)* [2012] *UKSC* 10, [2012] 2 A.C. 257, 2012. gada 14. marts, Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa (Anglija un Velsa) (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UK 1147], kur tiesa tiesas sēdē pieņēma medicīniskos pierādījumus, ka tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis un kas cieta no pēctraumatiskā stresa traucējumu paveida, kurš pazīstams kā Sisto sieviešu sindroms, veselība ļoti pasliktināsies, ja viņai vajadzēs atgriezties Austrālijā, un, ņemot vērā psihiskās veselības trauslumu tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, piedāvātie aizsardzības pasākumi nenovērsīs nopietno risku, ka, atgriežoties Austrālijā, bērns nonāks neciešamā situācijā.

¹⁰⁶ Skatīt, piemēram, *Re C. (Nolaupīšana: nopietns psiholoģiska kaitējuma risks)* [1999] 1 *FLR* 1145, 1999. gada 2. decembris, Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UK 269], kur tiesa nosprieda, ka izmeklēšanas tiesnesis ir kļūdījies, piešķirot pārāk lielu nozīmi tam, ka jaunais partneris tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, imigrācijas iemeslu dēļ nevarēs atgriezties pastāvīgās dzīvesvietas valstī, un ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un viņas partneris, kurš zināja par iespējamajām problēmām, paši bija radījuši nelabvēlīgos apstākļus, uz kuriem tagad centās atsaukties.

¹⁰⁷ Skatīt, piemēram, *Ģimenes, jaunatnes un kopienas aprūpes departamenta ģenerāldirektors un Hobss*, 1999. gada 24. septembris, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa Brisbenā (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 294], kur tika apgalvots, ka bērnam varētu rasties nopietns risks, jo tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, nevēlējās un faktiski nebija spējīgs atgriezties Dienvidāfrikā. Iemesls bija tāds, ka pēc ierašanās Austrālijā viņa bija dzemdējusi otru bērnu, kuru vēl joprojām baroja ar krūti. Turklāt viņas jaunais partneris atteicās ļaut viņa jaundzimušajam bērnam doties uz Dienvidāfriku. Tiesa nosprieda, ka situācija, kurā bija nonācis tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, lielākoties bija viņas pašas radīta un ka tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, neērtā dilemma neļauj secināt, ka vecākā bērna atgriešanās radīs šim bērnam nopietnu risku.

v) Viennozīmīga atteikšanās atgriezties

71. Dažās situācijās tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, viennozīmīgi apgalvo, ka vairs neatgriezīsies pastāvīgās dzīvesvietas valstī un ka atgriešanās gadījumā bērna nošķiršana no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ir neizbēgama. Šādos gadījumos, kaut arī tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atgriešanās kopā ar bērnu lielākoties pasargātu bērnu no nopietna riska, visi centieni ieviest aizsardzības pasākumus vai mehānismus, lai atvieglotu vecāka atgriešanos, var izrādīties neefektīvi, jo tiesa principā nevar piespiest šo vecāku atgriezties. Jāuzsver, ka parasti vecākam nedrīkstētu ļaut, nelikumīgi aizvestot vai aizturot bērnu, radīt situāciju, kas ir potenciāli kaitīga bērnam, un pēc tam atsaukties uz to, lai pierādītu, ka bērnam radīsies nopietns risks¹⁰⁸.

f. Bērna nošķiršana no brāļiem un māsām

72. Tiesa, kas ierosinājusi tiesvedību par bērna atgriešanos, var izskatīt apgalvojumu par nopietnu risku, kāds izriet no iespējamās brāļu un māsu nošķiršanas gadījumos, kad, piemēram, viens no brāļiem un māsām iebilst pret atgriešanos saskaņā ar 13. panta otro daļu, un tiesa tādējāpsver atteikšanos no minētā brāļa vai māsas atgriešanās¹⁰⁹. Vai arī citā scenārijā tiesa konstatē, ka tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, ir bērnu nelikumīgi aizvedis vai aizturējis kopā ar bērnu (citas pakāpes) brāli vai māsu, par kuru nav iesniegts Hāgas atdošanas pieteikums vai uz kuru konvencija neattiecas (piemēram, ja bērns ir sasniedzis 16 gadu vecumu vai ja bez bērna atstātajam vecākam attiecībā uz minēto bērnu nav aizbildnības tiesību, kā noteikts konvencijā).
73. Dažos gadījumos brāļu un māsu nošķiršana katram bērnam var būt grūta un graujoša. Tomēr 13. panta pirmās daļas b) punkta analizē uzmanības centrā ir tas, vai nošķiršana varētu ietekmēt bērnu tādā veidā un tādā mērā, kas rada nopietnu risku atgriežoties¹¹⁰. Šī analīze jāveic attiecībā uz katru bērnu atsevišķi,

¹⁰⁸ Skatīt, piemēram, *Centrālās iestādes Sabiedrisko pakalpojumu departamenta ģenerāldirektors / J.C. un J.C. un T.C.*, 1996. gada 11. jūlijs, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilna sastāva tiesa Sidnejā (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 68]. Skatīt arī G., P. C. c. H., S. M. s/ *reintegro de hijos* (skatīt iepriekš 81. piezīmi), kur tiesa nosprieda, ka atgriešanās mehānisma automātiska deaktivizēšana, pamatojoties tikai uz tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, atteikšanos atgriezties, pakļautu starptautiskās sabiedrības izstrādāto sistēmu atbildētāja vienpusējai gribai.

¹⁰⁹ Skatīt, piemēram, *Jautājumā par L.L. (Bēni)*, 2000. gada 22. maijs, Ņujorkas Ģimenes lietu tiesa (ASV) [INCADAT atsauce: HC/E/USs 273].

¹¹⁰ Skatīt, piemēram, *O./O.*, 2002 SC 430, 2002. gada 3. maijs, Skotijas Izbraukuma tiesas Ārējā palāta (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKs 507], kur tika apgalvots, ka bērniem būs grūtības, atgriežoties Īrijā, jo īpaši tādēļ, ka viņi tiks šķirti no tā no vecākiem, kas bērnus ir nolaupījis, jaunā partnera trim bērniem, taču netika konstatēts kāds īpašs vai konkrēts nopietns fiziska vai psiholoģiska kaitējuma risks. Skatīt arī *Re T. (Nolaupīšana: bērna iebildumi pret atgriešanos)* [2000] 2 F.L.R. 192, 2000. gada 18. aprīlis, Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 270], kur tiesa nosprieda, ka jaunākā bērna atgriešanās vienam pašam radīs viņam neciešamu situāciju. Viņš un viņa māsa bija kopā pārdzīvojuši lielas grūtības, un viņš bija atkarīgs no māsas, kas dažkārt bija viņa "mazā māte". Šādos apstākļos tiesa secināja, ka ir konstatēts nopietns risks jaunākajam bērnam.

nepievēršoties "interesu" analīzei¹¹¹. Līdz ar to brāļu un māsu nošķiršana, kas izriet no viena bērna neatgriešanās (neatkarīgi no šīs neatgriešanās juridiskā pamata), parasti neizraisa nopietna riska noteikšanu attiecībā uz otru bērnu¹¹².

74. Kā norādīts 72. punktā, parasti vecākam nedrīkstētu ļaut, nelikumīgi aizvestot vai aizturot bērnu, radīt bērnam potenciāli kaitīgu situāciju un pēc tam atsaukties uz šo situāciju, lai apgalvotu, ka pastāv nopietns risks. Tas attiecas ne tikai uz apgalvojumu par nopietnu kaitējuma risku, kas izriet no bērna nošķiršanas no vecāka, bet arī uz prasījumiem brāļu un māsu nošķiršanas jomā. Tādēļ tiesām ikvienā gadījumā būtu jāizvērtē, vai prasījums par brāļu un māsu iespējamo nošķiršanu, atgriežoties tikai vienam no viņiem, izriet no tā no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, rīcības vai uzvedības, piemēram, ja tas no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, būtībā nolemj neatdot brāli/māsu, uz kura situāciju konvencija neattiecas¹¹³, nevis tāpēc, ka šāda atgriešanās nebūtu iespējama vai varētu radīt kaitējumu šim brālim vai mātai, bet gan tādēļ, lai apgalvotu, ka pastāv nopietns risks citam bērnam, kura situācija tiek izskatīta tiesā, pamatojoties uz iespējamo brāļu un māsu nošķiršanu, ja tiesa izdotu rīkojumu par bērna atgriešanos. Šādos gadījumos tiesām vajadzētu būt īpaši piesardzīgām, izvērtējot apgalvojumu par nopietnu risku, lai neļautu vecākam izmantot situāciju, kas izriet no viņa vai viņas rīcības vai uzvedības¹¹⁴.
75. Lietā, kas īpaši attiecas uz iespējamu brāļu un māsu nošķiršanu, tiesām būtu jāņem vērā arī tas, ka rīkojuma par bērna atgriešanos rezultātā bērniem nav jāzaudē saziņas iespējas un tas nedrīkst izraisīt brāļu un māsu galīgu nošķiršanu¹¹⁵. Vai nu vienojoties, vai ar tiesas rīkojumu pastāvīgās dzīvesvietas valstī, vai ar tās tiesas rīkojumu, kura izskata pieprasījumu par atgriešanos, var paredzēt iespēju brāļiem un māsām uzturēt kontaktus klātienē vai citiem līdzekļiem. Tiesām būtu jāņem vērā, ka pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesām pēc atgriešanās jebkurā aizbildnības tiesvedībā būs iespēja, veicot interešu pilnīgu novērtējumu, izvērtēt, kur brāļiem un māsām būtu jādzīvo un vai viņiem būtu jādzīvo kopā.

¹¹¹ *Chalkley/Chalkley* (1995) *ORFL* (4th) 422, 1995. gada 13. janvāris, Manitobas Apelācijas tiesa (Kanāda) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CA 14*], kur tiesa atzīmēja, ka 13. pants attiecas uz "bērnu", par kuru iesniegts atdošanas pieteikums. Tā nepieminēja "bērnus" vai "brāļus un mātas".

¹¹² Skatīt, piemēram, *LM/MM Nevo, RFamA 2338/09*, 2009. gada 3. jūnijs, Augstākā tiesa (Izraēla) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/IL 1037*].

¹¹³ Skatīt iepriekš 73. punktu.

¹¹⁴ Skatīt, piemēram, *DZ/YVAMVD, RFamA 2270*, 2013. gada 30. maijs, Augstākā tiesa (Izraēla) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/IL/1211*].

¹¹⁵ Skatīt, piemēram, *K.M.A. / Tieslietu sekretārs* (skatīt iepriekš 79. piezīmi).

**Laba prakse
tiesām 13. panta
pirmās daļas b)
punkta lietās**

76. Jebkura labā prakse, kas apskatīta šajā rokasgrāmatas sadaļā, būtu jāņem vērā tikai tad, ja tā ir piemērota un atļauta saskaņā ar katras atsevišķās Līgumslēdzējas Puses attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām un ja tiesa to atzīst par piemērotu kādā konkrētā lietā.

1. Visaptverošais princips — efektīva lietu pārvaldība

77. Šīs sadaļas mērķis ir apzināt labu praksi, kuras mērķis ir uzlabot tiesas spēju efektīvi, ļoti mērķtiecīgi un ātri izskatīt apgalvojumus, ka pastāv nopietns risks. Laba prakse tiek izklāstīta kā daļa no efektīvas lietu pārvaldības, kurā cenšas nodrošināt, ka tiesvedībā galvenā uzmanība joprojām tiek pievērsta tikai tiesvedības par bērna atgriešanos šaurajai mērķim/jomai, tostarp izņemumam nopietna riska gadījumā, un ātrai jautājuma risināšanai.
78. Efektīva lietu pārvaldība ļauj tiesai pārraudzīt un plānot lietu vadību un virzību, lai nodrošinātu, ka lietas ir gatavas ātrai izskatīšanai un tiesvedībā nav liekas aizkavēšanās. Tās gaitā tiesa sazinās vai tiekas ar pusēm un/vai pušu juridiskajiem pārstāvjiem tiesvedības par bērna atgriešanos sākumposmā un pēc vajadzības — visā tiesvedības laikā.
79. Lietas pārvaldībai būtu jā sākas pēc iespējas agrāk, un tai jāilgst nepārtraukti, vismaz līdz lēmumam par atgriešanos vai pat — atkarībā no tiesas funkcijām izpildes posmā un ja nepieciešams saskaņā ar valsts tiesību aktiem un procedūrām — līdz rīkojuma izpildei vai īstenošanai citā veidā. Tiesneša pienākums ir pēc iespējas ātri virzīt tiesvedību, kas sāktā saskaņā ar konvenciju. Tostarp lēmumi ir jāpieņem pēc iespējas drīz, un ir jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu, ka izdotie rīkojumi ir tādi, kas var stāties spēkā pēc iespējas drīz.
80. Efektīvas lietu pārvaldības ietvaros tiesai vajadzības gadījumā un saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām būtu:
- jānodrošina, ka problēmas tiek identificētas agrīnā posmā, lai puses varētu iesniegt attiecīgus pierādījumus;
 - jāapsver, vai no pieprasījuma saņēmējvalsts un/vai iesniedzējvalsts Centrālās iestādes / ar tās starpniecību var iegūt informāciju vai palīdzību attiecībā uz abu pušu apgalvojumiem un/vai aizsardzības pasākumu pieejamību nopietna riska novēršanai, kā arī jāveicina bērna atgriešanās pasākumi;
 - jāapsver, vai ar *IHNJ* starpniecību vai tiešā tiesu saziņā¹¹⁶, ja tā ir pieejama, var iegūt informāciju vai palīdzību attiecībā uz abu pušu apgalvojumiem un/vai aizsardzības pasākumu pieejamību nopietna riska novēršanai, kā arī jāveicina bērna atgriešanās pasākumi.

¹¹⁶ Skatīt Jaunās pamatnostādnes par tiesu saziņu (*op. cit.* 1. piezīme).

2. Laba lietu pārvaldības prakse

a. Būtisku problēmu agrīna identificēšana

81. Ir svarīgi precīzi apzināt būtiskās problēmas, lai varētu samazināt iesniedzamo pierādījumu un argumentu veidus un apjomus. Agrīnas lietu pārvaldības ietvaros¹¹⁷ tiesnesim vajadzības gadījumā un saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām būtu:
- jānoskaidro, kādas ir būtiskās problēmas;
 - jāapzina strīdīgie jautājumi un jāpārlicinās, ka pušu iesniegumos ir ietverts tikai tas, kas ir būtiski izņēmuma ierobežotajā piemērošanas jomā, ja tas tiek pieprasīts;
 - jāapzina, kādu informāciju un pierādījumus puses plāno iesniegt;
 - jāapzina visi saskaņotie vai neapstrīdētie fakti.

b. Izlīgums

82. Efektīva lietu pārvaldība paredz apspriesties par strīdu izšķiršanu un nodrošināt pusēm iespējas izšķirt strīdu, izmantojot procedūras, kas nav tiesvedība¹¹⁸. Atkarībā no katras valsts attiecīgajiem tiesību aktiem, procedūrām un prakses, var būt pieejama mediācija¹¹⁹ vai cita veida alternatīvi strīdu izšķiršanas mehānismi, lai palīdzētu vecākiem vienoties par bērna atgriešanās vai neatgriešanās kārtību un, ja nepieciešams, par citiem būtiskiem jautājumiem, kas var ietvert pasākumus bērna pārvietošanai uz pieprasījuma saņēmējvalsti un saziņu ar bez bērna atstāto vecāku. Tiesvedības par bērna atgriešanos agrīnas lietu pārvaldības ietvaros, ja ir pieejama mediācija vai cita veida alternatīvi strīdu izšķiršanas mehānismi, tiesai vajadzības gadījumā un saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām būtu:

¹¹⁷ Daudzās jurisdikcijās šo jautājumu risināšanai tiek organizēta iepriekšēja uzklausišana.

¹¹⁸ Piemēram, Nīderlandē mediācija starp to no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, un bez bērna atstāto vecāku ir paredzēta Hāgas tiesvedībā par bērna atgriešanos, skatīt K.L. Wehrung un R.G. de Lange-Tegelaar, *The Judges' Newsletter on International Child Protection* (Tiesnešu informatīvais izdevums par starptautisko bērnu aizsardzību), XVI sējums, 2010. gada pavasaris (pieejams HCCH tīmekļa vietnē: < www.hcch.net >, sadaļa "Publications", tad "Judges' Newsletter"), 45.–48. lpp.

¹¹⁹ Par mediāciju starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās skatīt: HCCH, *Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu — Mediācija*, Hāga, 2012 (turpmāk — "Labas prakses rokasgrāmata par mediāciju", pieejama arī HCCH tīmekļa vietnē, skatīt 2 piezīmē norādīto ceļu).

- rūpīgi jāizvērtē saskaņā ar parasto kārtību, vai mediācija vai kādi citi alternatīvi strīdu izšķiršanas mehānismi ir piemēroti¹²⁰. Šādam izvērtējumam var būt īpaša nozīme, ja tiek iesniegti apgalvojumi par nopietnu risku saistībā ar vardarbību mājās vai ģimenē, lai noteiktu, vai konkrētais gadījums ir piemērots mediācijai¹²¹;
- jānodrošina, ka mediācija vai jebkurš cits alternatīvs strīdu izšķiršanas mehānisms, ja to uzskata par piemērotu un ir pieejama vajadzīgā kompetence, nepamatoti neaizkavē tiesvedības par bērna atgriešanos turpināšanu un laikus pabeigšanu, nosakot stingrus termiņus¹²². Piemēram, ja bez bērna atstātais vecāks plāno apmeklēt tiesas sēdi personiski, viņa klātbūtni pieprasījuma saņēmējvalstī varētu izmantot mediācijai, kas notiek ļoti saīsinātā laika posmā pirms tiesas sēdes. Mediatoriem, kuri piedāvā savu palīdzību šādos gadījumos, vajadzētu būt gataviem ierasties ļoti īsā laikā.

Pēc tiesas iepriekšēja izvērtējuma kvalificētiem mediatoriem būtu jāveic sāks novērtējums par piemērotību mediācijai.

¹²⁰ Kopumā ir svarīgi nodrošināt, lai iesaistīšanās mediācijā neradītu nelabvēlīgus apstākļus nevienai no pusēm, un katrs gadījums ir jāizvērtē attiecībā uz piemērotību mediācijai; skatīt *ibid.*, i.a., 1.2. un 2.1. punktu un 10. nodaļu.

¹²¹ Dažas valstis neatļauj mediāciju nevienā lietā, kas saistīta ar vardarbību mājās (neatkarīgi no tā, vai šādi apgalvojumi ir patiesi vai nav), vai arī atļauj mediāciju šajos gadījumos tikai ar konkrētiem nosacījumiem. Piemēram, Spānijā saskaņā ar *Ley Orgánica 1/2004* mediācija nenotiek lietās, kurās ir iesniegti apgalvojumi par vardarbību mājās. Amerikas Savienotajās Valstīs katrā pavalstī mediāciju reglamentē atšķirīgi noteikumi, un tie var ietvert noteikumus par tādu lietu izskatīšanu, kas saistītas ar apgalvojumiem par vardarbību mājās; dažas mediācijas programmas neparedz mediāciju gadījumos, kad ir notikusi smaga vardarbība mājās. Skatīt Spānijas un Amerikas Savienoto Valstu valsts profilu 19.4. punktu (*op. cit.* 39 piezīme). Skatīt arī Labas prakses rokasgrāmatu par mediāciju (*op. cit.* 119 piezīme), 10. nodaļas 266. punkts.

¹²² Skatīt *Labas prakses rokasgrāmatu par mediāciju (ibid.)*, 2.1. punkts. Skatīt arī "Conclusions and Recommendations of the Fourth Meeting of the Special Commission to review the operation of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction (22-28 March 2001)" (Īpašās komisijas Ceturtās sanāksmes secinājumi un ieteikumi par 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbības pārskatīšanu (2001. gada 22.–28. marts)), C&R Nr. 1.11, kur teikts, ka "[p]asākumi, kurus izmanto, lai nodrošinātu bērna brīvprātīgu atgriešanos vai panāktu izlīgumu, nedrīkstētu pārmērīgi aizkavēt tiesvedību par bērna atgriešanos", un tas tika vēlreiz apstiprināts dokumentā "Conclusions and Recommendations of the Fifth Meeting of the Special Commission to review the operation of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction and the practical implementation of the Hague Convention of 19 October 1996 on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and co-operation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children (30 October – 9 November 2006)" (Īpašās komisijas Piektās sanāksmes secinājumi un ieteikumi par 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem darbības pārskatīšanu un par 1996. gada 19. oktobra Hāgas konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem praktisko ieviešanu (2006. gada 30. oktobris – 9. novembris)), C&R Nr. 1.3.1. Visi Īpašās komisijas secinājumi un ieteikumi par 1980. gada konvencijas darbības pārskatīšanu ir pieejami HCCH tīmekļa vietnē (skatīt 17 piezīmē norādīto ceļu).

c. Pušu piedalīšanās tiesvedībā

83. Efektīvas lietu pārvaldības galvenā iezīme ir taisnīguma nodrošināšana, lai visas puses neatkarīgi no juridiskās pārstāvības, varētu pilnīgi piedalīties un efektīvi iesniegt visu informāciju/pierādījumus, neradot lieku aizkavēšanos. Pēc iespējas drīz un, ja nepieciešams, saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām tiesai īpaši būtu:
- jāpārlicinās, vai bez bērna atstātais vecāks ir informēts par nopietna riska pastāvēšanas apgalvojumu raksturu, pamatojoties vai nu uz tās puses, kura iebilst pret atgriešanos, iesniegumiem, vai sazinoties ar advokātu vai, ja nepieciešams, ar Centrālo iestādi, un vai bez bērna atstātais vecāks var piedalīties tiesvedībā tādā veidā, kādu tiesa noteikusi¹²³;
 - jāpārlicinās, vai bez bērna atstātais vecāks ieradīsies personiski un/vai viņu pārstāvēs advokāts, jo īpaši, ja pieprasījuma iesniedzējs ir Centrālā iestāde vai attiecīgā gadījumā — prokurors;
 - jānosaka procedūra, ja tā vēl nav noteikta tiesību aktos, saskaņā ar kuru puses vajadzības gadījumā izskatīs, apmainīsies un izsniegs dokumentus.
84. Juridiskā pārstāvība, jo īpaši, ja to īsteno specializēti juristi, vienmēr ir noderīga, bet tas, vai pusēm, kas piedalās tiesvedībā par bērna atgriešanos, jābūt juridiski pārstāvētām un vai ir pieejama juridiskā palīdzība vai *pro bono* pārstāvība, ir atkarīgs no attiecīgajiem valsts tiesību aktiem un prakses¹²⁴.

¹²³ Abu pušu klātbūtne rada noteiktas priekšrocības; ja tā nav iespējama, dažās jurisdikcijās ir paredzēti citi saziņas līdzekļi, piemēram, videokonferences, ievērojot iesaistīto valstu attiecīgos tiesību aktus un procedūras.

¹²⁴ Skatīt 26. pantu, kā arī statusa tabulu tām valstīm, kuras ir izdarījušas atrunu attiecībā uz šo pantu, saskaņā ar 42. pantu, un tādējādi tām nav pienākuma nodrošināt bezmaksas juridisko palīdzību, izņemot gadījumus, kad to paredz attiecīgā juridiskās palīdzības sistēma. Konvencija paredz 7. panta otrās daļas g) punktā, ka Centrālajām iestādēm, tieši vai ar starpnieku palīdzību, ir jāveic visi atbilstošie pasākumi — “nodrošināt vai veicināt juridiskās palīdzības un konsultāciju sniegšanu, ieskaitot juriskonsultu vai padomnieku piedalīšanos, ja to pieprasa apstākļi”. Plašāku informāciju skatīt, piemēram, Labas prakses rokasgrāmatā par Centrālo iestāžu praksi (*op. cit.* 2. piezīme), 4.13. punkts. Jebkurā gadījumā tiesām jānodrošina, lai katrai pusei tiktu dota taisnīga iespēja iesniegt un apstrīdēt pierādījumus un lai katras puses iesniegumus tiesa izskatītu neatkarīgi no tā, vai šī puse ir juridiski pārstāvēta, vai nav. Informācija par juridisko pārstāvību un palīdzību saistībā ar atdošanas pieteikumiem ir iekļauta valstu profilos (*op. cit.* 39. piezīme), 8. punkts.

d. Bērna piedalīšanās tiesvedībā

85. Pēc konvencijas pieņemšanas ir notikušas izmaiņas starptautiskajā tiesiskajā regulējumā. Piemēram, pasaules mērogā *UNCRC* pieņemšana ir ietekmējusi tādus jautājumus kā bērnu piedalīšanās tiesvedībā par bērna atgriešanos saskaņā ar 1980. gada konvenciju jurisdikcijās, kas ir arī *UNCRC* Puses, tostarp gadījumos, kad tiek pieprasīts 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmums¹²⁵.
86. Vai un kā bērns tiek uzklauts un kā viņa viedoklis tiek iegūts un izklāstīts tiesā, ir atkarīgs no Līgumslēdzēju Pušu iekšējām procedūrām un prakses. Dažās valstīs bērnu uzklauts tieši tiesas sēdē, bet citās valstīs bērnu intervē eksperts, kurš pēc tam ziņo tiesai par bērna viedokli. Šādos gadījumos personai, kas uzklauts vai intervē bērnu, vajadzētu būt atbilstoši kvalifikācijai šā uzdevuma veikšanai, un tai vajadzētu būt īpašām zināšanām par 1980. gada konvenciju, tiesvedību par bērnu atgriešanos un 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmuma ierobežoto tvērumu¹²⁶.
87. Efektīvas lietu pārvaldības ietvaros tiesai vajadzības gadījumā un saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām būtu:

¹²⁵ Skatīt, piemēram, *UNCRC* 12. pantu. Reģionālā līmenī regulas "Brisele IIa" pieņemšana Eiropas Savienībā (ES) ir noteikusi veidu, kā atgriešanās procedūras jāīsteno tajās ES dalībvalstīs, kurās minēto regulu piemēro (skatīt: Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu. Skatīt it īpaši minētās regulas 11. pantu. Regula "Brisele IIa" ir tieši piemērojama visās ES dalībvalstīs, izņemot Dāniju. Regula ir pārskatīta un aizstāta ar 2019. gada 25. jūnija Regulu (ES) Nr. 2019/1111 (skatīt iepriekš 64 piezīmi). Pārstrādātā redakcija nostiprina bērnu tiesības gūt iespēju vēl vairāk paust savu viedokli.).

¹²⁶ Skatīt arī "Conclusions and Recommendations of the Sixth Meeting of the Special Commission on the practical operation of the 1980 and 1996 HCCH Conventions" (Īpašās komisijas Sestās sanāksmes secinājumi un ieteikumi par 1980. gada un 1996. gada *HCCH* konvenciju praktisko darbību) (skatīt 17 piezīmē norādīto ceļu).

- jāizskata iespēja iecelt atsevišķu pārstāvi bērnam, ja tāds ir pieejams un piemērots¹²⁷;
- jāinformē vai jāmudina puses, atsevišķo bērna pārstāvi vai iecelto ekspertu laikus un atbilstoši informēt bērnu par notiekošo procesu un iespējamām sekām, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu;
- uzzinot bērna viedokli, jāizskata iespēja izmantot tādus līdzekļus kā ģimenes ziņojumi (pielāgojot tos tiesvedības par bērna atgriešanos ierobežotajam tvērumam), ko sagatavo atbilstoši kvalificēti eksperti, lai palīdzētu tiesai noteikt, cik lielā mērā būtu jāņem vērā bērna viedoklis;
- ja tiek pieņemts lēmums uzzināt bērna viedokli, jānodrošina, ka bērna viedokļa uzzināšanas process neizraisa lieku aizkavēšanos lietas izskatīšanā tiesvedībā par bērna atgriešanos, nosakot stingrus termiņus.

e. Pierādījumi

88. Viens no efektīvas lietu pārvaldības vispārējiem mērķiem ir tāds, ka tiesai jāpieņem tikai būtiski pierādījumi un informācijas vākšana un pierādījumu sniegšana nerada lieku aizkavēšanos. Šajā sadaļā izklāstītā labā prakse ir paredzēta, lai palīdzētu tiesai sasniegt minētos mērķus.

f. Ekspertu pierādījumi

89. Attiecībā uz ekspertu pierādījumiem — to izmantošana būtu jāierobežo, lai tā atbilstu izņēmuma veidam un šaurajam tvērumam nopietna riska gadījumā. Labas lietu pārvaldības prakses ietvaros tiesai vajadzības gadījumā un saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām, ja tas ir piemēroti konkrētajā lietā, būtu:
- jāizskata iespēja izveidot tādu piemērotu ekspertu sarakstu, kuri ir informēti par konvenciju, tiesvedību par bērna atgriešanos un izņēmuma specifiku nopietna riska gadījumā un kuri būtu pieejami īsā laikā;
 - ja abas puses plāno iesniegt ekspertu pierādījumus, jāmudina iesaistīt vienu un to pašu atbilstoši kvalificētu ekspertu, par kuru puses vienojas vai kuru tiesa iecel pēc vajadzības, nevis katrai pusei aicināt savu ekspertu;
 - jānovērtē/jāizskata kopā ar pusēm un pēc iespējas ātrāk, vai problēmai, kas saistīta ar apgalvojumiem par nopietnu risku, ir nepieciešams eksperta atzinums/pierādījumi; ja eksperta atzinums tiek atzīts par nepieciešamu:
 - jāapzina konkrētie jautājumi, par kuriem tiek prasīta ekspertīze, piemēram, sagatavojot norādījumu vēstuli, tiesas rīkojumu vai instruktažu;

¹²⁷ Nīderlandē pastāvīgā prakse, kuras pamatā ir Civilt kodeksa 1. sējuma 250. pants, pašlaik paredz, ka visās HCCH konvencijas lietās, kurās iesaistīti bērni no trīs gadu vecuma, tiek iecelts "aizbildnis *ad litem*". Šis aizbildnis *ad litem* — parasti (bērnu) psihologs un/vai reģistrēts mediators — pārstāv bērnu turpmākajās procedūrās (pirmajā instancē un apelācijā), izsakot bērna viedokli un novērtējot viņa vai viņas briedumu un pakāpi, kādā šķiet, ka bērns spēj brīvi izteikties. Tāda pati prakse ir arī Vācijā, kur "*Verfahrensbeistand*" (aizbildnis *ad litem*) tiek regulāri iecelts tiesvedībās, kas norit saskaņā ar 1980. gada konvenciju atbilstoši Likuma par tiesvedību ģimenes lietās un bezstrīdus jurisdikcijas lietās 158. pantam.

- jāatgādina pusēm un ekspertam par tiesvedības par bērna atgriešanos ierobežoto tvērumu un izņēmuma nopietna riska gadījumā šauru tvērumu, kā arī par nepieciešamību stingri ierobežot jautājumus, par kuriem viņi varētu vēlēties iesniegt ekspertu atzinumus/pierādījumus;
 - jānosaka termiņš, līdz kuram ekspertam jāiesniedz atzinums attiecīgi tiesai un/vai pusēm, mutiski vai rakstiski, lai nodrošinātu, ka nav liekas aizkavēšanās;
 - ja tiesa ir pilnvarota iecelt ekspertu, jāizvēlas atbilstošs eksperts un jānodrošina, ka viņam tiek iesniegta attiecīgā informācija, un
 - jānosaka datums, kurā turpinās lietas izskatīšanu, un jānodrošina, ka eksperts minētajā dienā būs pieejams, lai iesniegtu pierādījumus un vajadzības gadījumā — sniegtu informāciju;
- jāizskata iespēja, ka eksperts sniedz mutisku ziņojumu personiski vai izmantojot audio vai audiovizuālo savienojumu, nevis rakstiski, lai nepieļautu tiesvedības lieku aizkavēšanos.

g. Centrālo iestāžu palīdzība un tiešā tiesu saziņa

90. Saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām, kā arī gadījumos, kad tas tiek atzīts par lietderīgu, lai izvērtētu apgalvojumus par nopietnu risku, tiesas ar Centrālo iestāžu starpniecību var pieprasīt papildu informāciju, lai labāk izprastu pastāvīgās dzīvesvietas valstī spēkā esošo tiesisko regulējumu vai bērnu aizsardzības sistēmu vai lai precizētu kādus apgalvojumus par faktiem¹²⁸. Tiesas ar Centrālo iestāžu starpniecību var arī konkrēti pieprasīt pieejamo informāciju par bērna sociālo situāciju. Tomēr tās nedrīkst pieprasīt Centrālajām iestādēm veikt izpēti vai izmeklēšanu, kas neatbilst to funkcijām un pilnvarām (skatīt IV sadaļu).
91. Tiesas var arī iegūt būtisku informāciju, sākot tiešo tiesu saziņu un sazinoties ar citiem tiesnešiem attiecīgajā jurisdikcijā vai ar tiesnešiem citās Līgumslēdzējās Pusēs. Otrajā gadījumā tiesas var izmantot *IHNJ* — tīklu, kas sastāv no viena vai vairākiem tiesu varas pārstāvjiem Līgumslēdzējās Pusēs. *IHNJ* veicina tiesnešu savstarpēju saziņu un sadarbību starptautiskā līmenī, lai palīdzētu efektīvi izmantot konvenciju. Tiesneši *HCCH* tīmekļa vietnē var pārbaudīt, vai viņu jurisdikcijā ir kāds *IHNJ* izraudzīts tiesnesis¹²⁹. Ja ir, tiesnešiem būtu jāsazinās ar savu *IHNJ* dalībnieku, ¶

¹²⁸ Skatīt, piemēram, *Kovacs/Kovacs* (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 2002. gada 23. aprīlis, Ontario Augstākā tiesa (Kanāda) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CA 760*], kur tiesa uzdeva pušu advokātiem kopīgi pieprasīt Kanādas Federālajai Centrālajai iestādei 1980. gada konvencijas jautājumos veikt visefektīvākos iespējamus pasākumus pastāvīgās dzīvesvietas valstī, lai noteiktu, vai iesniedzējs ir bijis atzīts par vainīgu un notiesāts, kā tika apgalvots, un vai šāds notiesājošais spriedums ir bijis autentisks. Skatīt arī: *M.G. / R.F.*, 2002 R.J.Q. 2132, 2002. gada 23. augusts, Kvebekas Apelācijas tiesa (Kanāda) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CA 762*], kur tiesa uzzināja no advokāta, kurš rīkojās pieprasījuma saņēmējvalsts Centrālās iestādes vārdā, ka pieprasījuma saņēmējvalsts maksātais finansiālais atbalsts tam no vecākiem, kas bērnu ir nolaupījis, joprojām būs pieejams, pat ja šis vecāks atradīsies ārpus valsts jurisdikcijas, nepārsniedzot sešus mēnešus, un tādējādi tika atspēkoti šā vecāka apgalvojumi, ka viņam trūkst finanšu un citu resursu.

¹²⁹ Skatīt *IHNJ* dalībnieku sarakstu, kas pieejams *HCCH* tīmekļa vietnē (ceļš ir norādīts 34 piezīmē).

lai sāktu tiešo tiesu saziņu ar tīkla starpniecību un/vai saņemtu atbalstu šādām darbībām. Tiesneši, kuri vēlas sākt tiešo tiesu saziņu, tiek aicināti iepazīties ar Jaunajām pamatnostādnēm un vispārīgajiem principiem tiesu saziņas jomā, tas ir dokuments, ko publicējusi HCCH¹³⁰. Ja to pieļauj attiecīgie tiesību akti un procedūras, arī Centrālās iestādes var palīdzēt atvieglot tiešo tiesu saziņu.

¹³⁰ Skatīt Jaunās pamatnostādnes par tiesu saziņu (*op. cit.* 1. piezīme).

IV

**Laba prakse
Centrālajām
iestādēm 13.
panta pirmās
daļas b) punkta
lietās**

92. Jebkura labā prakse, kas apskatīta šajā sadaļā, būtu jāņem vērā tikai tad, ja to atļauj katras atsevišķās Līgumslēdzējas Puses attiecīgie tiesību akti un procedūras. Turklāt šajā sadaļā apskatīto labo praksi nedrīkstētu interpretēt kā tādu, kas uzliek Līgumslēdzēju Pušu Centrālajām iestādēm kādus obligātus pienākumus papildus tiem, kas paredzēti konvencijā (7. pants).

1. Centrālo iestāžu vispārīgie pienākumi — sadarbība un informācijas sniegšana

93. Svarīga Centrālās iestādes funkcija ir veikt visus atbilstošos pasākumus, lai atvieglotu tiesas vai administratīvā procesa sākšanu, lai panāktu bērna drošu atgriešanos (7. panta otrās daļas f) un h) punkts). Veids, kādā Centrālā iestāde pilda šo pienākumu, katrā Līgumslēdzējā Pusē atšķiras atkarībā no pienākumiem, kas tai uzticēti valstī, un no funkcijām un pilnvarām, ko paredz valsts tiesību akti, saskaņā ar kuriem tā ir dibināta. Viena būtiska atšķirība ir tāda, ka dažās valstīs Centrālā iestāde vai prokurors sāk tiesvedību par bērna atgriešanos, iesniedzot pieteikumu tiesā, savukārt citās valstīs pieteikumu tiesā iesniedz bez bērna atstātais vecāks.
94. Savas atbildības ietvaros Centrālajām iestādēm ir arī pienākums sadarboties savā starpā un veicināt iekšējo iestāžu sadarbību, lai nodrošinātu bērna ātru atgriešanos (7. panta pirmā daļa). Lietās, kurās tiek pieprasīts 13. panta pirmās daļas b) punkta izņēmums, šāda sadarbība īpaši var ļaut Centrālajām iestādēm ātri reaģēt uz tiesas pieprasījumiem sniegt informāciju par aizsardzības pasākumu pieejamību, lai pasargātu bērnu no nopietna riska, ievērojot attiecīgos tiesību aktus. Ja tas ir būtiski, atbilstīgi un likumīgi pieļaujami, Centrālās iestādes var arī apmainīties ar informāciju par bērna sociālo stāvokli (7. panta otrās daļas d) punkts).

2. Centrālo iestāžu ierobežotā atbildība attiecībā uz izņēmumu nopietna riska gadījumā

95. Faktisko un juridisko jautājumu izvērtēšana, ieskaitot visus apgalvojumus saskaņā ar 13. panta pirmās daļas b) punktu, ir vienīgi tiesas kompetencē, lemjot par atdošanas pieteikumu¹³¹.

¹³¹ Skatīt "Iepriekšējo Īpašās komisijas (ĪK) sanāksmju secinājumu un ieteikumu tabula par 1980. gada Konvenciju par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Bērnu aizsardzības konvenciju (1989 (pirmā ĪK), 1993 (otrā ĪK), 1997 (trešā ĪK), 2001 (ceturta ĪK), 2002 (turpinājuma ĪK), 2006 (piektā ĪK), 2011–2012 (sesta ĪK))", Proviz. dok. Nr. 6, 2017. gada jūlijs, Īpašās komisijas par 1980. gada Konvencijas par bērnu nolaupīšanu un 1996. gada Konvencijas par bērnu aizsardzību praktisko darbību Septītās sanāksmes ievēribei (2017. gada oktobris), darba kārtības 38. punkts, "Īpašā komisija atkārtoti uzsver, ka a) pildot savas funkcijas attiecībā uz pieprasījumu pieņemšanu, Centrālajām iestādēm būtu jāņem vērā tas, ka faktisko un juridisko jautājumu (piemēram, pastāvīgās dzīvesvietas, aizbildnības tiesību esības vai apgalvojumu par vardarbību mājās) izvērtēšana parasti ir tiesas vai citas kompetentās iestādes, kas lemj par atgriešanās pieprasījumu, atbildība; b) [...]"; skatīt: 2011. gada ĪK C&R Nr. 13 un 2006. gada ĪK C&R Nr. 1.1.3 (pieejami HCCH tīmekļa vietnē, ceļš ir norādīts 17 piezīmē).

Tas ir svarīgi, nosakot to, kāda *nav* Centrālās iestādes atbildība — Centrālās iestādes pienākums nav izvērtēt 13. panta pirmās daļas b) punkta apgalvojumus vai rīkoties pēc jebkuru šādu apgalvojumu izvērtēšanas¹³². Tādēļ Centrālajai iestādei jārikojas piesardzīgi, lai neaizkavētu tiesvedību, uzņemoties liekas iniciatīvas, it īpaši valstīs, kurās pašai Centrālajai iestādei vai tās pilnvarotajam pārstāvim ir pienākums ierosināt tiesvedību. Tomēr, ja tas ietilpst Centrālās iestādes funkcijās un pilnvarās un neaizkavē tiesas procesa sākšanu, atgriešanās procesa sākumā Centrālajai iestādei būtu jāveic pasākumi, lai savāktu informāciju, kas, iespējams, ir nepieciešama vai tiks pieprasīta, lai laikus palīdzētu tiesai un novērstu nepieciešamību atlikt tiesvedību, lai vāktu šādu informāciju.

3. Laba prakse pieprasījuma iesniedzējvalsts Centrālajai iestādei

96. Laba prakse ir tāda, ka — saņemot pieprasījumu un attiecīgā gadījumā saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un procedūrām — pieprasījuma iesniedzējvalsts Centrālajai iestādei vajadzētu būt gatavai:

- sniegt informāciju par tiesību aktiem un procedūrām savā jurisdikcijā;
- sniegt ziņojumu par bērna sociālo stāvokli, ja vien šādas informācijas sniegšana ir būtiska, atbilstoša un tiesību aktos atļauta;
- pēc pieprasījuma sniegt faktisko informāciju atbildes veidā par īpašajiem apstākļiem pieprasījuma iesniedzējvalstī, ja tas ir būtiski, atbilstoši un tiesību akti to atļauj;
- pēc pieprasījuma sniegt informāciju un atvieglot administratīvo mehānismu izveidi, ja tie ir nepieciešami un atbilstoši, lai nodrošinātu bērna drošu atgriešanos;
- darboties pēc iespējas īsākā termiņā un veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai ievērotu tiesas noteiktos termiņus un neradītu lieku aizkavēšanos; pēc pieprasījuma sniegt informāciju pieprasījuma iesniedzējvalsts iestādēm, lai pēc iespējas uzlabotu aizsardzības pasākumu efektivitāti, piemēram, paziņojot par bērna gaidāmo ierašanos attiecīgajām labklājības iestādēm, lai tās veiktu nepieciešamos pasākumus nopietnā riska novēršanai.

4. Laba prakse pieprasījuma saņēmējvalsts Centrālajai iestādei

97. Laba prakse ir tāda, ka pieprasījuma saņēmējvalsts Centrālajai iestādei, ja tas ir vajadzīgs saskaņā ar attiecīgiem tiesību aktiem un procedūrām, vajadzētu būt gatavai:

- nekavējoties sniegt pieprasījuma iesniedzējvalsts Centrālajai iestādei visu tiesas pieprasīto informāciju, ievērojot termiņu, ko tiesa noteikusi šīs informācijas sniegšanai;

¹³² Konvencijas 27. pantu, kas Centrālajai iestādei piešķir ļoti ierobežotu rīcības brīvību nepieņemt atdošanas pieteikumu, nedrīkstētu interpretēt tā, ka tas ļauj Centrālajai iestādei atteikties pieņemt atdošanas pieteikumu, pamatojoties uz apgalvojumu par nopietnu risku.

- regulāri un pēc vajadzības informēt pieprasījuma iesniedzējvalsts Centrālo iestādi par attiecīgajiem jautājumiem, tostarp par progresu un rezultātiem, kā arī par visām tiesas noteiktajām prasībām attiecībā uz rīkojumu par bērna atgriešanos, atbilstošajiem rīkojumiem vai citiem rīkojumiem, lai pasargātu bērnu no nopietna riska un atvieglotu bērna drošu atgriešanos;
- darboties pēc iespējas īsākā termiņā un veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai ievērotu tiesas noteiktos termiņus un neradītu lieku aizkavēšanos.

V

Noderīgi resursi

98. Lai iegūtu un uzlabotu zināšanas un izpratni par 13. panta pirmās daļas b) punkta interpretāciju un piemērošanu, tiesas, Centrālās iestādes un citas personas var izmantot šādus resursus.

1. Paskaidrojošais ziņojums par 1980. gada konvenciju

99. Šo konvencijas paskaidrojošo ziņojumu¹³³, kurā cita starpā ir sniegta informācija par konvencijas noslēgšanas sagatavošanas darbu un apstākļiem, var izmantot kā papildu līdzekli konvencijas interpretācijai¹³⁴.

2. Četrpadsmitās sesijas procedūras (1980)

100. Četrpadsmitās sesijas procedūras¹³⁵, kas ietver Paskaidrojošo ziņojumu, aptver arī visu sagatavošanas darbu, kura rezultātā tika pieņemts konvencijas teksts, piemēram, provizoriskos dokumentus, darba dokumentus, ko sagatavoja sesijā klātesošās delegācijas, un sesijas sanāksmju protokolus. Šos dokumentus var izmantot kā papildu līdzekļus konvencijas interpretācijai¹³⁶.

3. Starptautiskā bērnu nolaupīšanas gadījumu datubāze (INCADAT)

101. INCADAT¹³⁷ tika izveidota, lai veicinātu savstarpēju sapratni un konsekventāku konvencijas interpretāciju. Tā ir bez maksas pieejama tiešsaistē angļu, franču un spāņu valodā. INCADAT satur kopsavilkumus un pilnos tekstus nozīmīgiem lēmumiem no visas pasaules, kuri attiecas uz starptautisko bērnu nolaupīšanu. Tā satur arī kodolīgas juridiskās analīzes kopsavilkumus par jautājumiem, par kuriem atgriešanās procedūrās bieži vien rodas strīdi, un to tiesas interpretācijas, tostarp attiecībā uz 13. panta pirmās daļas b) punktu¹³⁸.

¹³³ Op. cit. 10. piezīme.

¹³⁴ Skatīt 31. pantu 1969. gada 23. maija Vīnes Konvencijā par līgumu tiesībām.

¹³⁵ Op. cit. 10. piezīme.

¹³⁶ Skatīt 32. pantu 1969. gada 23. maija Vīnes Konvencijā par līgumu tiesībām.

¹³⁷ Pieejama vietnē: < www.incadat.com >.

¹³⁸ Analīzi par 13. panta pirmās daļas b) punktu skatīt HCCH tīmekļa vietnē: < www.hcch.net >, sadaļa "Child Abduction", tad "The Convention", tad "Case Law Analysis", tad "Exceptions to Return", tad "Grave Risk of Harm".

4. Labas prakses rokasgrāmatas, ko izdevusi HCCH

102. Papildus šai rokasgrāmatai HCCH ir izdevusi arī citas Labas prakses rokasgrāmatas¹³⁹, kas attiecas uz konvenciju, un tās var būt noderīgas tiesām, Centrālajām iestādēm un citām personām, interpretējot un piemērojot 13. panta pirmās daļas b) punktu:

- Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. I daļa. Centrālās iestādes prakse;
- Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. II daļa. Īstenošanas pasākumi;
- Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. III daļa. Preventīvie pasākumi;
- Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. IV daļa. Izpilde;
- Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar 1980. gada Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu. V daļa. Mediācija un
- Pārrobežu saziņa attiecībā uz bērniem — vispārīgie principi un labas prakses rokasgrāmata.

5. Starptautiskais Hāgas Tiesnešu tīkls (IHNJ)

103. Ierosinājums izveidot IHNJ, kas specializētos ģimenes lietās, pirmo reizi izskanēja 1998. gada *De Ruwenberg* seminārā tiesnešiem par bērnu starptautisko aizsardzību. Tika ieteikts, lai attiecīgās iestādes dažādās jurisdikcijās (piemēram, tiesu priekšsēdētāji vai citas amatpersonas, kuras ir atbildīgas dažādās juridiskajās kultūrās) izraudzītos vienu vai vairākus tiesu varas pārstāvjus, kuri darbotos kā saziņas kanāli un kontaktpersonas ar savu valstu Centrālajām iestādēm, citiem attiecīgajā jurisdikcijā esošajiem tiesnešiem un citu Līgumslēdzēju Pušu tiesnešiem — vismaz sākotnēji attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar 1980. gada konvenciju. IHNJ veicina tiesnešu savstarpēju saziņu un sadarbību starptautiskā līmenī, lai palīdzētu efektīvi izmantot konvenciju. Tiesneši tiek aicināti iepazīties ar IHNJ dalībnieku sarakstu, kas pieejams HCCH tīmekļa vietnē¹⁴⁰.

¹³⁹ Visas šīs publikācijas ir pieejamas HCCH tīmekļa vietnē: < www.hcch.net >, sadaļa "Publications", tad "Guides to Good Practice".

¹⁴⁰ Skatīt IHNJ dalībnieku sarakstu, kas pieejams HCCH tīmekļa vietnē (ceļš ir norādīts 34. piezīmē).

6. *Tiesnešu informatīvais izdevums par starptautisko bērnu aizsardzību*

104. *Tiesnešu informatīvais izdevums* nodrošina tādas informācijas apriti, kas attiecas uz tiesu iestāžu sadarbību bērnu starptautiskās aizsardzības jomā. *HCCH* to pirmo reizi publicēja 1999. gadā. Patlaban šis informatīvais izdevums tiek izdots reizi divos gados¹⁴¹.

7. *Valstu iestāžu sagatavotie dokumenti*

105. Gadu gaitā valstu tiesu iestādes ir publicējušas amatgrāmatas un citus līdzīgus dokumentus, lai palīdzētu tiesām izskatīt šīs sarežģītās lietas, piemēram:
- elektroniskā amatgrāmata, ko izdevis Kanādas Valsts tiesu institūts¹⁴²;
 - Austrālijas Valsts amatgrāmata par vardarbību mājās un ģimenē¹⁴³;
 - Argentīnas Protokols par starptautisko konvenciju par bērnu nolaupīšanu darbību¹⁴⁴;
 - elektroniskā rokasgrāmata, ko izdevusi Brazīlijas Ģenerālprokuratūra¹⁴⁵.

¹⁴¹ Visi *Tiesnešu informatīvā izdevuma* sējumi ir pieejami angļu un franču valodā, bet daži arī spāņu valodā, *HCCH* tīmekļa vietnē (skatīt 118 piezīmē norādīto ceļu). *Tiesnešu informatīvā izdevuma* V sējums ir īpaši veltīts 13. panta pirmās daļas b) punktam.

¹⁴² 1980. gada Hāgas Konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem, Valsts tiesu institūta elektroniskā amatgrāmata, Valsts tiesu institūts, atjaunināta 2018. gada maijā.

¹⁴³ Šī amatgrāmata ir pieejama vietnē: < <https://aija.org.au/publications/national-domestic-and-family-violence-bench-book/> > (pēdējo reizi skatīta 2020. gada 5. februārī).

¹⁴⁴ *Protocolo de actuación para el funcionamiento de los convenios de sustracción internacional de niños*, apstiprināts 2017. gada 28. aprīlī. Šis protokols ir pieejams Argentīnas Augstākās tiesas tīmekļa vietnē: < <http://www.cij.gov.ar/adj/pdfs/ADJ-0.305074001493756538.pdf> > (pēdējo reizi skatīts 2020. gada 5. februārī).

¹⁴⁵ Šī rokasgrāmata ir pieejama vietnē: < http://www.agu.gov.br/page/content/detail/id_conteudo/157035 > (pēdējo reizi skatīta 2020. gada 5. februārī).

Citētās judikatūra s rādītājs

Citētās judikatūras rādītājs

Visi šajā rokasgrāmatā citētie lēmumi, uz kuriem ir sniegtas atsauces, ir pieejami *INCADAT*¹⁴⁶ ar pilnu lēmuma tekstu tā oriģinālvalodā, kā arī kopsavilkumu angļu, franču vai spāņu valodā, divu šo valodu kombinācijā vai visās trijās valodās. Individuālais *INCADAT* atsauces numurs, kas norādīts kvadrātiekvā, ļauj ērti piekļūt lēmumam, ierakstot šo numuru attiecīgajā meklēšanas laukā.

Skaitļi apzīmē lapušu numurus.

Amerikas Savienotās Valstis

<i>Abbott/ Abbott</i> , 130 S. Ct. 1983 (2010), 2010. gada 17. maijs, Augstākā tiesa (ASV) ¶[<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/USf 1029] -----	21
<i>Escaf/ Rodriquez</i> , 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 2002. gada 6. maijs, ¶ Amerikas Savienoto Valstu Virdžīnijas austrumu apgabala apgabaltiesa, Aleksandrijas nodaļa ¶(ASV) [<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/USf 798] -----	42
<i>Freier/ Freier</i> , 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 1996. gada 4. oktobris, ¶Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa Mičiganas austrumu apgabalā, Dienvidu nodaļa ¶(ASV) [<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/USf 133] -----	43
<i>Gomez/ Fuenmayor</i> , Nr. 15-12075, Amerikas Savienoto Valstu Apelācijas tiesa (11. apriņķis), ¶2016. gada 5. februāris (ASV) [<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/US 1407] -	38
<i>Jautājuma par L.L. (Bērnī)</i> , 2000. gada 22. maijs, Ņujorkas Ģimenes lietu tiesa (ASV) ¶[<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/USs 273] -----	50
<i>Miltiadous/ Tetervak</i> , 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 2010. gada 19. februāris, ¶Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa, Pensilvānijas austrumu nodaļa (ASV) ¶[<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/US 1144] -----	38
<i>Ostevoll/ Ostevoll</i> , 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 2000. gada 16. augusts, ¶Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesa Ohaio (ASV) [<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/US 1145] -----	40
<i>Pliego/ Hayes</i> , 843 F.3d 226 (6. apriņķis, 2016), 2016. gada 5. decembris, ¶Sestā apriņķa Apelācijas tiesa (ASV) [<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/US 1386] -----	48
<i>Sabogal/ Velarde</i> , 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 2015. gada 20. maijs, Amerikas Savienoto Valstu ¶apgabaltiesa Merilendas apgabalā (ASV) ¶[<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/USf 1383] -----	35
<i>Souratgar/ Fair</i> , 720 F.3d 96 (2. apriņķis, 2013), 2013. gada 13. jūnijs, Amerikas Savienoto Valstu ¶Apelācijas tiesa otrajā apriņķī, (ASV) [<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/US 1240] -----	39
<i>Tabacchi/ Harrison</i> , 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2000. gada 2. augusts, Amerikas Savienoto Valstu ¶apgabaltiesa Ilinoisas ziemeļu apgabalā, Austrumu nodaļa (ASV) ¶[<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/USf 465] -----	39
<i>Taylor/ Taylor</i> , 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11. apriņķis, 2012), ¶2012. gada 20. decembris, Amerikas Savienoto Valstu Apelācijas tiesa Vienpadsmitajā apriņķī (ASV) ¶[<i>INCADAT</i> atsauce: HC/E/US 1184] -----	38

¹⁴⁶

Skatīt šīs rokasgrāmatas V sadaļu.

Apvienotā Karaliste

<i>F./ M. (Nolaupīšana: nopietns kaitējuma risks)</i> [2008] 2 FLR 1263, 2008. gada 6. februāris, ¶Anglijas un Velsas Augstās tiesas Ģimenes lietu nodaļa (Apvienotā Karaliste) ¶[INCADAT atsauce: HC/E/UKe 1116] -----	39
<i>O./ O., 2002 SC 430</i> , 2002. gada 3. maijs, ¶Skotijas Izbraukuma tiesas Ārējā palāta (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKs 507] -----	50
<i>Re A. (Nepilngadīgie) (Nolaupīšana: aizbildnības tiesības)</i> [1992] Fam 106, 1992. gada 12. februāris, ¶Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 48] -----	42
<i>Re C. (Nolaupīšana: nopietns psiholoģiska kaitējuma risks)</i> [1999] 1 FLR 1145, ¶1999. gada 2. decembris, Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) ¶[INCADAT atsauce: HC/E/UKe 269] -----	49
<i>Re D.</i> [2006] 3 WLR 0989, 2006. gada 16. novembris, Apvienotās Karalistes parlamenta Lordu palāta ¶(Anglija un Velsa) (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 880] -----	27
<i>Re D. (13.b pants: neatgriešanās)</i> [2006] EWCA Civ 146, 2006. gada 25. janvāris, ¶Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 818] -----	43
<i>Re E. (Bērni) (Nolaupīšana: aizbildnības apelācija)</i> [2011] UKSC 27, [2012] 1 A.C. 144, 2011. gada 10. jūnijs, Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa ¶(Anglija un Velsa) (Apvienotā Karaliste) ¶[INCADAT atsauce: HC/E/UKe 1068] -----	26
<i>Re G. (Nolaupīšana: tiesvedības atsaukšana, mierizlīgums, pastāvīgā dzīvesvieta)</i> ¶[2007] EWHC 2807 (Fam), 2007. gada 30. novembris, ¶Anglijas un Velsas Augstā tiesa (Ģimenes lietu nodaļa) (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 966] -----	45
<i>Re M. un J. (Nolaupīšana) (Starptautiskā tiesu sadarbība)</i> [1999] 3 FCR 721, ¶1999. gada 16. augusts, Anglijas un Velsas Augstā tiesa (Apvienotā Karaliste) ¶[INCADAT atsauce: HC/E/UKe 266] -----	46
<i>Re S. (Bērns) (Nolaupīšana: aizbildnības tiesības)</i> [2012] UKSC 10, ¶[2012] 2 A.C. 257, 2012. gada 14. marts, Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa ¶(Anglija un Velsa) (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 1147] -----	49
<i>Re T. (Nolaupīšana: bērna iebildumi pret atgriešanos)</i> [2000] 2 F.L.R. 192, ¶2000. gada 18. aprīlis, Anglijas un Velsas Apelācijas tiesa (Apvienotā Karaliste) ¶[INCADAT atsauce: HC/E/UKe 270] -----	50
<i>Re W. (Bērns)</i> [2004] EWCA Civ 1366 (Apvienotā Karaliste) [INCADAT atsauce: HC/E/UKe 771] -----	38

Argentīna

<i>A./ A.</i> , 2001. gada 5. oktobris, Buenosairesas Pirmās instances tiesa (Argentīna) [INCADAT atsauce: HC/E/AR 487] -----	43
<i>E.S.s/ Reintegro de hijo</i> , 2013. gada 11. jūnijs, Corte Suprema de Justicia de la Nación (Argentīna) [INCADAT atsauce: HC/E/AR 1305] -----	31
<i>G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos</i> , 2012. gada 22. augusts, Corte Suprema de Justicia de la Nación (Argentīna) [INCADAT atsauce: HC/E/AR 1315] -----	41

Austrālija

- Centrālās iestādes Sabiedrisko pakalpojumu departamenta ģenerāldirektors/ J.C. un J.C. un T.C.*, 1996. gada 11. jūlijs, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa Sidnejā (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 68] ----- 50
- Ģimenes, jaunatnes un kopienas aprūpes departamenta ģenerāldirektors un Hobss*, 1999. gada 24. septembris, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa Brisbenā (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 294] ----- 50
- Ģimenes lietu departamenta ģenerāldirektors/ R.S.P.* [2003] FamCA 623, 2003. gada 26. augusts, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 544] ----- 49
- DP/ Sadraudzības Centrālā iestāde*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 ¶ (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 346] ----- 44
- Gsponer/ Johnson*, 1988. gada 23. decembris, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa Melburnā (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 255] ----- 31
- H.Z./ Valsts Centrālā iestāde*, 2006. gada 6. jūlijs, Austrālijas Ģimenes lietu tiesas Pilnā sastāva tiesa Melburnā (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 876] ----- 28
- Dienvidaustrālijas policijas komisārs/ H.*, 1993. gada 6. augusts, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa Adelaidē (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 260] ----- 41
- Valsts Centrālā iestāde/ Maynard*, 2003. gada 9. marts, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 541] ----- 44
- Valsts Centrālā iestāde, Humāno pakalpojumu departamenta sekretārs/ Mander*, 2003. gada 17. septembris, Austrālijas Ģimenes lietu tiesa (Austrālija) [INCADAT atsauce: HC/E/AU 574] ----- 40

Austrija

- 2Ob90/10i*, 2010. gada 8. jūlijs, Oberster Gerichtshof (Austrija) [INCADAT atsauce: HC/E/AT 1047] ----- 47

Beļģija

- No 03/3585/A*, 2003. gada 17. aprīlis, Tribunal de première instance de Bruxelles (Beļģija) [INCADAT atsauce: HC/E/BE 547] ----- 43
- No de rôle: 07/78/C*, 2007. gada 25. janvāris, Tribunal de première instance de Bruxelles (Beļģija) [INCADAT atsauce: HC/E/BE 857] ----- 43

Čile

- N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo*, 2013. gada 28. februāris, Corte Suprema (Čile) [INCADAT atsauce: HC/E/CL 1318] ----- 42

Dānija

- B-2939-01*, 2002. gada 11. janvāris, Vestre Landsret (Dānija) [INCADAT atsauce: HC/E/DK 519] ----- 43
- V.L. B-1572-09*, 2009. gada 23. septembris, Vestre Landsret (Dānija) [INCADAT atsauce: HC/E/DK 1101] ----- 44

Francija

<i>No de pourvoi 08-18126</i> , 2009. gada 25. februāris, <i>Cour de cassation</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1013] -----	41
<i>No de pourvoi 14-17.493</i> , 2014. gada 19. novembris, <i>Cour de cassation</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1309] -----	43
<i>No de pourvoi 17-11031</i> , 2017. gada 4. maijs, <i>Cour de cassation</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1346] -----	43
<i>No de RG 06/00395</i> , 2006. gada 30. maijs, <i>Cour d'appel de Paris</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1010] -----	40
<i>No de RG 08/04984</i> , 2009. gada 18. februāris, <i>Cour d'appel de Nîmes</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1135] -----	42
<i>No de RG 11/01062</i> , 2011. gada 28. jūnijs, <i>Cour d'appel de Bordeaux</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1128] -----	41
<i>No de RG 11/01437</i> , 2011. gada 1. decembris, <i>Cour d'appel d'Agen</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1172] -----	45
<i>No de RG 11/02685</i> , 2011. gada 28. jūnijs, <i>Cour d'appel de Rennes</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1129] -----	43
<i>No de RG 11/02919</i> , 2011. gada 19. septembris, <i>Cour d'appel de Lyon</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1168] -----	41
<i>No de RG 12-19382</i> , 2013. gada 20. marts, <i>Cour de cassation</i> (Francija) [INCADAT atsauce: HC/E/FR 1213] -----	42

Kanāda

<i>Achakzad/ Zmaryalai</i> [2011] <i>W.D.F.L.</i> 2, 2010. gada 20. jūlijs, Ontario apgabaltiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1115] -----	40
<i>Chalkley/ Chalkley</i> (1995) <i>ORFL (4th)</i> 422, 1995. gada 13. janvāris, Manitobas Apelācijas tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 14] -----	51
<i>J.D./ P.D.</i> , (2010) <i>ONCJ</i> 410, 2010. gada 9. septembris, Ontario apgabaltiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1421] -----	34
<i>Kovacs/ Kovacs</i> (2002), 59 <i>O.R. (3d)</i> 671 (<i>Sup. Ct.</i>), 2002. gada 23. aprīlis, Ontario Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 760] -----	61
<i>M.G./ R.F.</i> , 2002 <i>R.J.Q.</i> 2132, 2002. gada 23. augusts, Kvebekas Apelācijas tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 762] -----	61
<i>Mbuyi/ Ngalula</i> , (2018) <i>MBQB</i> 176, 2018. gada 8. novembris, Manitobas Karaliskā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1416] -----	34
<i>Bērnū advokātu birojs/ Balev</i> , 2018 <i>SCC</i> 16, Kanādas Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1389] -----	16
<i>Thomson/ Thomson</i> , [1994] 3 <i>SCR</i> 551, 1994. gada 20. oktobris, Kanādas Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 11] -----	27
<i>Solis/ Tibbo Lenoski</i> , 2015 <i>BCCA</i> 508 (<i>CanLII</i>) (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 1403] -----	44
<i>Y.D./ J.B.</i> , [1996] <i>R.D.F.</i> 753, 1996. gada 17. maijs, Kvebekas Augstākā tiesa (Kanāda) [INCADAT atsauce: HC/E/CA 369] -----	41

Kīna

EW/ LP, HCMP1605/2011, 2013. gada 31. janvāris, Honkongas īpašās pārvaldes apgabala Augstā tiesa (Kīna) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CNh 1408*] ----- 27

LPQ/ LYW [2014] *HKCU 2976*, 2014. gada 15. decembris, Honkongas īpašās pārvaldes apgabala Augstā tiesa (Kīna) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CNh 1302*] ----- 48

Īrija

A.S./ P.S. (Bērna nolaupīšana) [1998] 2 *IR 244*, 1998. gada 26. marts, Augstākā tiesa (Īrija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/IE 389*] ----- 41

Izraēla

DZ/ YVAMVD, RFamA 2270, 2013. gada 30. maijs, Augstākā tiesa ¶(Izraēla) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/IL/1211*] ----- 51

LM/ MM Nevo, RFamA 2338/09, 2009. gada 3. jūnijs, Augstākā tiesa (Izraēla) ¶[*INCADAT* atsauce: *HC/E/IL 1037*] ----- 51

Priekšlikums iesniegt apelāciju (ģimenes lietas) 5690/10, 2010. gada 10. augusts, Augstākā tiesa ¶(Izraēla) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/1290*] ----- 46

Jaunzēlande

H./ H. [1995] 12 *FRNZ 498*, 1995. gada 4. decembris, Vēlintonas Augstā tiesa ¶(Jaunzēlande) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/NZ 30*] ----- 47

K.M.A./ Tieslietu sekretārs [2007] *NZFLR 891*, 2007. gada 5. jūnijs, ¶Jaunzēlandes Apelācijas tiesa (Jaunzēlande) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/NZ 1118*] ----- 41

Tieslietu sekretārs/ N., ex parte C., 2001. gada 4. marts, Vēlintonas Augstā tiesa ¶(Jaunzēlande) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/NZ 501*] ----- 48

Meksika

Bērna starptautiskā atgriešanās procedūra, Lieta Nr. 2926/2008, ¶2009. gada 16. februāris, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia ¶del Distrito Federal* (Meksika) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/MX 1038*] ----- 43

Nīderlande

X. (māte) pret Y. (tēvu), 2018. gada 22. februāris, *Rechtbank 's-Gravenhage* ¶(Nīderlande) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/NL 1391*] ----- 39

Šveice

5A_285/2007/frs, 2007. gada 16. augusts, *Tribunal fédéral, IIe cour de droit civil* ¶(Šveice) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/CH 955*] ----- 42

Vācija

12 UF 532/16, 2016. gada 6. jūlijs, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* ¶(Vācija) [*INCADAT* atsauce: *HC/E/DE 1405*] ----- 28

17 UF 56/16, 2016. gada 4. maijs, <i>Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen</i> ¶(Vācija) [INCADAT atsauce: HC/E/DE 1406]	41
7 UF 660/17, 2017. gada 5. jūlijs, <i>Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen</i> ¶(Vācija) [INCADAT atsauce: HC/E/DE 1409]	45

Zimbabwe

<i>Tieslietu sekretārs/ Parker, 1999 (2) ZLR 400 (H)</i> , 1999. gada 30. novembris, Augstā tiesa ¶(Zimbabwe) [INCADAT atsauce: HC/E/ZW 340]	39
--	----